

Consultaziun

**Nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da la
repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las
vischnancas
(NGF grischuna)**

Rapport explicativ

Departament da finanzas e vischnancas

Cuira, avrigl 2008

Cuntegn

Il pli impurtant en furma concisa	3
I. Situaziun da partenza	6
1. Il sistem actual e sias mancanzas	6
2. La gulivaziun da finanzas grischuna en il senn pli stretg	6
2.1 La gulivaziun da finanzas directa	7
2.2 La gulivaziun da finanzas indirecta	10
2.3 La gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas	13
3. Repartiziun da las incumbensas actuala tranter il chantun e las vischnancas	16
3.1 Grond entretschament da las incumbensas	16
3.2 Mancanzas da la repartiziun existenta da las incumbensas	17
4. Revisiun da la lescha da vischnancas e da la legislaziun davart la gulivaziun da finanzas (LGF I)	17
5. La NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns e sia realisaziun en il chantun Grischun	18
5.1 Survista	18
5.2 La realisaziun da la NGF confederaziun-chantuns	20
II. Cundiziuns generalas concepziunalas e directives per la NGF grischuna	21
1. Mancanzas dal sistem pretendan ina refurma fundamentala	21
2. Finamiras principalas	22
3. Organisaziun dal project	22
III. Ils instruments da la NGF grischuna	24
1. Survista	24
2. Nova gulivaziun da resursas e da grevezzas	25
2.1 Taglia supplementara	26
2.2 Gulivaziun da las resursas (instrument 1)	28
2.2.1 Resursas decisivas	29
2.2.2 Mecanica e dotaziun da la gulivaziun da las resursas	32
2.3 Gulivaziun da las grevezzas (instrument 2)	35
2.3.1 Basa e survista	35
2.3.2 Gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas (GGG)	35
2.3.3 Gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS)	38
2.3.4 Cumpensaziun individuala d'inegualitads per grevezzas spezialas	40
3. Reorganisaziun da la repartiziun da las incumbensas	41
3.1 Detretschament da las incumbensas (instrument 3)	41
3.1.1 Directivas concepziunalas	42
3.1.2 Survista dal detretschament da las incumbensas	44
3.1.3 Spustaments en direcziun dal chantun	51
3.1.4 Spustaments en direcziun da las vischnancas	71
3.1.5 Repartiziun specifica tenor classa en il sector da la scola	97
3.1.6 armonisaziun da las tariffas da contribuziun en ils fatgs da sanadad	108
3.2 Optimaziun da la collavuraziun tar incumbensas comunablas (instrument 4)	112
4. Sdebitament parzial	112
4.1 Situaziun da partenza	112
4.2 Fixaziun dal debit decisiv	113
4.3 Resultat e pajament da contribuziuns	114
4.4 Surveglianza da las vischnancas suenter il sdebitament parzial	115
5. Cumpensaziun d'inegualitads limitada pervia da la midada dal sistem	115
IV. Coordinaziun cun il project per realisar la procedura penala e la procedura civila svizra en il Grischun	118
1. Situaziun da partenza	118
2. Concepziun futura da la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza	119

3.	Proceder ed urari.....	120
V.	Consequenzas da la NGF grischuna.....	122
1.	Bilantscha globala	122
1.1	Impurtanza e metodica	122
1.2	Basa da calculaziun.....	123
1.3	Resultats.....	123
2.	Consequenzas per las vischnancas	124
2.1	Consequenzas finanzialas	124
2.2	Consequenzas personalas	125
3.	Consequenzas per il chantun	125
VI.	Adattaziun da relaschs giuridics chantunalas	128
VII.	Ulteriur proceder	129
VIII.	Agiuntas.....	130
1.	Glista dals relaschs giuridics che ston vegnir adattads	130
2.	Incumbensas communablas existentas cun indicaziuns da detretschament	131
3.	Tariffas da contribuziun tar las incumbensas communablas restantas	134
	Fegl da vischnancas separà – consequenzas finanzialas da la refurma per mintga vischnanca.....	135
	Agiunta separada da tabellas.....	135
1.a	Gulivaziun da finanzas directa vertenta	
1.b	Gulivaziun da finanzas indirecta vertenta	
2.	Gulivaziun da las resursas (GRes)	
3.	Gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas (GGG)	
4.	Gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS)	
5.	Sdebitament parzial	
6.	Bilantscha globala	
7.	Cumpensaziun d'inegualitads limitada pervia da la midada dal sistem	

Il pli impurtant en furma concisa

La gulivaziun da finanzas intrachantunala – ella consista d'ina gulivaziun da finanzas directa e d'ina gulivaziun da finanzas indirecta – ha grevas mancanzas. Ella cumpiglia ina gronda part da singuls pajaments da contribuziuns che dependan tranter auter da la moda e maniera da las vischnancas da chaschunar custs e dal pe da taglia da las vischnancas. Pervia da quai n'è la gulivaziun da finanzas betg transparenta, ella n'è strusch reglabla e dat fauss impuls. Ultra da quai exista actualmain in entretschament d'incumbensas e da finanziaziuns tranter il chantun e las vischnancas che n'è betg pli survesaivel.

La finamira da la NGF grischuna è oravant tut quella da rinforzar las vischnancas. Ella duai stgaffir ina gulivaziun gista tranter las vischnancas pli ritgas e las vischnancas pli povras e duai mitigiar las grevezzas spezialas da las vischnancas che na pon betg vegnir influenzadas en moda directa, e quai senza dar fauss impuls. La taglia supplementara duai vegnir eliminada, la cumpetenzza per fixar il pe da taglia per persunas giuridicas duai vegnir dada a las vischnancas. En quest connex pon las vischnancas fixar differents pes da taglia per persunas giuridicas e per persunas natiralas ed uschia tegnair quint da lur grevezzas fiscalas actualas. Ultra da quai duain passa 50 incumbensas ch'èn vegnidadas ademplitadas cuminaivlamain enfin ussa, vegnir attribuidas cleramain u a las vischnancas u al chantun. En questa moda vegnan reducidas bleras duplicitads e diminuids blers moviments da finanzas cuntracurrents. Quest nov sistem augmenta la libertad d'agir e l'abilitad da furnir prestaziuns tant da las vischnancas sco er dal chantun. Ultra da quai reducescha el ils impediments ch'existan en quai che concerna las fusiuns da vischnancas.

Il concept da la NGF grischuna sa basa sin tal da la NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns. El sa concentrescha sin ils dus elements da la gulivaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas sco er sin ils dus plauns dal chantun e da las vischnancas. Las structures communalas respectivamain las furmas da la collavuraziun intercommunal (uniuns d'interess sco er circuls, districts e corporaziuns regiunalas) e las fusiuns da vischnancas n'èn dentant betg l'object da la NGF grischuna.

Ils instruments da la NGF grischuna

Cun la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas (NGF grischuna) duai vegnir introducida d'ina vart ina gulivaziun dal tutfatg nova da resursas e da grevezzas. Da l'autra vart ston las incumbensas vegnir detretschadas uschè bain sco pussaivel tenor ils princips da la subsidiaridad e da l'equivalenza fiscal. En quest connex vegni fatg quint cun vischnancas ch'èn organisadas bain e che vegnan manadas en moda professiunala.

La NGF grischuna consista da **quatter instruments principals**:

- gulivaziun da las resursas (instrument 1)
- gulivaziun da las grevezzas (instrument 2)
- detretschament da las incumbensas (instrument 3)
- optimaziun da la collavuraziun tar incumbensas comunablas restantas (instrument 4)

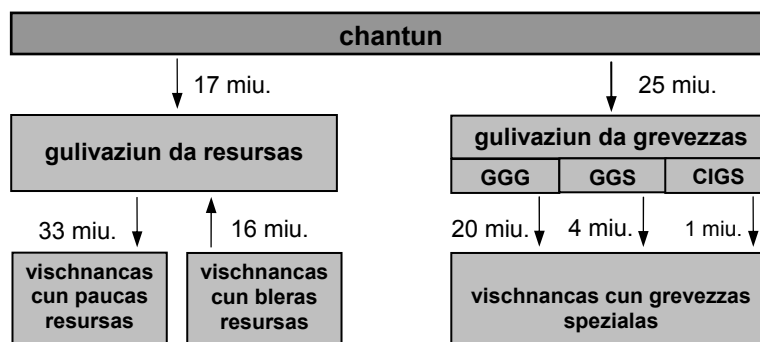
La **gulivaziun da las resursas** (instrument 1) procura per ina reducziun intenziunada ed efficazia da las grondas differenzas tar las capacitads finanzialas da las vischnancas. Las vischnancas cun bleras resursas consegnan ina part da lur meds finanzials (20% fin 25% da lur surpli envers ina vischnanca media) a favur da las vischnancas cun pli paucas resursas. Il medem mument paja il chantun ina contribuziun en circa la medema autezza.

Cun la **gulivaziun da las grevezzas** (instrument 2) duai il chantun indemnisar grevezzas che vegnan chaschunadas da las structures, ch'èn cleramain sproporziunadas e che na pon per gronda part betg vegnir influenzadas da las vischnancas. Cun quai vegnan gulivadas oravant tut las grevezzas geografic-topograficas (GGG) considerablas. Ils meds finanzials vegnan repartids a las vischnancas tenor criteris objectivs che na pon betg vegnir influenzads directamain (lunghezza da las vias, quota da scolaras e da scolars, spessezza

da la populaziun, structura d'abitadi). Per cumpletar quest instrument vegn concepida da nov la gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS) ch'exista gia. Cun quai duain vegnir evitadas grevezzas extremas per las singulas vischnancas, meglierads ils mecanissem d'impuls e la reglabladad sco er reducids ils custs e la lavur administrativa. Per cas spezial che na pon betg vegnir gulivads tras la GGG e tras la GGS è prevista ina cumpensaziun individuala d'inegualtads per grevezzas extraordinarias che n'èn betg influenzablas. Questas contribuziuns vegnan a pertutgar mo paucas vischnancas e duain vegnir tegnidas sin in volumen uschè bass sco pussaivel.

Gulivaziun da resursas e da grevezzas

(imports en francs)

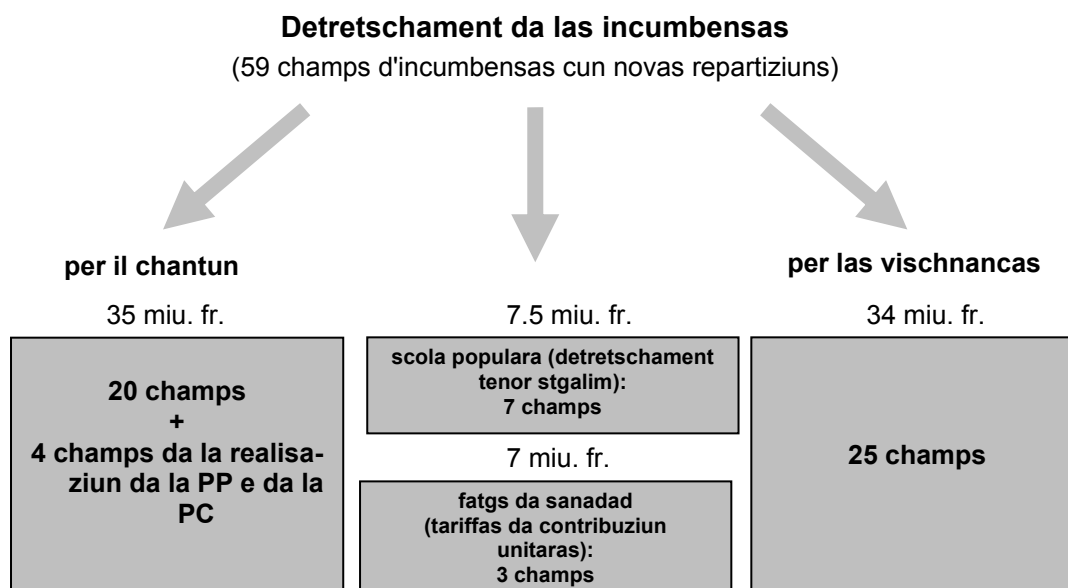
GGG = gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas
 GGS = gulivaziun da las grevezzas socialas
 CIGS = cumpensaziun individuala d'inegualtads per grevezzas spezialas

Instrument complementars

Per ch'il nov sistem possa vegnir introduci, sto l'indebitament da tut las vischnancas restar en cunfins supportabels. Per totalmain 15 vischnancas ch'èn indebitadas sproporziunadamain èsi necessari da far in **sdebitament parzial** che ha in volumen total da bundant 20 milliuns francs.

La finala èsi previs – en il senn d'ina regulaziun transitorica – da far ina **cumpensaziun limitada d'inegualtads** per ina perioda da maximalmain 8 onns per quellas vischnancas che subeschan grevezzas supplementaras pervia da la NGF grischuna e che han il medem mument paucas resursas. Ils meds finansials ch'èn necessari per quai vegnan mess a disposiziun dal chantun.

Cun il **detretschament da las incumbensas** (instrument 3) duain las numerosas incumbensas communablas vertentas vegnir attribuidas per gronda part ubain al chantun ubain a las vischnancas. Tut en tut vegnan detretschadas passa 50 incumbensas. 20 incumbensas vegnan repartidas al chantun, 25 incumbensas a las vischnancas e 7 incumbensas dal sector da la scola populara – tut tenor l'onn da scola – u a las vischnancas u al chantun.

L'instrument 4 – **optimaziun da la collavuraziun tar incumbensas comunablas** – vul cuntanscher in meglierament da la collavuraziun tranter il chantun e las vischnancas. Uschenavant che quai è raschunaivel vegnan fatgas curvegnas da prestaziun. Contribuziuns che sa referivan fin ussa a projects u che dependevan da custs e d'ina tscherta lavur vegnan – sche pussaivel – remplazzadas da contribuziuns globalas che dependan da la prestaziun. Qua datti mo in basegn d'agir tar tscherts puncts.

Bilantscha globala

En tut vegnan las vischnancas distgargiadas per stgars 8 milliuns francs. Per mintgina da las 206 vischnancas vegnan las consequenzas finanzialas da la refurma mussadas en l'aggiunta separada da tabellas "6. Bilantscha globala". Ils resultats sa basan sin cifras dals onns 2004 e 2005 e permetta mo da mussar ina tscherta tendenza davart las grevezzas e davart las distgargias futuras da las singulas vischnancas. Ils resultats da la cumpensaziun d'inegualitads limitada èn cumprovads en l'aggiunta separada da tabellas "7. Cumpensaziun d'inegualitads limitada pervia da la midada dal sistem" per mintgina da las vischnancas pertutgadas.

La regenza ha l'intenziun da suttametter quest project al cussegl grond l'avrigl 2009 e d'al realisar per il 1. da schaner 2010.

I. Situaziun da partenza

1. Il sistem actual e sias mancanzas

La repartiziun da las incumbensas e la moda da collavuraziun tranter il chantun e las vischnancas sco er la gulivaziun da finanzas entaifer il chantun èn creschidas plaun a plaun senza in concept surordinà respectivamain senza in concept general.

En il decurs dals decennis èn s'engrondidas tant il dumber sco er la dimensiun da las incumbensas sco er las pretensiuns a l'adempliment da talas. Cun detretschar tut en tut 13 currents da pajament tranter il chantun e las vischnancas èn las contribuziuns chantunalas per la salarisaziun da las personas d'instrucziun vegnidas graduadas l'onn 1991 tenor la forza finanziaria da las vischnancas. In detretschament cumplessiv da las incumbensas n'è dentant betg vegni fatg. Sin il plaun da la confederaziun e dals chantuns èn la gulivaziun da finanzas e la repartiziun da las incumbensas (NGF) vegnidas regladas cumpletamain da nov. Questa refurma è entrada en vigur il 1. da schaner 2008. En la 5avla part dal chapitel I. "Situaziun da partenza" vegn quai tractà pli detagliadamain. Las structuras intrachantunalas n'èn fin ussa anc mai vegnidas examinadas e midadas en moda cumplessiva.

Il sistem actual na po betg satisfacer a las pretensiuns che vegnan fatgas ozendi areguard l'effizienz, areguard la reglabladad ed areguard la trasparenza, e quai ni en vista a la repartiziun da las incumbensas ni en vista a la gulivaziun da finanzas. La gulivaziun da finanzas e da grevezzas è però vegnida extendida fermamain il decurs dals ultims dus decennis. Quai n'ha dentant betg pudì impedir che las differenzas economicas e finanzialas tranter las vischnancas èn daventadas tendenzialmain pli grondas e che in pèr vischnancas han fatg debits sproporzionads. Sco ch'i para datti en quest connex in basegn d'agir.

Qua sutvart vegnan descrittas la gulivaziun vertenta da finanzas e da grevezzas sco er la repartiziun vertenta da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas, tegnend quint dal basegn d'agir. Sut las cifras 1.a ed 1.b da las tabellas da l'aggiunta separada èn inditgadas detagliadamain las cifras da la gulivaziun da finanzas directa ed indirecta vertenta.

2. La gulivaziun da finanzas grischuna en il senn pli stretg

La gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg lavura cun agid da dus instruments differents, numnadamain cun la gulivaziun da finanzas directa e cun la gulivaziun da finanzas indirecta. Differents instruments da la gulivaziun da las grevezzas en singuls champs d'incumbensa che na vegnan betg quintads tar la gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg han er in effect gulivativ sin las finanzas. Latiers tutgan oravant tut la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas sco er la cumpensaziun dals custs da transport en il sector da la gestiun da ruments.

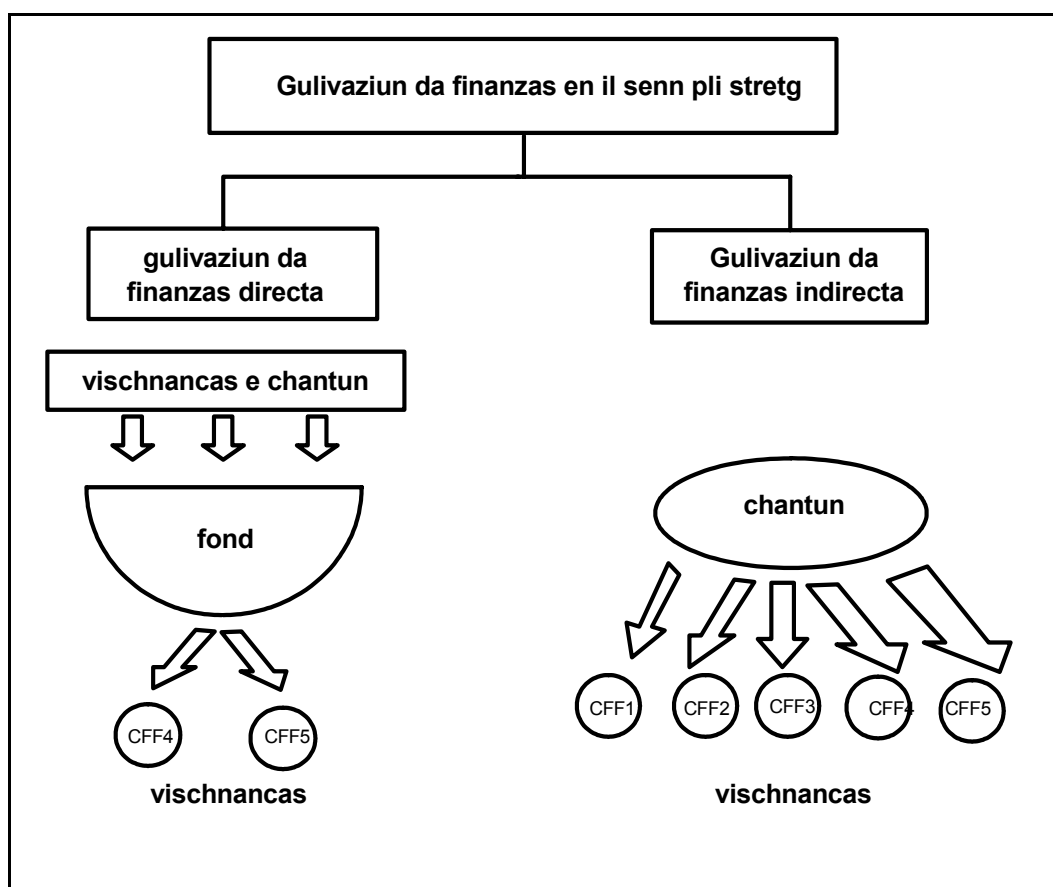
Degns da vegnir menziunads èn er ils differents instruments regionalis da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas, sco per exempel la gulivaziun regionala dals tschains d'aua u in distribuider da grevezzas en ils secturs dals ospitals e da las scolas. Quests instruments regionalis da la gulivaziun tutgan da princip tar il champ da competenza da las vischnancas e vegnan reglads dad ellas.

Qua sutvart vegnan tractadas pli detagliadamain la gulivaziun da finanzas directa e la gulivaziun da finanzas indirecta sco er la gulivaziun da las grevezzas en il sector social. Quests trais instruments duain vegnir concepids cumpletamain da nov.

Il punct caracteristic per la *gulivaziun da finanzas directa* ch'è vegnida introducida l'onn 1957 è in fond che vegn alimentà dal chantun e da las vischnancas e cun il qual vegnan sustegnidas vischnancas financialmain debblas che adempleschan tschertas cundiziuns.

Grazia a quest instrument han las vischnancas sustegnidas pudì ademplir numerusas incumbensas d'infrastructura en il decurs da 50 onns.

La *gulivaziun da finanzas indirecta* è vegnida extendida pir a partir dals onns 90. Ella cumpiglia principalmain las contribuziuns ch'il chantun paga a las vischnancas e ch'èn graduadas – en quai che riguarda lur dimensiun (tariffa da contribuziun) – tenor la forza finanziaria da las vischnancas. Latiers tutgan er las contribuziuns da las vischnancas al chantun che dependan da la forza finanziaria (restituziuns u cofinanzaziuns). Questa gulivaziun da finanzas pertutga tut las vischnancas ed è colliada directamain cun l'adempliment da las incumbensas. Las premissas per graduar questas contribuziuns tenor la forza finanziaria da las vischnancas èn vegnidas creadas l'onn 1985 cun fixar en la lescha ina clav da la forza finanziaria. Dapi lura vegnan las vischnancas classificadas en 5 gruppas da forza finanziaria (GFF1 fin GFF5).

2.1 La gulivaziun da finanzas directa

L'onn 1957 è vegnida reglada da nov – en connex cun l'extensiuin da l'utilisaziun da la forza idraulica – l'imposiziun d'ina taglia sin personas giuridicas tras las vischnancas ed introducida la gulivaziun da finanzas directa cun in fond spezial. Ella è l'instrument principal per sustegnair sistematicamain las vischnancas che han finanzas spezialmain debbas. Pertutgadas da quai èn l'onn 2004/2005 passa 110 vischnancas cun totalmain bundant 40'000 abitantas ed abitants (2008: 99 vischnancas cun 33'570 abitantas ed abitants). Quai correspunda a bundant 20% da la populaziun totala dal Grischun. Questas vischnancas survegnan contribuziuns da gulivaziun or d'in fond che vegn alimentà tras surplis da la taglia supplementara da personas giuridicas sco er tras contribuziuns chantunalas e communalas.

La gulivaziun da finanzas è adina puspè vegnida adattada a situaziuns midadas e cumpletada cun novs elements. Tar ils mecanissem per finanziar las expensas dal fond n'èn fin oz vegnidas fatgas naginas midadas fundamentalas.

A. Procuraziun dals meds finansials

Cun la lescha davart la gulivaziun da finanzas è vegnì transferì l'onn 1957 il dretg d'imponer ina taglia sin persunas giuridicas da las vischnancas al chantun. Per las vischnancas incassescha il chantun ina taglia supplementara tar la taglia chantunala sin il gudogn e sin il chapital da persunas giuridicas, e quai tenor in pe da taglia unitar che vegn fixà mintga onn dal cussegl grond. La taglia supplementara importa dapi onns anc adina 101% da la taglia chantunala simpla. Las vischnancas survegnan ina part da questa taglia supplementara che correspunda a l'autozza da lur pe da taglia communal (quota fiscala d'ina vischnanca). La taglia supplementara da 101% sa chatta sur la media dals pes da taglia comunals ch'è vegnida rectificada sin basa da las entradas fiscalas. La summa totala da las entradas da la taglia supplementara è pervia da quai pli gronda che la part resp. che la quota che sto vegnir consegnada a las vischnancas. Il surpli d'entradas che resulta da quai importa 4.38 milliuns francs. El vegn consegnà al fond da gulivaziun da finanzas. A quellas vischnancas che han in pe da taglia ch'è pli grond che 101% vegn ultra da quai reduci l'import da la differenza tranter la taglia supplementara e lur entradas fiscalas bruttas per la mesadad (reduziun dal surpli da la quota fiscala communal per 50%). Da questa reduziun èn pertutgadas 142 vischnancas cun in import total dad 1.68 milliuns francs (onns 2004/2005).

Funtaunas da finanziaziun considerablas èn plinavant las contribuziuns dal chantun e da las vischnancas da mintgamai 6% fin 12% da la taglia supplementara sco er la part da solidaritad da las vischnancas da 6% vi dals tschains d'aua. En correspondenza cun la tariffa vertenta èsi vegnì calculà per la bilantscha globala cun ina contribuziun da finanziaziun da 10% da la taglia supplementara. Ils onns 2004 e 2005 èn dentant vegnids pajads 6%.

Il fond da gulivaziun da finanzas vegn alimentà en detagl sco suonda (imports 2004/2005):

da las vischnancas

50% tras la reduziun da la quota fiscala d'ina vischnanca	1.68 miu. francs
10% da la taglia supplementara	8.90 miu. francs
6% dals tschains d'aua	2.34 miu. francs
surpli da la taglia supplementara	4.38 miu. francs

dal chantun

10% da la taglia supplementara	8.90 miu. francs
50% dal retgav da las societads da domicil e da holding sco er da las fundaziuns da famiglia	0.32 miu. francs

total da las entradas

26.51 miu. francs

La funtauna d'entradas principala è la part dal chantun e da las vischnancas vi dal retgav da la taglia supplementara. Questa part sa lascha accordar bain cun ils basegns finansials dal fond. Dentant ston vegnir constatadas numerusas grevas mancanzas.

Concernent la procuraziun dals meds finansials ston vegnir numnadas cunzunt las suandantas mancanzas:

- Las differentas cumponentas da finanziaziun engrevgeschan ina regulaziun cumplexsiva.
- Er vischnancas recipientas sa participeschan vi da la finanziaziun dal fond da gulivaziun da finanzas. Quai scufla il volumen ed engrevgescha supplementarmain la trasparenza da l'effect da gulivaziun.
- La calculaziun per finanziar la gulivaziun da finanzas tras las vischnancas sin basa da las taglias da persunas giuridicas e dals tschains d'aua cuvra mo ina part relativamain pitschna dals retgavs ch'èn decisivs per la quantidad da las resursas. Ella chaschuna in

tractament inegal da las vischnancas areguard la grevezza en relaziun cun il potenzial da resursas effectiv (PR). Senza resguardar la redistribuziun en il rom da la taglia supplementara (differenza positiva u negativa tranter la taglia supplementara e la quota fiscala d'ina vischnanca) prestan las vischnancas da la grupp da forza finanziaria 5 en media schizunt la contribuziun – procentualmain – la pli gronda (3.8% da lur PR).

Mettend a quint il surpli positiv u negativ da la taglia supplementara è la contribuziun da finanziaziun da las vischnancas da la grupp da forza finanziaria 1 fin 3 la pli gronda. La grevezza da finanziaziun da las vischnancas divergescha dentant fitg ferm entaifer las singulas gruppas da forza finanziaria (GFF 1: dad 1.4% fin 28.6% da lur PR; GFF 2: da 0.35% fin 11.8% da lur PR; GFF 3: da 0.1% fin 7.7% da lur PR).

- En vista a la gronda disparitad tranter tut las vischnancas grischunas è il volumen da contribuziun da las vischnancas cun bleras resursas tut en tut relativamain modest. Las vischnancas da la GFF 1 e 2 pajan ensemen ina contribuziun totala da 7.8 milliuns francs ed impundan uschia en media mo 2.6% da la PR per la gulivaziun da finanzas. Sch'il surpli da la taglia supplementara vegn inclus, importa lur contribuziun 15.2 milliuns francs u 4.5% dal PR.

B. Diever dals meds finanzials

Ils meds finanzials che stattan a disposiziun per la gulivaziun da finanzas directa vegnan duvrads per contribuziuns a vischnancas da la GFF 4 e 5. Complementarmain a quai survegn il chantun ina indemnizaziun da 0.5 milliuns francs per las lavurs da l'uffizi da vischnancas. La cumpilaziun qua sutvart orientescha davart las contribuziuns ch'èn vegnidadas concedidas en media ils onns 2004/2005:

contribuziuns a las vischnancas

gulivaziun da la forza fiscala	14.61 miu. francs
contribuziuns ad ovras publicas	6.11 miu. francs
gulivaziun dal basegn spezial	2.66 miu. francs

contribuziun al chantun

indemnizaziun da l'uffizi da vischnancas	0.50 miu. francs
--	------------------

total da las expensas

23.88 miu. francs

Las contribuziuns a las vischnancas resguardan d'ina vart las entradas (gulivaziun da la forza fiscala) e da l'autra vart las grevezzas nettas en il sector da l'infrastructura (contribuziuns per ovras publicas). Per vischnancas ch'èn indebitadas sproporzionadamain vegn applitgada complementarmain ina gulivaziun dal basegn spezial.

La **gulivaziun da la forza fiscala** pussibilitescha a vischnancas cun ina forza fiscala relativa, q.v.d. che han entradas fiscalas e tschains d'aua nets per persuna che sa chattan sut la media chantunala, d'avischinar lur capacitad finanziaria a la media. La gulivaziun da la forza fiscala relativa ha lieu pass per pass cun ina contribuziun da basa e cun ina contribuziun sut il titel da la dotaziun minimala. A partir da l'onn 2006 ha la regenza fixà la contribuziun da basa uschia che tut las vischnancas che han finanzas debblas survegnan gulivadas las entradas che las mancan fin a 60.4% da la media chantunala (sin basa da la taglia chantunala simpla da 100%). Contribuziuns supplementaras per la dotaziun minimala survegnan exclusivamain quellas vischnancas da las gruppas da forza finanziaria 4 e 5 che han in pe da taglia da minimalmain 120% da la taglia chantunala simpla. Questa gulivaziun supplementara vegn fatga alura mo per las emprimas resp. per ils emprims 300 abitants. Per ellas vegnan gulivadas las entradas fin a circa 92% (sin basa da la taglia chantunala simpla da 100%). Dapi l'onn 2006 subeschan vischnancas cun main che 300 abitantas ed abitants ina reducziun (model "Heureka").

Contribuziuns ad ovras publicas, sco per exempel stabiliments da scola, meglieraziuns generalas e provediments d'aua, survegnan las vischnancas da la GFF 4 e 5, sch'ellas n'èn betg en cas da pajar las expensas d'investiziun necessarias, e quai malgrà ch'ellas

furneschian atgnas prestaziuns che pon vegnir pretendidas dad ellas e malgrà ch'ellas retiran in'eventuala gulivaziun da la forza fiscal. Questas contribuziuns servan a financiar ils custs restants d'investiziuns. Ellas èn graduadas tenor il pe da taglia da la vischnanca sco suonda:

- 40%, sch'il pe da taglia importa 130%
- 30%, sch'il pe da taglia importa da 120% fin 129%

Per adattar il basegn da meds finansials a las pussaivladads da finanziaziun da questas vischnancas vegn prescritta resp. deducida ina resalva persunala da 400 francs per abitanta u per abitant. Per ina vischnanca cun 200 abitantas ed abitants vul quai dir per exempel che custs restants dad 80'000 francs e main na pon betg vegnir resguardads.

La **gulivaziun dal basegn spezial** vegn applitgada per vischnancas che na pon anc adina betg ademplir lur incumbensas, malgrà las contribuziuns menziunadas qua surwart. Quest med vegn duvrà per surmuntar stretgas finansialas spezialas e per sanar cun cleras intenziuns las finanzas da vischnancas cun blers debits. Las vischnancas che han il dretg da survegnir la gulivaziun dal basegn spezial (actualmain èn quai 14 vischnancas) èn suttamessas a la controlla speziala da l'uffizi da vischnancas ed han dad ademplir cundiziuns supplementaras.

L'utilisaziun dals meds finansials da la gulivaziun da finanzas directa ha prestà servetschs impurtants per las vischnancas sustegnidas. La moda e maniera d'impunder quests meds finansials è dentant er colliada cun numerusas **mancanzas**:

- La gulivaziun da finanzas directa è fitg cumplitgada e pervia da quai intransparenta. E perquai ch'i vegnan maschadadas ultra da quai las finamiras da la gulivaziun da resursas e da grevezzas, e quai tar mintga instrument, na poi betg vegnir controllà, sche la finamira da la gulivaziun è vegnida cuntanschida.
- Las contribuziuns tenor la forza fiscal vegnan concentradas memia fitg sin las vischnancas las pli pitschnas da la GFF 4 e 5. I dat però er en la GFF 3 numerusas vischnancas cun paucas resursas, che na survegnan actualmain naginas contribuziuns u che survegnan mo contribuziuns marginalas.
- Il pe da taglia da las vischnancas sco punct da referiment dat fauss impuls e recumpensa nungiustifitadamain las vischnancas che han expensas relativamain grondas tar ils basegns spezials.
- Il fatg che la dotaziun minimala vegn limitada a 300 abitantas ed abitants chastia grondas vischnancas ed è in impediment per fusiuns.
- La procedura per approvar e la basa per fixar las contribuziuns per ovras publicas che dependan directamain dals custs (custs restants) e dal pe da taglia da la vischnanca pertutgada chaschunan blera lavur administrativa e cuntrafan a princips moderns dal subvenziunament.
- La gulivaziun dal basegn spezial per vischnancas cun blers debits e cun paucas resursas – quest basegn vegn calculà per il cas singul ed è collià cun bleras cundiziuns – indeblescha l'atgna responsabladad da las vischnancas e limitescha fermamain lur libertad da decider.

C. Basegn da refurma

Las mancanzas menziunadas qua surwart sa laschan mo eliminar, sche la gulivaziun da finanzas directa, sco ch'ella exista actualmain, vegn remplazzada tras in sistem cumpletmain nov. Plinavant basegni correcturas tant tar la procuraziun dals meds finansials (finanziaziun) sco er tar la moda da duvrar ils meds finansials (dotaziun).

2.2 La gulivaziun da finanzas indirecta

La gulivaziun da finanzas indirecta ch'è vegnida introducida l'onn 1985 sa basa sin contribuziuns tranter il chantun e las vischnancas. Questas contribuziuns èn liadas ad in intent ed èn graduadas tenor la forza finanziaria da las vischnancas.

A. Criteris per la classificaziun tenor la forza finanziaria

Mintga dus onns classifitgescha la regenza las vischnancas en las tschintg gruppas da forza finanziaria. La classificaziun da las vischnancas en gruppas da forza finanziaria è decisiva per graduar las contribuziuns chantunalas tenor la forza finanziaria. Questa graduaziun chaschuna per exempel che vischnancas finanzialmain deblas survegnan contribuziuns pli grondas per salarisar lur persunas d'instrucziun che vischnancas finanzialmain fermas. La gulinaziun da finanzas indirecta è vegnida extendida cuntinuadamain ils emprims 10 onns suenter sia introducziun. Cun graduar las contribuziuns a la salarisaziun da las persunas d'instrucziun en connex cun il detretschament da las finanzas ch'è vegnì fatg l'onn 1990 ha ella pudì svilupper ses effect gulinativ per l'emprima giada propi bain.

Ils criteris da la forza fiscala, da la grevezza fiscala sco er dal basegn finanziel èn decisivs per classifitgar periodicamain las vischnancas areguard lur finanzas. Quests trais criteris da la **clav da la forza finanziaria** vegnan eruids sco suonda:

• La forza fiscala:

Registradas vegnan las entradas fiscalas da persunas natiralas e da persunas giuridicas envers la tariffa chantunala da 105% da la taglia chantunala simpla sco er in quart dals tschains d'aua e da las prestaziuns da cumpensaziun per perditas da la forza idraulica dals ultims dus onns ch'èn disponibels. Questas entradas fiscalas cuntengnan er las taglias a la funtauna, las taglias sin il gudogn da liquidaziun e las taglias sin las expensas. Per mintga vischnanca è decisiva la media da las entradas per abitanta u per abitant.

• La grevezza fiscala:

Decisiv è il pe da taglia communal en pertschients da la taglia chantunala simpla da l'ultim onn ch'è disponibel.

• Il basegn finanziel:

Il basegn finanziel sa cumpona dal basegn fundamental (import da basa da 50'000 francs per vischnanca plus 100 francs per abitanta u per abitant), d'in basegn sin basa dal dumber da scolaras e da scolaras per abitanta u per abitant (quota da scolaras e da scolaras) e d'in basegn sin basa da la surfatscha per abitanta u per abitant (spessezza da la populaziun). Quests trais indicaturs parzials vegnan quintads ensemen a l'index dal basegn finanziel en la relaziun 30, 60 e 10.

La calculaziun da l'index da la forza finanziaria è adina puspè vegnida adattada en il decurs dals onns. Ils **puncts debels** da la clav vertenta da la forza finanziaria ch'èn impurtants vegnan chaschunads dal sistem sez e na sa laschan betg eliminar cun correcturas punctualas. Latiers tutgan en spezial:

- Cun eruir la forza finanziaria vegnan resguardads il medem mument tant elements dal retgav (forza fiscala) sco er elements da la grevezza (grevezza fiscala e basegn finanziel). Ina maschaida da questas duas componentas impedescha d'ina vart ina gulinaziun da finanzas intenziunada e da l'autra vart ina gulinaziun da las grevezzas.
- Sch'il pe da taglia vegn resguardà per eruir la forza finanziaria sco er sco premissa per conceder contribuziuns or da la gulinaziun da finanzas directa, dat quai fauss impuls resp. in impuls per in pe da taglia aut e recumpensa l'ineffizienz sco er las grondas expensas tar ils basegns spezials. Las vischnancas cun paucas resursas vegnan sfurzadas da conservar lur pe da taglia aut, unicamain per ch'ellas na perdian nagins pajaments da la gulinaziun da finanzas. L'impuls ch'ellas han per meglierar lur situaziun è pitschen.
- I dat mo 5 gruppas da forza finanziaria. Ina midada da la gruppa ha consequenzas finanzialas relativamain grondas per las vischnancas pertutgadas.

B. Impundaziun dals meds finanzials

Ils tips da contribuziun ils pli impurtants che vegnan graduads tenor la forza finanziaria èn enumerads en la survista qua sutvart. Tegnend en egl l'aboliziun planisada da la gulinaziun

da finanzas indirecta è vegnì erui l'effect gulivativ sin las finanzas da mintga vischnanca. En quest connex è vegnida fatga la supposiziun ch'i vegnia applitgada da nov quella tariffa tar tut las vischnancas che vala actualmain per las vischnancas da la GFF 1 (contribuziun da basa resp. tariffa da basa). Tar las contribuziuns chantunalas a las vischnancas da la GFF 2 fin 5 crodan ils supplements da la forza finanziaria envers la tariffa da basa. Pertutgadas da quai èn 25 posiziuns da contribuziun che han in volumen total da 65.56 milliuns francs (media dals onns 2004/2005). En quels èn cuntegnids ils supplements da la forza finanziaria da 25.38 milliuns francs. Cunquai che la graduaziun tenor la forza finanziaria croda davent, vegn il chantun distgargià per bundant 25 milliuns francs. Correspudentamain vegnan las vischnancas engrevgiadas per quella summa.

En singuls champs d'incumbensa vegn applitgada ina gulivaziun da finanzas indirecta che n'ha nagina influenza sin il total da las contribuziuns da las vischnancas. Pertutgadas da quai èn en emprima lingia las contribuziuns da las vischnancas a las scolas professiunalas. Qua pajan las vischnancas da la GFF 1 ina contribuziun per persuna ch'è trais giadas uschè gronda sco quella da las vischnancas da la GFF 5. Las contribuziuns da l'assicuranza chantunala d'edifizis (GVG) als custs per l'aua da stizzar fieu da las vischnancas duain vegnir pajadas da nov tenor ina tariffa media. Pervia da quai pon ins er qua far quint exclusivamain cun ina redistribuziun orizzontala.

Contribuziuns impurtantas graduadas tenor la forza finanziaria							
Champ d'incumbensas	Graduaziun tenor FF					Ø da las contr. pajadas	Effect gulivativ sin las finanzas
	1	2	3	4	5		
A. Gulivaziun da finanzas indirecta finanziada verticalmain							
I. Contribuziuns chantunalas a las vischnancas							
mesiraziun uffiziala	30%	30%	40%	50%	50%	769'684	177'944
salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scola populara	20%	28%	37%	46%	55%	39'000'001	15'261'319
salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scolina	10%	20%	30%	40%	50%	3'313'152	1'942'805
custs da viadi da las scolaras e dals scolaras	20%	28%	37%	46%	55%	1'520'283	744'726
construcziun/indriz da chasas da scola	10%	17.5%	25%	32.5%	40%	3'681'627	1'956'600
sereneras publicas	7%	14%	20%	25%	30%	3'536'339	1'941'965
stabiliments publics per dismetter ils ruments	5%	10%	15%	20%	25%	526'428	302'245
avertura / meglieraziun da structura	21%	23%	25%	28%	31%	3'773'695	666'013
ovras da protecziun cunter privels da la natira	21%	23%	25%	28%	31%	3'529'464	551'330
indrizs per pedunas e per peduns / plazzas da fermada	20%	25%	30%	35%	40%	990'749	345'180
II. Contribuziuns da las vischnancas al chantun / confinanziaziun da las vischnancas							
meglieraziuns generalas	20%	13%	6%	0%	0%	242'763	406'576
sanaziuns da chasas d'abitar en il territori da muntogna	12%	10%	8%	6%	4%	469'025	335'832
ulteriuras						4'303'123	743'079
Total						65'656'334	25'375'614
B. Gulivaziun da finanzas indirecta finanziada horizontalmain							
scolas professiunalas extrachantunalas	3	2.5	2	1.5	1	2'316'046	261'530
scolas professiunalas & instituziuns da scolaziun preprofessiunala	3	2.5	2	1.5	1	19'204'576	2'168'712
provediment d'aua da stizzar fieu (GVG)	20%	20%	25%	27.5%	30%	3'664'064	246'230
ulteriuras						2'842'651	191'745
Total						28'027'337	2'868'217

Ina cumpilaziun detagliada da tut las contribuziuns ch'èn graduadas en x-ina furma tenor la forza finanziaria da las vischnancas è cuntegnida en la tabella "1.b Gulivaziun da finanzas indirecta vertenta" da l'agiunta separada.

L'impundaziun dals meds finansials en il sector da la gulivaziun da finanzas indirecta ha differents **dischavantatgs**:

- Ord vista economica è problematica la gronda part da las subvenziuns ch'èn liadas ad in intent. Ellas dattan fauss impuls e chaschunan dependenzas memia grondas da las vischnancas envers il chantun.
- Las contribuziuns chantunales han tant in effect da promoziun sco er da gulivaziun. En quest connex sa tracta da duas finamiras ch'èn complettamain differentas. Questas finamiras na pon betg vegnir cuntanschidas efficaciamain cun in instrument. Cun las contribuziuns che dependan da las expensas e ch'èn liadas ad in intent duai vegnir garanti che las incumbensas vegnian ademplidas. Questa finamira na vegn betg ademplida tenor giavisch, sch'i sto vegnir fatga il medem mument ina gulivaziun da finanzas en ils singuls secturs spezialas.
- L'effect gulivativ n'è betg transparent e n'è betg reglabel.
- Ils custs restants pon tuttina esser memia gronds per las vischnancas che han finanzas fitg debblas. Quai chaschuna ina surpretensiun finanziaria u pretenda contribuziuns complementaras da la gulivaziun da finanzas directa.
- I dat relativamain blera lavur administrativa.
- Igl exista ina plura da differentas graduaziuns da las contribuziuns. Quellas èn vegnidas introducidas senza ina sistematica surordinada en il rom da singuls projects.

C. Basegn da refurma

En in sistem modern n'ha la gulivaziun da finanzas indirecta pli nagina piazza. Las finamiras che vegnan prendidas en mira na sa laschan betg cuntanscher. Ella na duai dentant betg vegnir abolida senza cumpensaziun. Ils effects gulivativs ston vegnir garantids en il nov sistem.

2.3 La gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas

Fin a l'introducziun da la gulivaziun vertenta da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas l'onn 1994 han ils custs per persunas en miseria chaschunà gronds problems finansials per numerusas vischnancas grischunas. Per las vischnancas cun las finanzas las pli debblas ha ina part considerabla da questas grevezzas pudì vegnir indemnisada dapi l'onn 1958 cun contribuziuns dal fond da gulivaziun da finanzas. La problematica è dentant vegnida mitigiada mo punctualmain. Ultra da midaments impurtants en la legislaziun federala sco er chantunala davart il sustegn da persunas basegnusas è vegnida chaschunada la midada da la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas ch'è vegnida introducida l'onn 1994.

Suttamessas a la gulivaziun da las grevezzas èn tut las expensas nettas da las vischnancas sin basa da prestaziuns tenor l'ordinaziun davart il pajament anticipà da contribuziuns al mantegniment per uffants minorens e tenor la lescha da sustegn. Concretamain sa tracta dals **custs en ils secturs**:

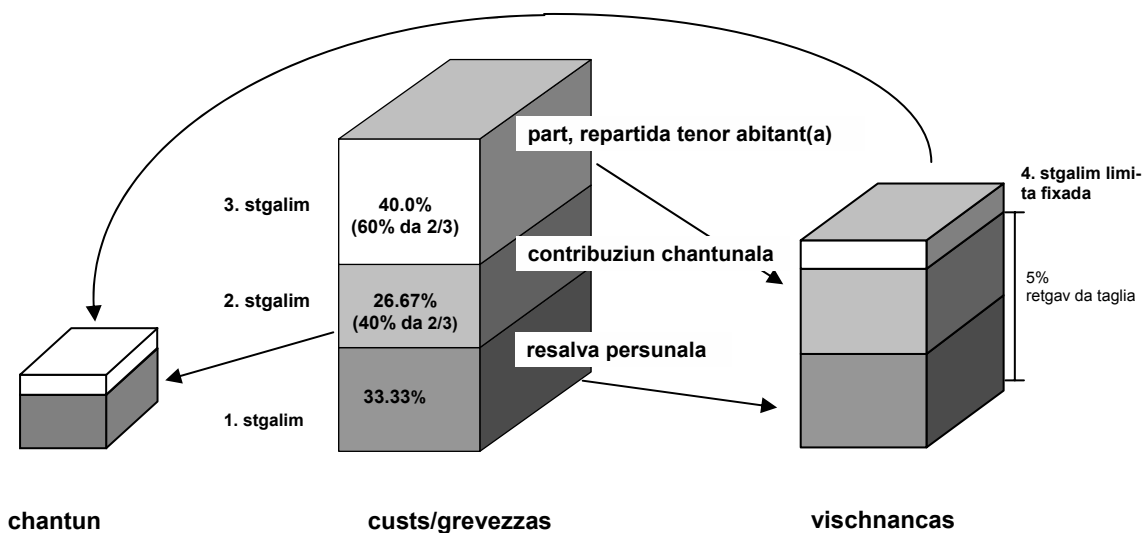
- pajament anticipà d'aliments;
- prestaziuns da sustegn per persunas che vivan en il Grischun;
- prestaziuns da sustegn per burgaisas e per burgais grischuns en auters chantuns durant ils emprims dus onns a partir da la domiciliaziun en l'auter chantun tenor la lescha federala davart la cumpetenza per il sustegn da persunas basegnusas (LFS);
- execuziun da mesiras en stabiliments.

La gulivaziun da las grevezzas vegn fatga èn **quatter pass**:

1. mintga vischnanca porta ina resalva persunala da 33.33% da sias expensas;

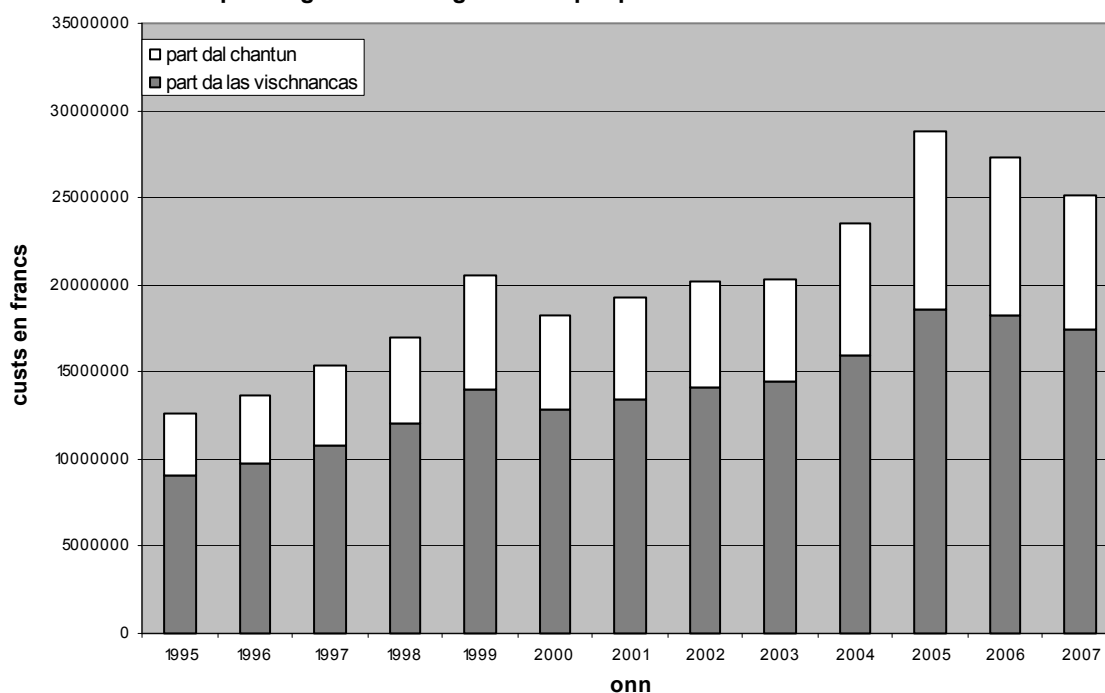
2. a las expensas restantas da tut las vischnancas presta il chantun ina contribuziun da 40% (quai corresponda a 26.67% da tut las expensas);
3. suenter la deducziun da la contribuziun chantunala vegnan ils custs restants repartids sin las vischnancas, e quai en proporziun cun il dumber d'abitantas e d'abitants – model da clearing (quai corresponda a 40% da tut las expensas);
4. il chantun surpiglia supplementarmain da mintga vischnanca quel import che surpassa 5% da lur entradas fiscalas (contribuziun che surpassan la limita fixada).

Gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas

Ils custs da las prestaziuns da sustegn e dal pajament anticipà d'aliments mussan ina tendenza creschenta en il decurs dal temp. Tant ils custs totals sco er la part dal chantun èn s'augmentads fermamain. Dapi l'onn 1995 èn ils custs totals s'augmentads per 98% da 12.7 milliuns francs sin 25.1 milliuns francs. En quest connex è la part chantunala s'augmentada per 109% da 3.6 milliuns francs sin 7.6 milliuns francs.

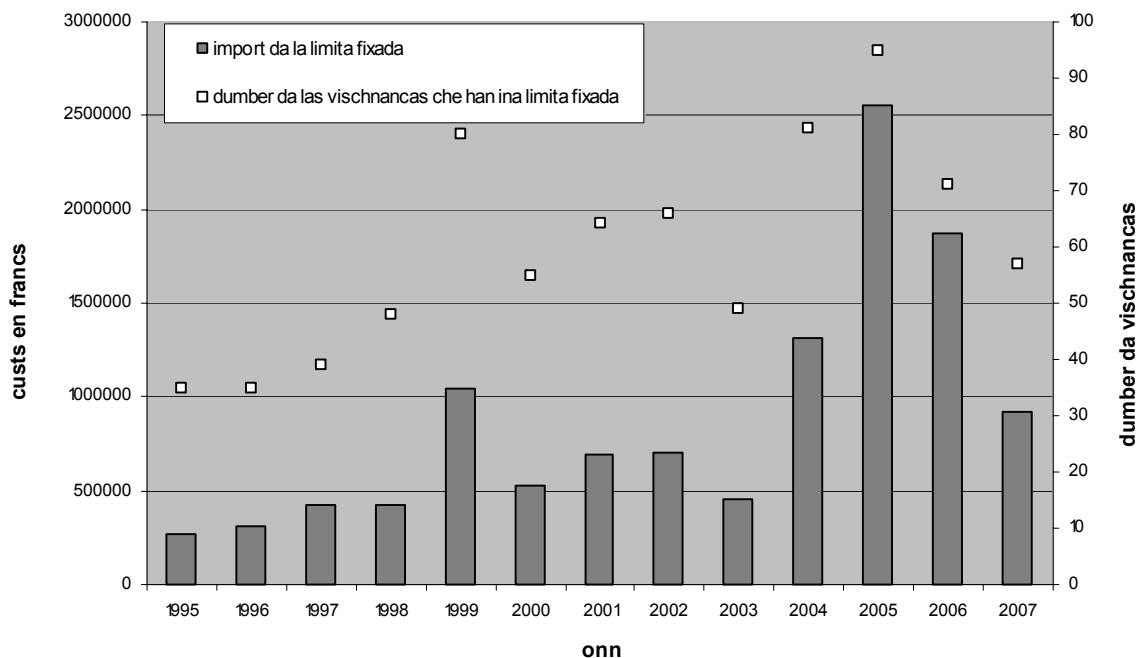
Svilup da la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas

La gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas ha ils suandants **problems**:

- La part chantunala che crescha en moda surproporzionala po vegnir attribuida a la contribuziun che surpassa la limita fixada e che limitescha la grevezza totala per vischnanca a 5% da ses substrat da taglia. Adina dapli vischnancas surpassan questa limita. Cun introducir il sistem da gulivaziun da las grevezzas vertent han paucas vischnancas che avevan grevezzas finanzialas sproporziunadas survegnì contribuziuns che surpassan la limita fixada. Uschia han profità 35 vischnancas l'onn da partenza 1995 da totalmain 0.27 milliuns francs sco contribuziuns che surpassan la limita fixada. L'onn 2007 han 57 vischnancas profità da contribuziuns che surpassan la limita fixada – tranter quellas er la citad da Cuira. Cun 0.93 milliuns francs è il total da las contribuziuns che surpassan la limita fixada pli che sa triplà dapi l'onn 1995. Quatras vegnan expensas socialas supplementaras pajadas pli savens dal chantun. Quatras importava la part dal chantun vi dals custs totals, cur ch'il sistem è vegnì introduci l'onn 1995, 29% e l'onn cun la grevezza total la pli gronda enfin ussa 36% dals custs totals.
- A vischnancas che survegnan contribuziuns che surpassan la limita fixada manca l'impuls d'impunder las prestaziuns da sustegn en moda economica, perquai ch'il chantun surpiglia cumplainamain tut las expensas che surpassan la limita da 5% dal substrat da taglia.
- Ultra dal chantun che na po betg influenzar ils custs ch'el sto surpigliar, ston er las vischnancas pagar custs ch'ellas na chaschunan betg respectivamain ch'ellas na pon betg influenzar. En quest connex sa tracti dals custs per prestaziuns da sustegn per burgaisas e per burgais grischuns en auters chantuns durant ils emprims dus onns a partir da la domiciliaziun en l'auter chantun (LFS), dals custs per l'execuziun da mesiras en stabiliments (che vegnan decretadas mintgamai da l'uffizi chantunala per l'execuziun giudiziala ed alura messas a quint a las vischnancas da domicil u da segiurn da la persuna sentenziada) e da l'import da clearing dal terz stgalim da la gulivaziun da las grevezzas.

Svilup da la limita fixada

- En il sistem da clearing orizontal vegnan mess a quint a las vischnancas 40% dals custs totals tenor il dumber da las abitantas e dals abitants. L'onn 2006 è vegnì repartì in import da totalmain 10.9 milliuns francs u 58 francs per abitanta resp. per abitant. Tras quest sistem da clearing sto mintga vischnanca sa participar – en ina dimensiun relativamain gronda – vi da grevezzas ch'ella na chaschuna betg sezza.
- La vischnanca singula n'ha betg in interess fitg grond da pretender enavos ils pajaments anticipads d'aliments e las prestaziuns da sustegn, perquai ch'ella sto puspè sa laschar

metter a quint ils imports ch'ella ha pretendì enavos tar la gulivaziun da las grevezzas, e quai fin a la resalva persunala.

- Dischavantiusa è ultra da quai la lavur administrativa relativamain gronda che las vischnancas e ch'il chantun han en quest connex. Dapi l'onn 1995 è il dumber dals rendaquints da quartal s'augmentà da circa 2'700 a circa 6'500. Al sistem vertent mancan ultra da quai mecanissem da controlla efficacis. Uschia scuntran per exempel las duas vischnancas las pli grondas (la citad da Cuira e la vischnanca da Tavau) per motivs da capacitat lur custs cun l'uffizi social senza mussaments singuls sco cumprovas per ils custs ch'ellas han stuì pajar.

Basegn da refurma

La gulivaziun da las grevezzas vertenta chaschuna relativamain blera lavur administrativa, dus terzs da las expensas vegnan redistribuids en ina procedura da plirs pass uschia ch'ils effects da redistribuziun totals n'èn betg pli survesaivels. Las vischnancas portan grevezzas che na pon per part betg vegnir influenzadas. Da l'autra vart mancan a bleras vischnancas ils impuls da guardar che las grevezzas nettas reglablas sajan uschè pitschnas sco pussaivel. Er quest sistem sto vegnir remplazzà d'in nov.

3. Repartiziun da las incumbensas actuala tranter il chantun e las vischnancas

3.1 Grond entretschament da las incumbensas

Actualmain n'è la gronda part da las incumbensas betg attribuida cleramain al chantun u a las vischnancas. Per regla vegnan ellas ademplidas comunablamain, quai vul dir che tant il chantun sco er las vischnancas èn involvidas en x-ina furma en lur adempliment. Pervia da quai è l'adempliment da las incumbensas entretschà fermamain. I dat mo paucs champs d'incumbensa, tar ils quals il chantun e las vischnancas na collavuran betg en x-ina furma. La responsabladad per l'incumbensa, las cumpetenzas da decisiun, l'execuziun, la finanziaziun e la controlla da l'execuziun n'èn savens betg tuttas en il medem maun. Las consequenzas da quai èn tranter auter che la part ch'è responsabla per l'incumbensa sto finanzia quella mo per part. La giudidra u il giudider da las prestaziuns na po savens er betg decider sez davart la soluziun. Da vart da las vischnancas vegn la part la pli gronda da questas incumbensas comunablas ultra da quai schliada en il rom da la collavuraziun surcommunala resp. regionala sco er sin differents levels executivs (vischnancas, corporaziuns, circuls, districts). Uschia daventan las structuradas anc pli complexas.

Las fermas colliaziuns tranter il chantun e las vischnancas chaschunan alura pajaments voluminus. Sur ils titels ils pli differents datti mintga onn currents finanziaals da passa 300 milliuns francs tranter il chantun e las vischnancas. L'autezza e la calculaziun da las contribuziuns sco er las premissas per lur concessiun èn fitg differentas.

Questa repartiziun da las incumbensas è sa sviluppada or da l'istorgia. Ella na sa basa betg sin criteris unitars u sin in concept surordinà. Il dumber da las incumbensas e lur impurtanza finanziaala sco er las pretensiuns a l'adempliment da l'incumbensa èn s'augmentads permanentamain. Pervia da quai n'èn tshertas repartiziuns da las cumpetenzas – or d'ina optica actuala – betg pli cunvegnentas, er sch'ellas eran dal tutfatg giustifitgadas quella giada, cur che las cumpetenzas èn vegnidas regladas.

Preparond la revisiun totala da la constituziun chantunala è mo vegnì evaluà il stadi actual da las cumpetenzas dal chantun, da las organisaziuns regionalas, da las corporaziuns da vischnancas e da las vischnancas. La repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas n'è betg vegnida midada.

3.2 Mancanzas da la repartiziun existentia da las incumbensas

La regulaziun vertenta ha dischavantatgs considerabels. Da la vart da las incumbensas manca ina clera repartiziun da las rollas. Quai chaschuna ina mancanza tar la concordanza da las giudidas e dals giudiders, da las purtadras e dals purtaders da decisiuns sco er da las purtadras e dals purtaders dals custs. Quai stat en cuntradicziun cun il princip da l'equivalenza fiscal. Per l'incumbensa sco tala na sa mussan questas mancanzas per regla betg spezialmain. Or d'ina optica generala sa mussan ils dischavantatgs ed ils problems da l'entretschament existent da las incumbensas e da las cumpetenzas dentant fitg bain. L'analisa da las mancanzas sco er l'elavuraziun e la realisaziun en etappas da refurma concretas ston pervia da quai vegnir prendidas per mauns cun cleras directivas concepziunalas ed or d'ina optica complessiva.

Las mancanzas dal sistem han tranter auter las suandantas **consequenzas negativas**:

- dependenzas vicendaivlas relativamain grondas (perditas d'autonomia) dal chantun e da las vischnancas;
- gronds entretschaments da finanziaziuns cun in volumen da transfer relativamain grond tranter il chantun e las vischnancas;
- ina mancanza da la trasparenza davart las contribuziuns e davart las grevezzas restantas;
- ina reglabladad restrenschiada;
- duplicitads administrativas;
- fauss impuls.

Las mancanzas existentas vegnan per gronda part chaschunadas dal sistem e pon pervia da quai vegnir curregidas. Uschenavant che quai è pussaivel duain vegnir detretschadas quellas incumbensas che vegnan ademplidas e finanzadas cuminaivlamain dal chantun e da las vischnancas.

4. Revisiun da la lescha da vischnancas e da la legislaziun davart la gulivaziun da finanzas (LGF I)

Cun la revisiun parziala da la lescha da vischnancas e da la legislaziun davart la gulivaziun da finanzas (LGF I) dal december 2005 è vegnida realisada ina emprima etappa d'ina refurma federalistica. Cun quest project è vegnida empermissa il medem mument la segunda etappa (cun la designaziun da quella giada LGF II). Quella duai cuntegnair la realisaziun da la NGF federala sco er ina nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas (numnada da nov NGF grischuna).

Pia datti in stretg connex tranter la LGF I e la NGF grischuna. Tuts dus projects da revisiun pertutgan las structuradas da las relaziuns tranter il chantun e las vischnancas. Trais caracteristicas èn criteris tipics da las relaziuns d'in stadi cun in'organisaziun federalistica: las incumbensas e la repartiziun da las entradas, la gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg e la structura da las corporaziuns territorialas (dumber, grondezza, capaciad). Tut ils trais elements influenzeschan in l'auter:

- la gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg: gulivaziun da las resursas
gulivaziun da las grevezzas
- repartiziun da las incumbensas: detretschament da las incumbensas
furmas da collavuraziun
- structura territoriala: collavuraziun intercomunala
fusiuns da vischnancas

Entant ch'igl è vegnidas stgaffidas en l'emprima etappa da la revisiun (LGF I) oravant tut las premissas per meglierar la collavuraziun intercomunala sco er per promover

sistematicamain fusiuns da vischnancas, sa restrenscha la NGF grischuna a la regulaziun da la golvaziun da finanzas en il senn pli stretg sco er a la repartiziun da las incumbensas.

Cun concepìr da nov las corporaziuns regionalas en il rom da la LGF I èn vegnidas meglieradas considerablmain las cundiziuns generalas per la collavuraziun surcommunala. En il fratemp èn tut las vischnancas dal Grischun sa participadas ad ina da las 13 corporaziuns regionalas da dretg public. Pervia da lur structuradas democraticas e pervia dal stgazi d'experiencias ch'è avant maun, dentant er pervia da lur perimeter, s'adattan quellas bain per surpigliar e per coordinar pli savens incumbensas surcommunalas resp. regionalas. Tge incumbensas che duain vegnir transferidas a las regiuns duai – tenor l'avis da la regenza – vegnir concludì da las vischnancas.

En la missiva tar la LGF I ha la regenza er tractà ils tratgs caracteristics d'ina politica che concerna la refurma da vischnancas. Suentar la revisiun da la lescha da vischnancas e da la legislaziun davart la golvaziun da finanzas posseda il chantun in instrumentari da promoziun considerabel per sustegnair e per realisar questa politica. Ultra dals meds finansials da promoziun en il preventiv da la golvaziun da finanzas èn vegnids mess a disposiziun – supplementarmain sur in credit d'impegn – meds finansials da 20 milliuns francs che duain vegnir duvrads per il project innovativ "refurma da vischnancas".

La concepziun concreta da la collavuraziun tranter las vischnancas e la fusiun da vischnancas vegnan surlaschadas – applitgond il princip da "bottom-up" – a las vischnancas ed a las regiuns.

5. La NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns e sia realisaziun en il chantun Grischun

La NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns ha ina gronda impurtanza per la NGF grischuna, e quai tant areguard il temp sco er areguard il cuntegn. La NGF grischuna sto vegnir chapida sco project consecutiv da la refurma federala. Ses concept s'orientescha fermamain vi da tal da la NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns.

5.1 Survista

Per il 1. da schaner 2008 han la confederaziun ed ils chantuns realisà la nova concepziun da la golvaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas (NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns). Sin plaun federal èn vegnids adattads 24 artitgels costituziunals (votaziun dal pievel dals 28 da november 2004), revedidas parzialmain 30 leschas en il rom d'in relasch general, relaschadas 3 novas leschas e midadas numerusas ordinaziuns federalas. Il chantun grischun da sia vart ha revedì parzialmain 10 leschas en il rom d'in relasch general, revedì totalmain 1 lescha sco er adattà 5 ordinaziuns dal cussegl grond. En il rom da projects separads èn vegnidas adattadas singulas leschas a las prescripziuns da la NGF, uschia per exempel la lescha da stipendis e la lescha davart la furmaziun professiunala e davart purschidas da furmaziun cuntinuanta (LFurm).

Il sistem precedent aveva grevas mancanzas che han pudì vegnir eliminadas mo en il rom d'ina refurma federalistica cumplexsiva. En il decurs dals ultims decennis èn ils chantuns daventads pli e pli organs executivs da la confederaziun. La repartiziun da las incumbensas ed ils moviments da finanzas tranter la confederaziun ed ils chantuns èn daventads nunsurvesaivels ed ineffizients. Las differenzas tranter chantuns finansialmain debels e chantuns finansialmain fermes èn vegnidas constantamain pli e pli grondas. Il sistem da la golvaziun da finanzas consistiva da passa 100 mesiras singulas, n'era betg pli reglabel e n'adempliva betg pli las finamiras da la golvaziun.

Cun la NGF è vegnì introducì in sistem da golvaziun efficaci e gist tranter chantuns cun bieras resursas e tals cun paucas resursas. Ultra da quai vegnan indemnisadas adequatamain grevezas spezialas sproporziunadas dals chantuns da muntogna d'ina vart e

dals gronds centers da l'otra vart – grevezzas spezialas ch'èn per gronda part nuninfluenzablas. Conform al princip da subsidiaridad ha la confederaziun surpiglià dal tuttafatg mo quellas incumbensas che na pon betg vegnir ademplidas (en moda effizienta) sin plaun chantunal. Ils chantuns da lur vart han surpiglià dal tuttafatg numerusas incumbensas.

La NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns sa basava sin ils suandants **due elements**:

• Nova gulivaziun da finanzas

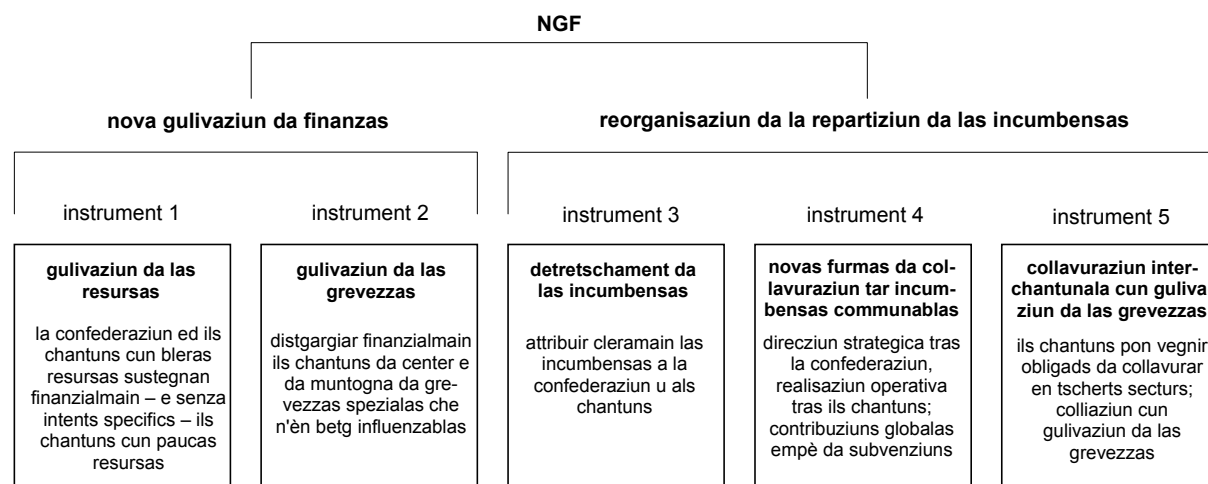
Il nov sistem da gulivaziun resguarda las differenzas tar la capacidad finanziaria dals chantuns separadamain sin la vart da las entradas e sin la vart da las expensas ed applitgescha sco instruments la gulivaziun da las resursas (instrument 1) sco er la gulivaziun da las grevezzas (instrument 2).

• Reorganisaziun da la repartiziun da las incumbensas

La reorganisaziun da la repartiziun da las incumbensas è vegnida fatga cun trais instruments:

- detretschament uschè vast sco pussaivel d'incumbensas existentas (instrument 3);
- per las incumbensas comunablas restantas da la confederaziun e dals chantuns èn vegnidas introducidas novas furmas da collavuraziun (instrument 4);
- la finala è la collavuraziun interchantunala vegnida extendida ed igl è vegnida stgaffida la basa per barattar las prestaziuns cun tariffas gistas d'indemnisaziun (instrument 5).

Ils tschintg instruments da la NGF confederaziun-chantuns

La nova gulivaziun da finanzas consista mo pli da meds finansials senza intents specifics. Quai augmenta la libertad da decider dals chantuns. La gulivaziun da las resursas reducescha las differenzas en il potenzial da retgav dals chantuns. Tut en tut vegn impundids per quai 3.1 milliuns francs. Ella vegn finanziada dal chantun sco er dals chantuns cun bleras resursas. Da la gulivaziun da las resursas survegn il chantun Grischun 114 milliuns francs (preventiv 2008). La gulivaziun da las grevezzas è repartida en ina gulivaziun da las grevezzas sociodemograficas (GGS) ed en ina gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas (GGG). Per quai vegnan impundids mintgamai 365 milliuns francs. Per il chantun Grischun resulta da la GGG ina part da 133 milliuns francs (preventiv 2008).

Cun reorganisar la repartiziun da las incumbensas pon vegnir reducidas numerusas duplicidades e fauss impuls. Er quai augmenta l'autonomia dals chantuns. Las incumbensas comunablas vegnan detretschadas uschè bain sco pussaivel. Set incumbensas (parzialas) vegnan attribuidas dal tuttafatg a la confederaziun e diesch incumbensas (parzialas) vegnan attribuidas integralmain als chantuns. Per las incumbensas comunablas che restan è la collavuraziun vegnida messa sin ina nova basa. La collavuraziun interchantunala cun gulivaziun da las grevezzas è er vegnida reglada da nov. Sin basa d'ina cunvegna da basa

interchantunala (CBI) han ils chantuns fatg contracts davart la retratga bilaterala u davart la produenziun communabla da prestaziuns dal stadi. En l'art. 3 CBI s'obligheschan ils chantuns d'observar ils princips da la subsidiaritat e da l'equivalenza fiscala conform al senn er entaifer il chantun.

Cun circa 20 milliuns francs è la bilantscha globala per il chantun Grischun positiva. L'expressivitat da quest import sto dentant vegnir relativada, perquai che sia calculaziun sa basa sin differentas supposiziuns.

5.2 La realisaziun da la NGF confederaziun-chantuns

En il chantun Grischun è vegnidas fatgas mo las adattaziuns absolutamain necessarias. La legislaziun chantunala executiva è vegnida fatga en furma d'ina lescha generala tar la NGF. Ins ha desistì sapientivamain da far ina refurma entaifer il chantun.

La NGF vegn realisada en il chantun Grischun uschia che las repartiziuns da las incumbensas sco er da las grevezzas finanzialas tranter il chantun e las vischnancas restan per gronda part uschia sco ch'ellas èn. Unicamain en il sector da la mesiraziun uffiziala surpiglia il chantun da las vischnancas tut ils custs da las actualisaziuns periodicas. En quels champs d'incumbensa che la confederaziun regla da nov cun cunvegns da program èn sa midadas las furmas da collavuraziun e da finanziaziun. Da quai èn las vischnancas pertutgadas mo indirectamain. La confederaziun na paja pli naginas contribuziuns transitoricas a las vischnancas.

La NGF lascha las structures entaifer il chantun per gronda uschia sco ch'ellas èn. Ella porscha dentant las meglras premissas per ordinar fundamentalmain da nov la repartiziun da las incumbensas e da la gulivaziun da finanzas. Las libertads d'agir che la NGF porscha ston er vegnir nizzegiadas cumpletamain en quest regard. Uschiglio na po la NGF betg sviluppar l'entir potenzial da ses effect. In'examinaziun cumplexsiva da la gulivaziun da finanzas vertenta entaifer il chantun sco er da la repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas è alura vegnida empermissa en il rom da quest project.

II. Cundiziuns generalas concepziunalas e directives per la NGF grischuna

1. Mancanzas dal sistem pretendan ina refurma fundamentala

Sin basa da las explicaziuns da l'emprima part da quest rapport sa laschan resumar las **mancanzas principalas dal sistem** entaifer il chantun sco suonda:

- **La dimensiun, la concepziun e la regulaziun da la gulivaziun da finanzas èn manglusas.**

La gulivaziun da finanzas actuala ha in volumen relativamain modest e sa concentrescha oravant tut sin las vischnancas pitschnas cun las pli paucas resursas. Ella è repartida sin plirs instruments, cuntegna numerusas subvenziuns singulas che dependan dals custs e pretenda pervia da quai controllas intensivass e bleras cundiziuns. Ella maschaida cumponentas d'entradas e cumponentas da grevezzas, è cumbinata cun fauss impuls e na po betg vegnir reglada en moda efficazia.

- **L'entretschament da las incumbensas e da las finanzas è grond.**

Las incumbensas vegnan ademplitas cunzunt comunablamain dal chantun e da las vischnancas (incl. uniuns d'interess, organisaziuns regiunalas, circuls e districts). En quest connex n'èn las funcziuns dal chantun e da las vischnancas betg cunfinadas cleramain dapertut. Quai chaschuna ina perdita da l'autonomia, currents da pajament ch'èn voluminus e cuntracurrents sco er bleras duplicitads.

In'eliminaziun da las mancanzas menziunadas qua survart premetta **ina refurma fundamentala**

- tant da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas vertenta
- sco er da la repartiziun da las incumbensas vertenta tranter il chantun e las vischnancas.

Questa refurma ha da cumbatter cun **cundiziuns generalas** difficilas. Il punct da partenza per la NGF grischuna èn ils suandants fatgs:

- structurass communalas disfavouraivlas cun vischnancas che han ina grondezza fitg differenta ed in grond dumber da vischnancas fitg pitschnas;
- grondas differenzas ed in nivel tendenzialmain aut da grevezzas chaschunadas da las structurass;
- grondas differenzas tar las capacitads finanzialas da las vischnancas;
- in dumber relativamain pitschen da vischnancas grondas e finanzialarmain fermas;
- singulas vischnancas pitschnas che han in pe da taglia extraordinariamain bass;
- grond entretschament da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas;
- structurass cumplitgadas cun blers levels executivs (vischnancas, corporaziuns da vischnancas, circuls, districts, corporaziuns regiunalas);
- part da las expensas da las vischnancas vi da las expensas nettas dal chantun e da las vischnancas ch'è relativamain gronda (circa 55%).

Questa glista mussa cleramain ch'il chantun Grischun ha premissas relativamain disfavouraivlas per concepì en moda effizienta la repartiziun da las incumbensas tranter il chantun e las vischnancas sco er la gulivaziun da finanzas entaifer il chantun. L'analisa da las mancanzas mussa dentant ch'il basegn d'agir è grond. Cun ina refurma cumplessiva da las structurass communalas sa laschassan meglierar considerablamain las cundiziuns generalas per la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas. Questa refurma vegn dentant a duvrar relativamain bler temp. En quest sector conceda il chantun oravant tut stimulss finanzials.

Malgrà la situaziun da partenza disfavouraivla persequitescha la NGF grischuna consequentamain las finamiras ed ils princips surordinads. En quest connex vegni fatg quint tranter auter cun vischnancas ch'èn organisadas bain e che vegnan manadas en moda

professionala. Sche singulas vischnancas avessan dad esser surdumandadas cun ademplir tschertas incumbensas, vegnan applitgads models da cooperaziun optimads.

2. Finamiras principalas

La NGF grischuna vul rinforzar las vischnancas ed il chantun e persequitescha las suandantas **sis finamiras strategicas**:

1. concepir e confermar la golvaziun da las resursas tranter vischnancas che han finanzas pli fermas e vischnancas che han finanzas pli debblas en moda effizienta, transparenta, gista e reglabla;
2. mitigiar las grevezzas sproporzionadas da las vischnancas che na pon betg vegnir influenzadas, senza dar fauss impuls;
3. augmentar la libertad d'agir e l'atgna responsabladad da las vischnancas e dal chantun;
4. detretschar uschè bain sco pussaivel las incumbensas ed ils moviments da finanzas tranter il chantun e las vischnancas;
5. ademplir las incumbensas communablas restantas confurm al stgalim e las indemnisar s'orientond a las prestaziuns; sco er
6. eliminar ils impediments ch'existan en quai che concerna las fusiuns da vischnancas.

In rinforz general da la golvaziun da finanzas e da grevezzas premetta che tant il chantun sco er las vischnancas cun las pli bieras resursas surpiglian prestaziuns supplementaras. La consequenza da quai na vegn dentant betg ad esser quella che tut las vischnancas che han in potenzial da resursas sut la media survegnan meds finansials supplementars tras la NGF grischuna. Ina grevezza supplementara da vischnancas cun paucas resursas po eventualmain vegnir cumpensada ad interim cun ina cumpensaziun d'inegualitads durant in temp limità. Las consequenzas finansialas da la midada da sistem vegnan registradas per il chantun e per mintga singula vischnanca en ina bilantscha globala.

Per il project general "NGF grischuna" prevesa il chantun da metter a disposiziun – uschenavant che quai è necessari per cuntanscher las finamiras – maximalmain l'agen chapital sin basa dal retgav finanziel extraordinari che resulta da l'emissiun da l'emprest convertibel da la banca chantunala grischuna.

3. Organisaziun dal project

Per elavurar il project ha la regenza nominà il schaner 2007 in'organisaziun interdepartamentala dal project (organ directiv) sut la direcziun dal departament da finanzas e vischnancas. En quest organ directiv è represchentads tut ils departaments cun mintgamai in secretari dal departament. Supplementarmain è il manader da l'uffizi da vischnancas sco er il secretari da finanzas commembers da l'organ directiv. En il senn d'ina cussegliaziun externa vegn il team sustegnì da Kurt Stalder, secretari da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals da finanzas (CDF) e directur da l'institut per finanzas e per dretg da finanzas (IFF) a Son Gagl.

L'organ directiv ha en spezial:

- da coordinar tut las mesiras relevantas en il chantun, da reparter las incumbensas correspudentas e da survegliar lur liquidaziun;
- da garantir la coordinaziun cun projects currentes entaifer l'administraziun;
- dad orientar la regenza davart l'andament dal project e da la suttametter decisiuns impurtantas;
- da procurar per ina infurmaziun adequata vers anen e vers anora.

Per sclerir dumondas spezialas en il sector da la golvaziun da finanzas sco er per in sustegn administrativ è vegnì consultà il IFF da la scola auta da Son Gagl.

Il november 2007, a chaschun d'occurrenz d'infurmaziun regiunalas, èn las vischnancas vegnidas orientadas davart las novaziuns planisadas.

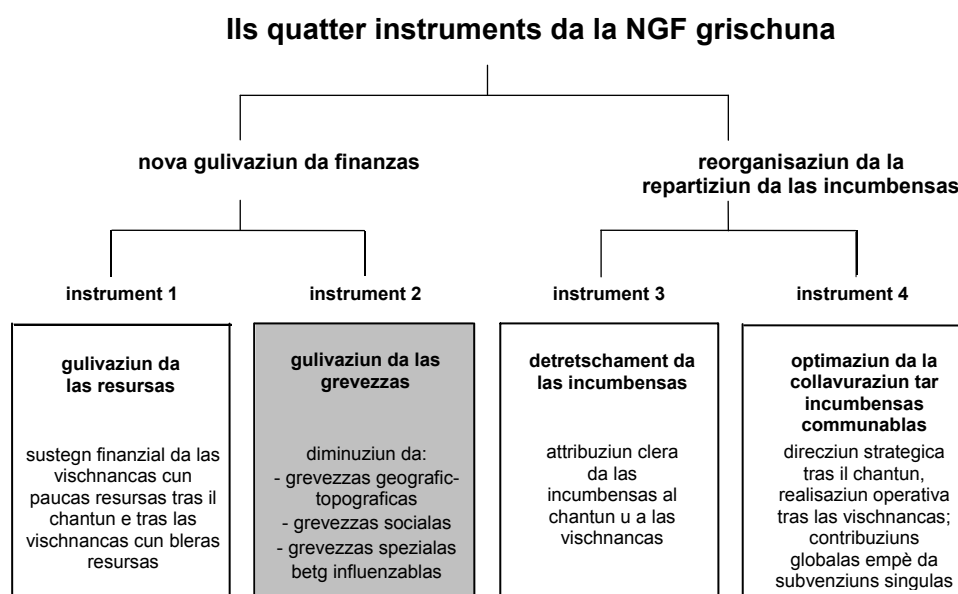
Perquai che dunna dr. Eveline Widmer-Schlumpf è vegnida elegida en il cussegl federal la mesadad da december 2007, ha cusseglier guvernativ dr. Martin Schmid surpiglià la direcziun da l'organ directiv. El è stà da bel principi commember da l'organ directiv.

III. Ils instruments da la NGF grischuna

1. Survista

Uschenavant sco pussaivel sto la NGF grischuna vegnir concepida e realisada – conform a la NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns – sco pachet cumplexiv integral. La reforma sa fatschenta silsunter cun ils dus puncts centrals "finanzas" ed "incumbensas". En quest project da reforma n'èn betg vegnidas integradas las reformas dal territori. Sche quellas vegnissan pretendidas or d'ina optica politica, stuessan ellas vegnir tractadas en in project separà.

Las finamiras che vegnan prendidas en mira duain vegnir cuntanschidas en tut cun quatter instruments:

Las mesiras en il sector da las reformas da vischnancas (instruments 5 e 6) vegnan elavuradas en moda accumpagnanta. Areguard las fusiuns da vischnancas (instrument 6) vegn applitgà exclusivamain il model da promoziun ch'exista gia oz.

Il sector da las reformas da vischnancas n'è betg l'object da la NGF grischuna. Cun quai è manegiadas la collavuraziun interchantunala sco er las fusiuns da vischnancas. Sco gia explitgà ha il chantun concludì – sunter la revisiun da la lescha da vischnancas e da la legislaziun davart la gulivaziun da finanzas (LGF I) – mesiras concretas en quests secturs. Quella giada èsi stà previs d'integrar er quest champ en la NGF grischuna. En il decurs da l'elavuraziun dal project èsi dentant sa mussà cleramain ch'in tal proceder na fiss betg realistic. Il project vegniss uschia surchargià.

La concepziun da la NGF grischuna sa concentrescha sapientivamain sin ils dus plauns dal chantun e da las vischnancas. En quest connex duain las vischnancas mantegnair ina libertad da decider ch'è uschè gronda sco pussaivel per fixar las furmas da cooperaziun, cun las qualas ellas vulan adempir lur incumbensas. Il detretschament da las incumbensas che vegn proponì en il rom da la NGF grischuna vegn ad imponer soluziuns surcommunalas en differents secturs (p.ex. tar l'agid social). La regenza parta dal fatg che las vischnancas autonomas vegnian a tschertgar ed a chattar soluziuns effizientas. Per tscherts cas da la collavuraziun surcommunala pon s'adattar en quest connex tant las corporaziuns regiunalas sco er ils circuls ed ils districts. In transferiment che vegn prescrit en ina lescha da tschertas

incumbensas communalas ad ina da questas corporaziuns territorialas n'è betg previs. Tge incumbensas che duain vegnir transferidas a questas corporaziuns duai – tenor la lescha – restar avert e vegnir concludì da las vischnancas.

La promoziun da fusiuns da vischnancas è ina finamira prioritara da la politica. Da quella tegna er la NGF grischuna quint. La nova gulivaziun da resursas e da grevezzas è concepida sapientivamain uschia ch'ils impediments da fusiun existents – sco la limita d'abitantas e d'abitants, las pretensiuns al pe da taglia e vischnancas ch'èn indebitadas sproporziunadamain – vegnan eliminads. La NGF grischuna meglierescha uschia las premissas per ils process da fusiun currents. Cun drizzar ils instruments sin unitads pli grondas e cun attribuir incumbensas pretensiusas al champ da responsabladad da las vischnancas vegnan eliminads impediments da fusiun. Il tip e la dimensiun da la promoziun chantunala da fusiun na duain dentant betg vegnir discutads e fixads resp. midads en il rom da la NGF grischuna.

2. Nova gulivaziun da resursas e da grevezzas

La nova gulivaziun da resursas e da grevezzas remplazza dal tuttatg la gulivaziun da finanzas directa ed indirecta vertenta. Uschia na duain betg mo vegnir abolidas tut las posiziuns d'entradas e d'expensas, mabain er il fond da gulivaziun da finanzas sco er la taglia supplementara. L'intent fix vertent da la part da la taglia chantunala da las societads da domicil e da holding sco er da las fundaziuns da famiglia n'è er betg pli raschunavel en il nov sistem. Il retgav duai da nov vegnir attribuì a las finanzas generalas dal chantun. L'indemnisaziun vertenta en furma d'ina pauschala annuala da 500'000 francs ch'il chantun survegn per las activitads da l'uffizi da vischnancas vegn er abolida. Questa aboliziun sto vegnir resguardada en la bilantscha globala da la NGF grischuna.

Plinavant vegni er renunzià a la fixaziun (regulara) da la forza finanziaria da las vischnancas sco er da las graduaziuns da las contribuziuns en il rom da la gulivaziun da finanzas indirecta. Sch'i restan anc contribuziuns, vegnan ellas fixadas da nov tenor la tariffa actuala per las vischnancas finanzialmain las pli fermas (GFF 1). Cunquai ch'ils supplements da la forza finanziaria vegnan abolids, vegn il chantun distgargià per bundant 25 milliuns francs. Questa distgargia vegn duvrada cumplainamain per financiar la nova gulivaziun da finanzas e da grevezzas.

La gulivaziun da finanzas directa ed indirecta vertenta emprova da gulivar las differenzas communalas il medem mument tant da la vart da las entradas sco er da la vart da las expensas. Questas contribuziuns dependan alura fermamain da la forza finanziaria, da la moda e maniera da las vischnancas da chaschunar custs sco er da las grevezzas fiscalas da las vischnancas. Quest sistem ha numerus dischavantatgs.

La nova gulivaziun da resursas e da grevezzas duai avair ina structura uschè clera sco pussaivel, cuntanscher in effect gulivativ uschè grond sco pussaivel ed esser transparenta e reglabla. Per cuntanscher questas finamiras ston vegnir premiss ils **suandants elements fundamentals**:

- Clera separaziun dals **elements d'entrada e dals elements da grevezza**. Da nov duai vegnir differenzià strictamain tranter instruments da gulivaziun che s'orienteschan vi da las entradas e tranter instruments da gulivaziun che s'orienteschan vi da las grevezzas. Uschia vegnan evitads conflicts areguard las finamiras e fauss stimul, e l'effizienz sco er la trasparenza dals meds finansials impundibels vegnan augmentadas considerablamain.
- **Registraziun metodicamain correcta da la capaciad finanziaria da las vischnancas**. Las resursas resp. las entradas relevantas da las vischnancas duain vegnir registradas senza sfalsificaziuns tras elements da grevezza e tras l'exclusiun da funtaunas da retgav essenzialas.
- **Conceder las contribuziuns da gulivaziun senza intents fixes**. Uschia survegnan las vischnancas dapli atgna responsabladad tar l'applicaziun dals meds finansials.

- **Reglabilidad politica e controlla da l'effect.** Il volumen dals instruments da gulivaziun duai il cussegl grond fixar en il rom dal preventiv annual. Sco basa da decisiun duai vegnir fatga en l'avegnir in'analisa da l'effect en periodas regularas.

Il nov sistem da gulivaziun resguarda tut las directivas. Per la gulivaziun da las resursas d'ina vart e per la gulivaziun da las grevezzas da l'autra vart èn previs instruments separads. Els remplazzan dal tuttafatg il sistem vertent. Ils meds finansials ch'èn vegnids impundids dal chantun enfin ussa per la gulivaziun da finanzas directa ed indirecta duain vegnir duvrads cumplainamain per la nova gulivaziun da resursas e da grevezzas. Il total da la bilantscha globala cumprova quai.

En l'avegnir duai er vegnir renunzià a la redistribuziun tranter las vischnancas che vegn chaschunada da la taglia supplementara. Quai po vegnir cuntanschì.

- cun dar enavos a las vischnancas la cumpetenzza per fixar sezzas il pe da taglia per persunas giuridicas; u
- cun transferir a mintga vischnanca ils retgavs totals da la taglia supplementara correspudentamain a la tariffa unitara dal chantun.

2.1 Taglia supplementara

La concepziun da la taglia supplementara ch'è vegnida introducida l'onn 1957 è stada in element fundamental da la gulivaziun da finanzas directa ch'è vegnida creada da quell'ur. Tras ella vegn cuntanschida in effect gulivativ che cumplettescha l'effect d'auters instruments. Vischnancas cun in pe da taglia che sa chatta sut la tariffa da la taglia supplementara (dapi onns 101%) gidan a financiar la gulivaziun da finanzas. Il surpli vegn consegnà al fond da gulivaziun da finanzas. Per regla sa tracti en quest connex da vischnancas cun bleras resursas. Vischnancas che han in pe da taglia che sa chatta sur la tariffa da la taglia supplementara survegnan ina quota fiscala ch'è pli gronda ch'il retgav da la taglia supplementara. Ultra da quai ha la taglia supplementara l'effect ch'i na dat naginas differenzas tar las grevezzas fiscalas tranter las vischnancas en il sector da las persunas giuridicas.

En connex cun la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas s'impona dentant in'examinaziun fundamentala da la taglia supplementara. La gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg na duai betg pli vegnir fatga cun agid da differents instruments. La gulivaziun da finanzas en il rom da la taglia supplementara n'è ni transparenta ni reglabla. La repartiziun actuala dals retgavs da la taglia supplementara sin las vischnancas n'è – en la NGF grischuna – betg pli confurma al sistem. Tar ina nova regulaziun duai vegnir garantì che l'effect gulivativ sco tal sin las finanzas possa vegnir mantegnì. Quai po vegnir cuntanschì cun ina concepziun e cun ina dotaziun correspudenta da la gulivaziun da las resursas.

a) L'incumbensa da la taglia supplementara

Il team da project è sa fatschentà pliras giadas cun la dumonda, sche la taglia supplementara vertenta duai vegnir abolida e sche la cumpetenzza da fixar il pe da taglia per persunas giuridicas duai vegnir transferida a las vischnancas. En quest connex na sa tracti betg da transferir l'autonomia fiscala sco tala a las vischnancas, mabain unicamain dal fatg che la vischnanca po fixar sezza il pe da taglia per persunas giuridicas. En mintga cas duai la legislaziun en il sector da las persunas giuridicas, da lur imposiziun e da l'incassament da taglia restar materialmain uschia sco ch'ella è. Questas cumpetenzas restan tar il chantun. Las vischnancas survegnissan mo il dretg da fixar il pe da taglia per las persunas giuridicas en pertschients da la taglia chantunala simpla.

Premess che l'effect gulivativ da la taglia supplementara sin las finanzas vegnia garantì en la nova gulivaziun da las resursas, correspunda l'aboliziun proponida da la taglia supplementara da princip a las finamiras principalas da la NGF grischuna. Ella ha en spezial ils suandants **avantatgs**:

- la gulivaziun da finanzas vegn simplifitgada e daventa reglabla;
- las vischnancas survegnan libertads d'agir supplementaras;
- la concorrenza fiscala tranter las vischnancas vegn promovida;
- las vischnancas han la cumpetenza da fixar il pe da taglia tant per persunas natirals sco er per persunas giuridicas;
- ina soluziun speziala per il Grischun vegniss eliminada.

Cun introducir la NGF grischuna vegniss la concorrenza fiscala tranter las vischnancas messa sin ina nova basa. Uschia vegnan resguardadas en la medema maniera las entradas fiscalas da persunas natirals e da persunas giuridicas, sch'i sa tracta da calcular la capacita' finanziaria da las vischnancas e sch'i sa tracta da reparter ils meds finansials da la gulivaziun da resursas e da grevezzas. Il pe da taglia na gioga nagina rolla pli per calcular las contribuziuns chantunalas. La concorrenza fiscala vegn rinforzada supplementarmain cun abolir la taglia supplementara. Quai è da princip bainvegnì ed oblighescha la communitad d'utilisar las entradas en moda economica.

La simplificaziun da la gulivaziun da finanzas, il rinforzament da l'autonomia communal sco er ils avantatgs da la politica fiscala e da la politica da concorrenza pledeschon cleramain per in'aboliziun da la taglia supplementara. Tut tenor il tip da vischnanca po quai dentant er avair dischavantatgs. Uschia pudessan per exempel las vischnancas d'ovras electricas augmentar il pe da taglia ed uschia la grevezza da las societads d'ovras electricas sco er da las autras interpresas. Malgrà tschertas resalvas predomineschon – tenor il giudicament da la regenza – ils avantatgs, sche la taglia supplementara vegniss abolida. La nova regulaziun duai en quest connex vegnir sustegnida d'ina dotaziun da la gulivaziun da las resursas ch'è correspundentamain pli gronda. Las vischnancas cun bieras resursas sa participeschon en quest connex en ina dimensiun pli gronda vi da la finanziaziun da la gulivaziun da las resursas. Il surpli da la taglia supplementara che croda davent po vegnir cuvri resp. cumpensà en questa moda.

Sche la taglia supplementara vegn abolida, stoi vegnir decidì, sche las vischnancas duain survegnir la pussaivladad da fixar **tariffas da taglia separadas** per persunas natirals e per persunas giuridicas e sche gea, quant grondas che questas differenzas dastgan esser maximalmain. Plirs motivs pledeschon per acceptar ina differenza relativamain gronda tranter quests dus pes da taglia. Tar il sistem vertent vegn applitgà sin plaun communal per persunas giuridicas – tar ina taglia supplementara dad actualmain 101% – per regla in auter pe da taglia che per persunas natirals. Las differenzas èn per part considerablas. En il nov sistem da la NGF grischuna duain las vischnancas avair la pussaivladad d'imponer persunas giuridicas cun ina taglia en la dimensiun vertenta, q.v.d. cun in pe da taglia da 101% da la taglia chantunala simpla. Ultra da quai duai vegnir evità che tut las vischnancas finansialmain deblas èn sfurzadas da taxar er las persunas giuridicas cun ina tariffa da 120 u da 130%. En la concorrenza davart ils lieus da staziunament vegnissan ellas dischavantagiadas envers oz. La finala duai vegnir dada a las vischnancas ina flexibilitad uschè gronda sco pussaivel concernent lur politica dal pe da taglia, e quai en correspundenza cun la finamira d'engrondir lur libertads da decider. Per persunas giuridicas pon las vischnancas far ina politica independenta mo, sch'ellas pon fixar il pe da taglia per la taglia sin il gudogn e sin il chapital da persunas giuridicas (per gronda part) independentamain dal pe da taglia per la taglia sin las entradas e sin la facultad da persunas natirals. Sa basond sin questas ponderaziuns duai vegnir concedì a las vischnancas – en cas ch'ellas survegnian la cumpetenza da fixar sezzas il pe da taglia – il dretg da fixar il pe da taglia per persunas giuridicas **per maximalmain 50%** sur u sut quel per persunas natirals.

La **bilantscha globala** sa basa sin la supposiziun che las vischnancas vegnian a fixar il pe da taglia per persunas giuridicas tar 101% da la taglia chantunala simpla resp. per la tariffa che vala actualmain per la taglia supplementara. Uschia na sa midass nagut tar la grevezza

fiscala da las personas juridicas. Mintga divergenza da questa tariffa è ina decisiun politica da la vischnanca cun consequenzas che pertutgan cumplainamain la vischnanca.

b) Model d'ina quota fiscala unitara

Tegnend quint da resalvas pussaivlas envers l'aboliziun da la taglia supplementara vulesch la regenza metter en discussiun in'alternativa. Sco alternativa vegn en dumonda ina regulaziun, tenor la quala las vischnancas survegnan da nov tut il retgav da la taglia supplementara, e quai independentamain da lur pe da taglia. Mintga vischnanca survegniss pajada tut la taglia supplementara – correspondentamain a la tariffa unitara che vegn fixada dal cussegl grond – ed i na vegnissan resguardadas naginas differenzas positivas u negativas a favur u a donn e cust dal fond da gulivaziun da finanzas u da las finanzas generalas dal chantun. En quest cas na vegniss fatga pli nagina gulivaziun da finanzas en quest sector.

Vischnancas che han in pe da taglia per personas naturalas ch'è sut 101% profitassan envers la situaziun vertenta e survegnissan ina quota fiscala pli auta. Vischnancas cun in pe da taglia pli aut percenter perdessan entradas. Questa perdita da la gulivaziun da finanzas stuess er vegnir cumpensada. En il nov sistem da la gulivaziun da las resursas (GRes) stuess vegnir applitgada ina tariffa da prelevaziun pli auta a donn e cust da las vischnancas cun bleras resursas. En la bilantscha globala stuess il model da la quota fiscala unitara vegnir registrà precis uschia sco il model che vegn proponì e resguardà, numnadamain il model da l'aboliziun da la taglia supplementara. La bilantscha globala cuvra uschia er las consequenzas finanzialas da quest model alternativ.

Il model da la quota fiscala unitara na permetta nagina concorrenza fiscala e nagina libertad d'agir per las vischnancas en quai che concerna las personas juridicas. El cuntrafa al princip da l'autonomia communal. Pervia da quai na po la regenza betg recumandar quest model.

2.2 Gulivaziun da las resursas (instrument 1)

La nova gulivaziun da las resursas (GRes) è in element central da la NGF grischuna. Ella duai reducir las differenzas tar la capacita' finanziaria (areguard ils retgavs decisivs) tranter las vischnancas. Deviada da las finamiras principalas da la NGF grischuna sto ella vegnir concepida tenor las suandantas **directivas**:

- Il volumen da gulivaziun duai vegnir extendì e da nov duain tut las vischnancas – independentamain da lur dumber d'abitantas e d'abitants sco er dal pe da taglia – vegnir integradas.
- Las vischnancas cun paucas resursas ston vegnir furnidas cun avunda meds finanzials, per ch'ellas possian ademplir en moda autonoma las incumbensas che las èn vegnidadas surdadas, e quai cun ina grevezza fiscala supportabla.
- Ils meds finanzials senza intents specifics ston vegnir augmentads per las vischnancas per rinforzar uschia lur libertads da decider sco er lur impuls per in cumportament economic.

L'idea fundamentala da la gulivaziun da las resursas è quella che l'augment da las resursas per vischnancas finanzialmain deblas vegn finanzià cun prelevar meds finanzials da las vischnancas finanzialmain fermas. Quai è la moda la pli effizienta per mitigiar las disparitads tar las resursas ch'existan tranter las vischnancas. Meds finanzials da gulivaziun dal chantun èn previs sco supplements.

Tenor questa concepsiun ston las vischnancas vegnir divididas en las suandantas **duas gruppas**:

1. Vischnancas che han in potenzial da resursas extraordinariamain grond. Quellas vegnan numnadas vischnancas cun bleras resursas e pajan per la GRes.

2. Vischnancas cun in potenzial da resursas che sa chatta sut la media chantunala. Quellas vegnan numnadas vischnancas cun paucas resursas e survegnan medas finanziaals or da la GRes.

La basa per questa classificaziun è ina clera definiziun d'in index da resursas per las vischnancas che correspunda a lur potenzial da resursas senza resguardar la grevezza fiscala sco er senza elements da grevezza. La basa calculatorica adattada vegn explitgada en las parts qua sutvart.

2.2.1 Resursas decisivas

Per la gulivaziun da las resursas duess vegnir resguardada – en il cas ideal – la totalitad da las resursas che resultan en ina vischnanca e che n'èn betg liadas vi d'intents specifics. Ina cumparegliaziun cun ils systems da gulivaziun ils pli novs da differents chantuns sco er cun la gulivaziun federala da finanzas mussa dentant che quai na po betg vegnir realisà uschia en la pratica. Las resursas d'ina vischnanca na sa differenzieschan da talas d'ina outra vischnanca betg mo areguard lur dimensiun, mabain er areguard lur gener, areguard la regularitad ch'ellas resultan ed areguard lur intent. Pervia da quai s'adattan sco basa per la gulivaziun da las resursas mo resursas che resultan regularmain e ch'èn cumparegliablas. Ellas ston pudair vegnir incassadas facilmain e – sche pussaivel – centralmain e cuvrir ina part essenziala da las resursas che resultan.

Per determinar las resursas decisivas èn vegnidas examinadas tut las posiziuns dal retgav finanziel (posiziuns 40 fin 49 tenor il model armonisà da contabilitad MAC) d'ina vischnanca davart la dumonda, sch'ellas èn adattadas per la gulivaziun da las resursas. Ils geners da retgav 44 – 49 menziunads qua sutvart na vegnan da princip betg en dumonda.

- 44 parts e contribuziuns senza intents fixes
- 45 restituziun da communitads
- 46 contribuziuns per l'agen quint
- 47 contribuziuns transitoricas
- 48 prelevaziuns da la finanziaziun speziala
- 49 scuntradas internas.

43 indemnisaziuns

Las indemnisaziuns èn per regla ina part essenziala dals meds finanziaals che vegnan procurads da la vischnanca en moda autonoma. Sch'ellas s'adattan per la gulivaziun da las resursas po dentant vegnir mess en dumonda da differentas varts. Per gronda part sa tracta da taxas causalas (sco p.ex. taxas da dunsena, restituziuns). Ils retgavs èn liads vi da cuntraprestaziuns da la communitad e s'orienteschan vi dals custs. Er retgavs da multas na vegnan betg en consideraziun.

Ils retgavs da la vendita, sco p.ex. ils retgavs forestals, n'èn betg liads directamain vi d'intents fixes. Quels ston er vegnir validads en colliaziun cun ils custs correspondentes. Ultra da quai han els per regla resultats che divergeschan fermamain ed en colliads cun entradas or da subvenziuns.

Las indemnisaziuns (43) na pon pia er betg vegnir resguardadas sco posiziuns da retgav.

42 retgavs da facultad

Sco las indemnisaziuns pon er ils retgavs da facultad contribuir ina part essenziala a l'equipament finanziel d'ina vischnanca. Sch'ins guarda pli precis, sa mussa questa categoria d'entradas sco betg adattada per ina gulivaziun da las resursas.

Sco retgavs regulars resultan ils tschains activs sco er ils retgavs dals bains immobigliars da la facultad finanziala. Quels stuessan vegnir curregids cun ils custs resp. cun ils tschains passivs sco er cun il mantegniment dals bains immobigliars. Tals imports nets che vegnan

cumprovads u sco surplis dal retgav u sco surplis d'expensas na sa laschan strusch definir sco resursas. Ils saldos cumprovads na pudessan er betg vegnir surpigliads senza controllar las cudeschaziuns. E sch'ils retgavs nets e sche las expensas nettas vegnissan resguardadas, dess quai fauss impuls per l'indebitament e per la prefinanziaziun da gronds projects d'investiziun.

Per motivs evidents na pon er retgavs unics extraordinaris cun lur fluctuaziuns correspudentas betg vegnir resguardads sco resursas. I sa tracta qua per regla da gudogns da contabilitad sin investiziuns da la facultad finanziaria u da las distribuziuns dal gudogn or da participaziuns da la facultad administrativa.

Ils retgavs da facultad (43) ston er vegnir exclus per definir las resursas.

41 regals e concessiuns

En il Grischun sco chantun da forza idraulica eran las entradas da concessiun che resultavan en moda differenta il motor per stgaffir in sistem da la gulivaziun intercomunala da finanzas. Ils tschains d'aua resultan tar la maioritad da las vischnancas grischunas regularmain en autezzas differentas e ston vegnir resguardads vinavant sco relevants per la gulivaziun da las resursas. En quest connex sa tschenta dentant la dumonda, sche anc autras entradas da concessiun ston vegnir resguardadas. Ina repartiziun approximativa da l'import total da regals e da concessiuns che vegn cumprovà en ils quints communalis 2004 e 2005 da circa 60 milliuns francs (senza indemnizaziuns dal return a tschep) mussa il suandant maletg:

Regals e concessiuns (Ø 2004/2005)		
Tschains d'aua ed indemnizaziun per la renunzia d'utilisar la forza idraulica	36.5 miu.	60.8 %
Energia gratuita ed energia da preferenza	4.8 miu.	8.0 %
Entradas da patentas d'ustaria	2.0 miu.	3.3 %
Entradas da concessiuns da gera	5.5 miu.	9.2 %
Ulteriurs regals da concessiuns	11.2 miu.	18.7 %
Total da regals e da concessiuns	60 miu.	100 %

Ina retschertga irreproschabla e cumpletta da las entradas da concessiun multifaras sin basa dals quints annuals è colliada cun blera lavur da coordinaziun. Cun pauca lavur sa laschan percunter registrar en moda centrala ils tschains d'aua che importan passa 60% da questas entradas.

En connex cun ils regals e cun las concessiuns sa tschenta la dumonda, co che indemnizaziuns unicas dal return a tschep resp. co che indemnizaziuns en connex cun la renovaziun da concessiuns stoppian vegnir tractadas. Talas indemnizaziuns han il caracter da gudogns da chapital resp. d'auters retgavs extraordinaris ed unics che na vegnan betg resguardads per la gulivaziun da las resursas.

40 taglias

Las taglias èn senza dubi quella funtauna da finanziaziun che s'impona per ina gulivaziun da las resursas. La dumonda è però, sch'ins sto resguardar tut las taglias u mo ina part dad ellas. La suandanta survista mussa differents geners da taglia, mintgamai cun lur parts vi dal total da las entradas fiscalas da tut las vischnancas.

Taglias da la vischnanca (Ø 2004/2005)		
400	Taglias sin las entradas e sin la facultad da personas natiralas	428.4 miu. 67.7 %
401	Taglias sin il gudogn e sin il chapital da personas giuridicas	83.7 miu. 13.2 %
402	Taglias sin immobiglias	37.7 miu. 6.0 %
403	Taglias sin il gudogn da facultad (taglia sin il gudogn tras la vendita da bains immobigliars)	19.1 miu. 3.0 %
404	Taglias sin transacziuns da facultad (taglia sin la midada da maun)	41.1 miu. 6.5 %
405	Taglias sin l'ierta e sin donaziuns	9.6 miu. 1.5 %
406	Ulteriuras taglias	12.7 miu. 2.0 %
Total		632.3 miu. 100.0 %

Ils retgavs da las vischnancas or da las taglias sin las entradas ed or da las taglias sin la facultad da personas natiralas, inclusiv las taglias a la funtauna, las taglias sin il gudogn da liquidaziun e las taglias sin las expensas (400) furman ensemen cun ils retgavs da las taglias sin il gudogn e sin il chapital da personas giuridicas (401) las funtaunas d'entrada las pli impurtantas tar la gronda part da las vischnancas. Pervia da quai èn ellas er in indizi expressiv per la capaciad finanziaia d'ina vischnanca. Questas taglias principalas importan circa 81% da tut las entradas fiscalas. Questa valur po dentant mo vegnir cumparegliada, sche las entradas fiscalas vegnan registradas per la tariffa chantunala. Quai mussa, da tge entradas che las vischnancas pudessan disponer, sch'il pe da taglia fiss armonisà. La clav da la forza finanziaia vertenta tegna quint da quest fatg tras quai che las taglias communalas na vegnan betg registradas en moda rectificada tenor la tariffa chantunala, mabain tras quai ch'ils retgavs da la taglia chantunala respectivs vegnan registrads per mintga vischnanca.

I sa tschenta la dumonda, sche ulteriuras posiziuns da retgav che stuessan alura vegnir extrahadas dals quints communalas duain vegnir resguardadas. Dals quints annuals da las vischnancas sa lascha per regla eruir il total general da las entradas fiscalas. En quel èn er cuntegnidas tut las taglias spezialas che han retgavs che pon divergiar considerablmain da vischnanca a vischnanca. Ma er sche tut la gruppa da conto "taglias" (40) vegn resguardada, n'èsi betg garanti che tut ils geners da taglia sajan cuntegnids en ella. Las taglias spezialas sin il commerzi vegnan per exempel cumprovdadas sco entradas da concessiun. La cumparegliabladad dals singuls geners da taglia è difficila, oravant tut pervia da las differentas tariffas. Tar la taglia funsila e tar la taglia sin immobiglias varieschan las tariffas tranter 0.25‰ e 2‰. Intginas vischnancas n'incasseschan betg ina taglia sin immobiglias. Circa la mesadad da las vischnancas applitgescha ina tariffa da 2% tar la taglia sin midada da maun. Tar l'autra mesadad da las vischnancas è ella pli bassa. Differentas tariffas datti er tar la taglia sin il gudogn tras la vendita da bains immobigliars, tar la taglia sin l'ierta e tar la taglia sin donaziuns.

Selecciun da las resursas decisivas

Sch'ins applitgescha ils criteris ch'èn vegnids menziunads qua survart (impurtanza finanziaia, cumparegliabladad, regularitad, incassament facil), s'impona la conclusiun ch'i pon vegnir resguardadas mo trais funtaunas d'entradas sco adattadas per la gulivaziun da las resursas:

taglias sin las entradas e sin la facultad da personas natiralas	428.4 miu. francs
taglias sin il gudogn e sin il chapital da personas giuridicas	83.7 miu. francs
tschains d'aua e prestaziuns da cumpensaziun	36.5 miu. francs
total	548.6 miu. francs

En quest connex sa tracti da las medemas datas da retgav che vegnan duvradas tant per la gulivaziun da la forza fiscalas sco er per la calculaziun da la forza finanziaia. Ellas cuvran

circa 80% da tut las entradas fiscalas sco er da tut las entradas da regals e da concessiuns. Tut questas datas pon vegnir evaluadas en moda centrala – ed uschia en moda simpla e fidada. I vala anc da resguardar che la basa da las datas na sto betg esser pli precisa che l'instrument. Cun la gulivaziun da las resursas na vegnan las differenzas da l'equipment finanziar betg liquidadas, mabain mo reducidas.

2.2.2 Mecanica e dotaziun da la gulivaziun da las resursas

Per la concepziun concreta da la gulivaziun da las resursas èn vegnidas svilupadas ed evaluadas dus differentas variantas da model. Il model recumandà correspunda per gronda part a la concepziun da la gulivaziun da las resursas sin plaun federal-chantunal. La mecanica è simpla. Uschia daventa la gulivaziun da las resursas transparenta e politicamain reglabla.

Finanziaziun

La cofinanziaziun da la GRes tras las vischnancas sa restrenscha da nov a las vischnancas che han in potenzial da resursas sur la media. Sco vischnancas cun bleras resursas valan totalmain 65 vischnancas cun en tut 97'361 abitantas ed abitants (basa per calcular la FF 2004/05). L'index da resursas tanscha en quest connex da 100.08 puncts (Castasegna) fin 863.78 puncts (Farera). Per la gronda part sa tracti da vischnancas da las gruppas da forza finanziala 1 e 2 vertentas.

La grondezza da referenza per la prelevaziun na duai betg esser l'entir potenzial da resursas (PR), mabain exclusivamain quella part che surpassa la media da tut las vischnancas. Decisiva per quai è la media da la valur per abitanta u per abitant. Quella importa – calculada sin la basa per la classificaziun da la forza finanziala 2004/2005 – 2'631 francs per persuna. Questa valur correspunda a l'index dal PR da 100 puncts.

Igl è previs da far la prelevaziun dal surpli dal PR en moda lineara. Mintgina da las vischnancas cun bleras resursas duai pajiar la medema part procentuala da ses surpli dal PR. Uschia pon las grevezzas da la contribuziun vegnir repartidas en moda vasta e regulara sin las vischnancas pertutgadas. Concernent il potenzial da resursas total da las vischnancas ha questa tariffa in effect progressiv. Ina vischnanca per exempel cun in index dal PR da 110 puncts ha in surpli dal PR dad unicamain 10 puncts resp. 10% e sto pajiar – considerond il total da sias resursas – mo ina pitschna part. Ina vischnanca percunter cun in index dal PR da per exempel 200 puncts ha in surpli dal PR da 100 puncts. Quai correspunda a 50% da tut ses potenzial da resursas. En relaziun cun sias resursas totalas sto ella pajiar ina summa che correspondentamain pli gronda per financiar la GRes. Cun la prelevaziun che ha in effect progressiv vegni tegnì quint dal princip da la capaciad economica, sco ch'el vegn er applitgà tar la taglia sin las entradas e tar la taglia sin la facultad.

Il volumen da la gulivaziun da finanzas è plitgunsch modest. La contribuziun vertenta da las vischnancas cun bleras resursas duai almain vegnir mantegnida ed augmentada tendenzialmain. En quest connex ston ins sa basar sin las contribuziuns actualas vi da la gulivaziun da finanzas directa sco er dal surpli da la taglia supplementara (differenza tranter las entradas fiscalas e la quota fiscala d'ina vischnanca). Sa basond sin questas directives duain las vischnancas cun bleras resursas contribuir mintga onn tranter **20% e 25% da lur surpli dal PR** per financiar la GRes. Questa dimensiun duai vegnir fixada en la lescha. En la bilantscha globala vegni fatg quint cun ina tariffa da 22,5%. Questa tariffa correspunda a la media da la dimensiun previsa.

En cifras datti il suandant maletg per il total da las vischnancas cun bleras resursas:

finanziaziun da la gul. da fin. dir.	surpli da la taglia suppl.	total da la fin. vertenta	prelev. da la GRes (22.5% surpli dal PR)
8.33 miu. francs	7.10 miu. francs	15.43 miu. francs	15.92 miu. francs

Ina cumparegliaziun da la finanziaziun vertenta cun la nova finanziaziun mussa ch'il total da las prestaziuns che las vischnancas cun bleras resursas han da pajar è mo minimalmain pli grond che avant. Entaifer las vischnancas cun bleras resursas datti dentant spustaments relativamain gronds. Uschia vegnan las vischnancas pertutgadas fitg differentamain dal fatg ch'il surpli da la taglia supplementara vegn aboli sco er dal fatg che la basa da calculaziun vegn extendida. Per la grevezza u per la distgargia efectiva da la singula vischnanca èsi oravant tut decisiv, tge pe da taglia che vegn applitgà per las personas giuridicas. Las calculaziuns sa basan sin ina tariffa unitara da 101% da la taglia chantunala simpla (correspondentamain a la tariffa da la taglia supplementara vertenta).

Cumplementarmain a las vischnancas cun bleras resursas duai er il chantun alimentar la gulivaziun da las resursas. En quest connex surpiglia il chantun il deficit che resulta suenter che la contribuziun per l'equipament a las vischnancas cun paucas resursas è vegnì fatg. Sco ch'i vegn mussà qua sutvart vegnan duvrads en tut meds finanziaus da 32.77 milliuns francs per la GRes. Il chantun sto pia surpigliar in import da 16.85 milliuns francs. Quest import vegn resguardà en la bilantscha globala.

Equipament

La gulivaziun da las resursas duai garantir a tut las vischnancas cun paucas resursas in volumen necessari da meds finanziaus senza intents specifics. La limita da gulivaziun sto vegnir fixada da la politica. Resursas mancantas vegnan gulivadas – independentamain da la grondezza da la vischnanca e dal pe da taglia – fin a la limita da gulivaziun fixada. Resguardond las contribuziuns da gulivaziun vertentas sco er las finamiras surordinadas duai vegnir garanti a mintga vischnanca in **potenzial da resursas da minimalmain 70% e da maximalmain 90% da la media chantunala**. La media chantunala vegn calculada en quest connex – concernent las entradas fiscalas sin basa da la taglia chantunala simpla – a 100%. Uschia na dependa ella ni dal pe da taglia vertent dal chantun ni da quels da las vischnancas. Igl è previs da fixar en la lescha la dimensiun per l'equipament. En la bilantscha globala vegni fatg quint cun ina tariffa da gulivaziun dad 80%. Uschia cuntanscha mintga vischnanca – suenter la gulivaziun – in index dal PR dad almain 80 puncts.

La GRes na duai betg sa restrenscher ad ina dotaziun minimala. Uschiglio na survegnissan las vischnancas cun paucas resursas cun in index dal PR sur la limita da gulivaziun resp. tranter la limita da gulivaziun e l'index 100 nagut. Ultra da quai duain las vischnancas mantegnair in impuls per meglierar lur agen potenzial da resursas. Per pudair satisfar a quests gavischs duai vegnir introduci in model da gulivaziun che ha in effect progressiv.

Duvrond ina scala ch'è graduada en moda progressiva per l'equipament da las vischnancas cun resursas mancantas èsi pussaivel da renunziar a l'exclusiun da vischnancas cun in PR sut la media chantunala e da concentrar tuttina ils meds finanziaus da gulivaziun sin las vischnancas finanziaimain las pli debblas. La tariffa da la progressiun duai vegnir fixada uschia che la tariffa da gulivaziun s'augmenta cuntinuadamain, sch'il potenzial da resursas croda, per che la dotaziun minimala prescritta (dad 80% tenor la bilantscha globala) possia vegnir cuntanschida. La calculaziun mussa che la tariffa da progressiun sto vegnir applitgada per tut las vischnancas cun in index dal PR tranter 60 e 100 puncts. Suenter la gulivaziun cuntanschan ellas in index da passa 80 puncts. Entaifer questa dimensiun da 60 fin 100 puncts da l'index avant la gulivaziun sa reducescha l'augment da l'index dal PR dentant cun la valur da partenza creschenta.

Midada da l'index dal potenzial da resursas

avant la gulivaziun	suenter la gulivaziun	augment
100.0	100.00	0.00
90.0	91.25	1.25
80.0	85.00	5.00
70.0	81.25	11.25
60.0	80.00	20.00

50.0	80.00	30.00
40.0	80.00	40.00
30.0	80.00	50.00
20.0	80.00	60.00

Vischnancas che han ina valur da partenza che sa chatta sur 60 puncts da l'index han anc adina in impuls da meglierar lur atgna situaziun fiscala. Il model da progressiun meglierescha uschia la situaziun da stimol per questas vischnancas. Pertutgadas da quai èn 75 vischnancas cun in index da partenza tranter 60 e 100 puncts da l'index.

A las vischnancas cun ina valur da partenza sut 60 puncts da l'index vegnan ils meds finansials mancants gulivads fin ad 80 puncts resp. fin ad 80% da la media chantunala. Il model da progressiun pudess er vegnir concepì uschia che la mancanza da meds finansials na vegn gulivada cumplettaimain en nagin sector. En quest cas na pudess dentant vegnir concedida pli nagina dotaziun minimala. I sa mussa ussa che praticamain mo vischnancas pitschnas da muntogna èn pertutgadas da quai. Lur pussaivladads fiscalas èn per regla limitadas talmain che la gulivaziun è per ellas pli impurtanta ch'il stimol.

L'equipament da la GRes previs per las vischnancas cun paucas resursas pretenda in total da meds finansials da 32.8 milliuns francs. Cun quels vegn serrada mo ina part da la largia da lur resursas envers la media chantunala. Per auzar tut las vischnancas sin la valur da 100%, fissan necessaris meds finansials da stgars 85 milliuns francs. Tar questa cumparegliaziun vali da resguardar ch'i vegn sa basà en quest connex sin entradas fiscalas tenor la taglia chantunala simpla da 100%. La media dal pe da taglia da las vischnancas ch'è vegnì valità tenor las entradas fiscalas è dentant in zic pli bassa, q.v.d. ella sa chatta tar circa 97% da la taglia chantunala simpla. La largia da las resursas envers las entradas effectivas da las vischnancas è uschia in pau pli pitschna. **Gulivads vegnan uschia circa 40% fin 50% da la largia da resursas effectiva.**

Ina cumparegliaziun da l'equipament da la GRes cun ils meds finansials da gulivaziun vertents n'è betg pussaivla. La gulivaziun è actualmain repartida sin memia blers chanals che cuntegnan per part er elements da las grevezzas. I fiss mo pussaivel da far ina cumparegliaziun cun la gulivaziun da la forza fiscala che cuntegna elements essenzials da l'equipament da la GRes. Per la gulivaziun da la forza fiscala vegnan impundids meds finansials da circa 15 milliuns francs. Quest volumen vegn uschia pli che dublà.

L'effect da l'entira gulivaziun da las resursas sa mussa bain en la survista qua sutvart. Las vischnancas èn repartidas en questa tabella tenor lur potenzial da resursas (index dal PR) en tschintg gruppas. En quest connex èn 65 vischnancas vischnancas cun bieras resursas e 141 vischnancas vischnancas cun paucas resursas. Pli lunsch davent da la media chantunala (da l'index dal PR da 100) ch'ina vischnanca sa chatta ussa e pli gronda che sia contribuziun per persuna è, ch'ella sto u pajar (finanziaziun) u ch'ella survegn sco gulivaziun (equipament).

Gulivaziun da las resursas (GRes)

(- = grevezza / + = distgargia)

Gruppa dal PR	Dumber da vischnancas	Abitant(a)s 2001	Finanziaziun		Equipament	
			total	per ab.	total	per ab.
Index dal PR > 125	42	29'467	-12'952'453	-439.56	0	0
Index dal PR 100-125	23	67'894	-2'964'135	-43.66	0	0
Index dal PR 75-100	47	34'391	0	0	2'849'451	82.9
Index dal PR 50-75	49	43'932	0	0	20'254'764	461.0
Index dal PR < 50	45	9'810	0	0	9'670'442	985.8
Total	206	185'494	-15'916'588	-85.81	32'774'657	176.7

Ils resultats da la finanziaziun e da l'equipament da la gulivaziun da las resursas per mintga singula vischnanca pon ins leger en l'aggiunta separada da tabellas "6. Bilantscha globala", colonna (7).

2.3 Gulivaziun da las grevezzas (instrument 2)

2.3.1 Basa e survista

Cun la gulivaziun da las grevezzas duain vegnir indemnisadas – separà strictamain da la gulivaziun da las resursas (GRes) – grevezzas che vegnan chaschunadas da las structures, ch'èn cleramain sproporzionadas e che na pon per gronda part betg vegnir influenzadas da las vischnancas. In'evaluaziun da las expensas en ils differents champs d'incumbensa mussa ch'i dat grondas differenzas tar las grevezzas e pervia da quai er grevezzas spezialas en ils champs:

- furmaziun;
- traffic; ed
- economia publica (cun agricultura e cun selvicultura).

Las differenzas tar las grevezzas pon vegnir attribuidas essenzialmain a las relaziuns topograficas differentas sco er a la structura da l'abitadi. Pervia da quai duai vegnir stgaffida ina gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas. En ils auters champs d'incumbensa èn las differenzas da la grevezza per persuna relativamain pitschnas. La nova gulivaziun da las grevezzas po pia vegnir restrenschiada als champs ch'èn vegnids menziunads qua survat.

I vala dentant da resguardar che la gulivaziun da las grevezzas vertenta per il sector social na po betg vegnir abolida senza cumpensaziun. L'effect gulivativ è là fitg ferm. Las mancanzas existentas pretendan dentant ch'il sistem vertent vegnia curregì cleramain. La nova concepziun da la gulivaziun da las grevezzas dal sector social vegn declarada en la part 2.3.3 qua sutvart.

La cumpensaziun dals custs da transport en il sector da la dismessa da rument vegn plinavant mantegnida, uschia sco ch'ella è. Questa gulivaziun ha in effect precis e funcziunescha senza grondas lavurs administrativas. Las contribuziuns chantunalas als transports da ruments chasans che vegnan fatgs cun la viafier reduceschan ils custs da transport ch'èn differentamain gronds. Questa gulivaziun stat en connex cun l'obligaziun da las vischnancas da dismetter ils ruments chasans en la CVDRG a Trimmis. Cun in volumen da contribuziun da circa 200'000 francs per onn è ella dentant relativamain modesta.

Da nov existan pia en il Grischun trais instruments da la gulivaziun da las grevezzas:

- la gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas (GGG);
- la gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS); sco er
- la cumpensaziun dals custs da transport en il sector dals ruments.

Tut quests trais instruments vegnan finanziads exclusivamain dal chantun. Las contribuziuns annualas duain vegnir messas a disposiziun dal cussegl grond en il rom dal preventiv.

2.3.2 Gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas (GGG)

En il chantun Grischun cun ses territori fitg grond resultan gronds custs pervia da las distanzas, pervia da la stippezza, pervia da l'urbanisaziun fina e pervia da l'autezza. Entaifer il chantun resp. tranter las vischnancas grischunas datti enconuscentamain differenzas considerablas areguard ils facturs da las grevezzas geografic-topograficas. Uschia han per exempel las suandantas vischnancas che han circa il medem dumber da la populaziun (circa 300 abitantas ed abitants) da purtar grevezzas fitg differentas, e quai pervia da lur distanzas e pervia da lur topografia:

- Stussavgia cun ina surfatscha da 10'058 ha;
- Langwies cun ina surfatscha da 5'485 ha;
- Farschno cun ina surfatscha da 130 ha.

La GGG duai gulivar concretamain las grevezzas finanzialas sproporzionadas da las vischnancas en ils champs da la furmaziun, dal traffic e da l'economia publica ch'ellas han pervia da lur relaziuns geografic-topograficas. En quai che concerna la supportabladad da las grevezzas sto vegnir prendì resguard da la capacitaad finanziaala da las vischnancas. Per calcular la gulivaziun ston vegnir duvrads indicaturs che na pon betg vegnir influenzads directamain da las vischnancas e che documenteschan las grevezzas.

Indicatur ch'en relevants per las grevezzas

L'index da la forza finanziaala actualmain vertent cuntegna l'indicatur "basegn finanziaal". Quel sa cumpona dals trais indicaturs parzials "basegn fundamental", "quota da scolaras e da scolaras" e "spessezza da la populaziun". Uschia duain vegnir resguardadas las grevezzas spezialas pervia da la topografia e pervia da la structura da l'abitadi.

Il nov index da resursas na cumpiglia pli nagins elements da grevezza. L'indicatur vertent "basegn finanziaal" na duai betg vegnir stritgà senza cumpensaziun, mabain vegnir integrà da nov en la GGG. L'index parzial "basegn fundamental" n'è dentant betg adattà. Quel preferescha vischnancas pitschnas ed ha pervia da quai in effect d'impediment per fusiuns. Ils dus indicaturs parzials "quota da scolaras e da scolaras" (quota da las scolaras e dals scolaras fin a la 9avla classa vi da la populaziun da la vischnanca) e "spessezza da la populaziun" (surfatscha productiva inclusiv guaud per abitanta u per abitant) s'adattan dentant fitg bain per documentar las grevezzas che ston vegnir resguardadas.

Per sia GGG dovra la confederaziun er la spebbezza da la populaziun sco criteri parzial. Quest indicatur cumplettescha el cun il factur da la spebbezza da l'urbanisaziun. Cun quel vegnan registrads las abitantas ed ils abitants en abitadis cun main che 200 abitantas ed abitants. Relevanta è la part da la populaziun che viva en tals abitadis cun main che 200 abitantas ed abitants. La spebbezza da l'urbanisaziun e la spebbezza da la populaziun vegnan cumpiladas – mintgamai cun la medema valur – a l'indicatur "structura da l'abitadi". Evaluaziuns per il chantun Grischun han mussà che la spebbezza da l'urbanisaziun sto vegnir resguardada en moda pli differenziada. I na duain betg mo esser decisivs abitadis fin a 200 abitantas ed abitants, mabain trais grondezzas d'abitadi:

- abitadis fin a 200 abitantas ed abitants;
- abitadis fin a 50 abitantas ed abitants;
- abitadis fin a 25 abitantas ed abitants.

D'ina relevanza e d'ina expressivitaad speziala per ils custs pervia da las distanzas èn las vias che ston vegnir mantegnidas da las vischnancas. Quest indicatur vegn registrà en moda fitg differenziada. El è adattà spezialmain per documentar ils differents aspects da las grevezzas geografic-topograficas pervia da l'extensiun, pervia da la situaziun periferica e pervia da la structura dal terren. Las vias communalas vegnan classifitgadas tenor 5 categorias. A mintga categoria vegn attribui in agen factur da custs.

Ils indicaturs decisivs per reparter ils meds finanzials da la GGG sin las vischnancas sa laschan resumar sco suonda:

1. lunghezza da las vias validada tenor ils custs per abitanta u per abitant (vias chantunalas en il vitg e vias communalas, differenziadas tenor 5 classas)
2. quota da scolaras e da scolaras (dumber da scolaras e da scolaras da la scola populara per abitanta u per abitant)
3. structura da l'abitadi a norma da la
 - a) spebbezza da la populaziun (abitanta u abitant per hectara da surfatscha productiva) e

- b) part da la populaziun en abitadis (media da la part da las abitantas e dals abitants en abitadis fin 25, fin 50 e fin 200 abitantas ed abitants).

Las calculaziuns simulativas mussan ch'ils criteris tschernids han – uschenavant che quai è in summa pussaivel – in effect neutral en quai che riguarda las fusiuns. La neutralitad en quai che riguarda las fusiuns sa referescha exclusivamain a fusiuns da vischnancas che survegnan tuttas contribuziuns da la GGG. Sch'i dat tranter las vischnancas che vulan fusiunar er talas senza contribuziuns da la GGG resp. cun valurs d'index sut la media chantunala, van sfurzadamain a perder contribuziuns da la GGG en cas d'ina fusiun. Ina neutralitad absoluta da la GGG en quai che riguarda las fusiuns pudess vegnir cuntanschida mo, sche la GGG vegniss finanziada exclusivamain da quellas vischnancas che han valurs d'index ch'èn sut la media chantunala. Ina tala finanziaziun da la GGG n'è dentant betg previsa.

Suenter la tscherna e suenter la definiziun precisa dals indicaturs sto vegnir fixada lur validaziun. Decisivs per quai èn oravant tut la qualitad e la relevanza dals custs da l'indicatur respectiv. Scleriments e calculaziuns pli detagliadas recumondan da valitar l'indicatur da las vias en moda dominante. Il volumen total da la GGG è repartì sin ils quatter indicaturs sco suonda:

1. lunghezza da las vias validada tenor ils custs: 50%
2. quota da scolaras e da scolaras: 25%
3. structura da l'abitadi: 25%; *repartids mintgamai per la mesadad sin*
- 3a. spessezza da la populaziun: 12.5% e
- 3b. part da l'abitadi: 12.5%.

La repartiziun dals meds finansials da la GGG sin ils quatter indicaturs pretenda ina calculaziun sur plirs pass. Per mintgin da quests quatter indicaturs vegn calculà in agen index da las grevezzas. Il punct da partenza è mintgamai la valur (lunghezza da las vias, quota da scolaras e da scolaras, surfatscha, populaziun en abitadis sparpagliads) per abitanta u per abitant. Questa cifra proporziunala vegn transfurmada en in ulteriur pass uschia che la media da tut las vischnancas correspunda ad in stadi da l'index da 100 puncts. Ina valur d'index da passa 100 puncts mussa ina grevezza sur la media en quest sector. Perquai ch'i duain vegnir mitigadas mo grevezzas che sa chattan sur la media, è mo relevant il surpli da l'index envers il stadi da 100 puncts. Valurs d'index sut 100 puncts vegnan messas sin 0. Il surpli da l'index tar ils quatter indicaturs mussa grondas differenzas. Las differenzas tanschan per exempel tar l'indicatur da la spessezza da la populaziun da 3.9 puncts (Degen) fin a 2'082.4 puncts (Mulegns). Oravant tut vischnancas cun paucas abitantas e cun paucas abitants han in surpli da l'index ch'è fitg grond. Per ellas resultan valurs d'index ch'èn memia grondas en cumparegliaziun cun las grevezzas decisivas. Per resguardar quest effect sto il surpli da l'index vegnir reduci adina pli fitg, sche las valurs creschan. Ils meds finansials da la GGG vegnan alura repartids a norma da questas valurs d'index rectificadas. Per mintgin da quests quatter indicaturs vegn fatga ina calculaziun separada. Alura vegnan ils quatter resultats da repartiziun adids ad ina valur totala. En quest connex vegni er resguardà ch'ils indicaturs han differentas impurtanzas e na valan betg medem bier.

Per pudair calcular definitivamain la repartiziun dals meds finansials da la GGG sto vegnir fixada la **resalva persunala** che po vegnir pretendida da las vischnancas sco er la **dotaziun totala** da la GGG. La basa per la dotaziun totala da la GGG duain esser las grevezzas spezialas effectivas.

Per mintga vischnanca vegn resguardada ina resalva persunala da 5% fin 10% da lur potenzial da resursas avant la gulivaziun sco pretendibla. En questa dimensiun vegni pretendì da mintga vischnanca da duvrar las atgnas entradas fiscalas per financiar las grevezzas da la GGG ch'èn sur la media. Per la bilantscha globala vegni calculà cun ina resalva persunala da 7.5%. Pervia da la resalva persunala vegnan ils meds finansialas da la GGG concentrads pli ferm sin las vischnancas cun paucas resursas sco er sin las grevezzas spezialas.

Sa basond sin las evaluaziuns statisticas da las expensas per persuna che las vischnancas han en ils champs da la furmaziun, dal traffic e da l'economia publica ston ins partir dal fatg ch'i resultan grevezas sur la media en quests trais champs ch'èn relevants per la GGG, e quai tranter 40 milliuns francs e 50 milliuns francs. Questa summa duai vegnir mitigada cun contribuziuns da la GGG. Questa contribuziun da gulivaziun ha dad esser en ina relaziun adequata cun la contribuziun da la GRes. Cun in volumen da bundant 32 milliuns francs vegnan gulivads tar la GRes 40% fin 50% da la largia da resursas. Questa proporziun duai er valair per la GGG cun grevezas spezialas da 40 milliuns francs fin 50 milliuns francs. **Ina gulivaziun da 40% fin 50% da questas grevezas spezialas chaschuna ina dotaziun da la GGG tranter 16 milliuns francs e 25 milliuns francs.** En la bilantscha globala vegni fatg quint cun 20 milliuns francs. En quest import è resguardada la deducziun tras la resalva persunala.

La repartiziun dals meds finanzials da la GGG sin las singulas vischnancas sto vegnir calculada en dus pass. Sco emprim pass vegn eruida ina repartiziun tenor las valurs da l'indicatur, e quai senza resguardar la resalva persunala. Il volumen total sto en quest connex vegnir fixà uschia ch'el vegn reduci als 20 milliuns francs previs, sche la resalva persunala è deducida. La deducziun da la resalva persunala è alura il segund pass da la calculaziun. En la tabella "3. GGG" da l'aggiunta separada èn explitgads ils pass da questa calculaziun ed er ils resultats per mintga vischnanca. Dal total da la GGG pertutgan stgars 4.5 milliuns francs las vischnancas cun bieras resursas e bundant 15.5 milliuns francs las vischnancas cun paucas resursas. Las contribuziuns per persuna las pli autas – en media importan ellas 580 francs per abitanta u per abitant – survegnan las vischnancas cun las pli paucas resursas (43 vischnancas cun in index dal PR sut 50 puncts). Questas contribuziuns surpassan che tschintg giadas la media chantunala dapli. Per gronda part sa tracti da vischnancas pitschnas en il territori da muntogna.

2.3.3 Gulivaziun da las grevezas socialas (GGS)

La gulivaziun da las grevezas vertenta per prestaziuns socialas determinadas (vesair chapitel I / part 2.3) sto vegnir curregida èn tscherts puncts essenzials. Cun la NGF grischuna duain en spezial:

- vegnir evitadas grevezas extremas per las singulas vischnancas;
- vegnir meglierads ils mecanissem d'impuls e l'influenzablada;
- vegnir reducidos ils custs e la lavur administrativa.

Las meglieraziuns planisadas duain vegnir cuntanschidas en **dus pass**:

1. detretschament parzial en il sector da las prestaziuns da sustegn; e
2. nova concepziun dal model da gulivaziun da las grevezas.

Colliadas stretgamain cun questas duas midadas en la gulivaziun da finanzas è la reorganisaziun da la repartiziun da las incumbensas en il sector social (cf. chapitel III / part 3.1 Detretschament da las incumbensas).

En il rom dal detretschament parzial paja il chantun da nov cumplainamain ils custs che na pon betg vegnir influenzads da las vischnancas per prestaziuns da sustegn per burgaisas e per burgais grischuns en auters chantuns durant ils emprims dus onns a partir da la domiciliaziun en l'auter chantun tenor la lescha federala davart la cumpetenza per il sustegn da personas basegnusas (LFS) sco er tals da l'execuziun da mesiras ch'èn vegnidas ordinadas tenor il dretg penal. Sco cuntraprestaziun portan las vischnancas da nov la responsablada – e pajan er ils custs correspundents – per il pajament anticipà d'aliments sco er per la prestaziun da sustegn per personas che vivan en il Grischun. En las prestaziuns da sustegn duain vegnir integradas ultra da quai las contribuziuns da maternidad ch'il chantun ha pajà enfin ussa. La grevezza supplementara che resulta da quai per las vischnancas è resguardada en la nova gulivaziun da las grevezas socialas (GGS).

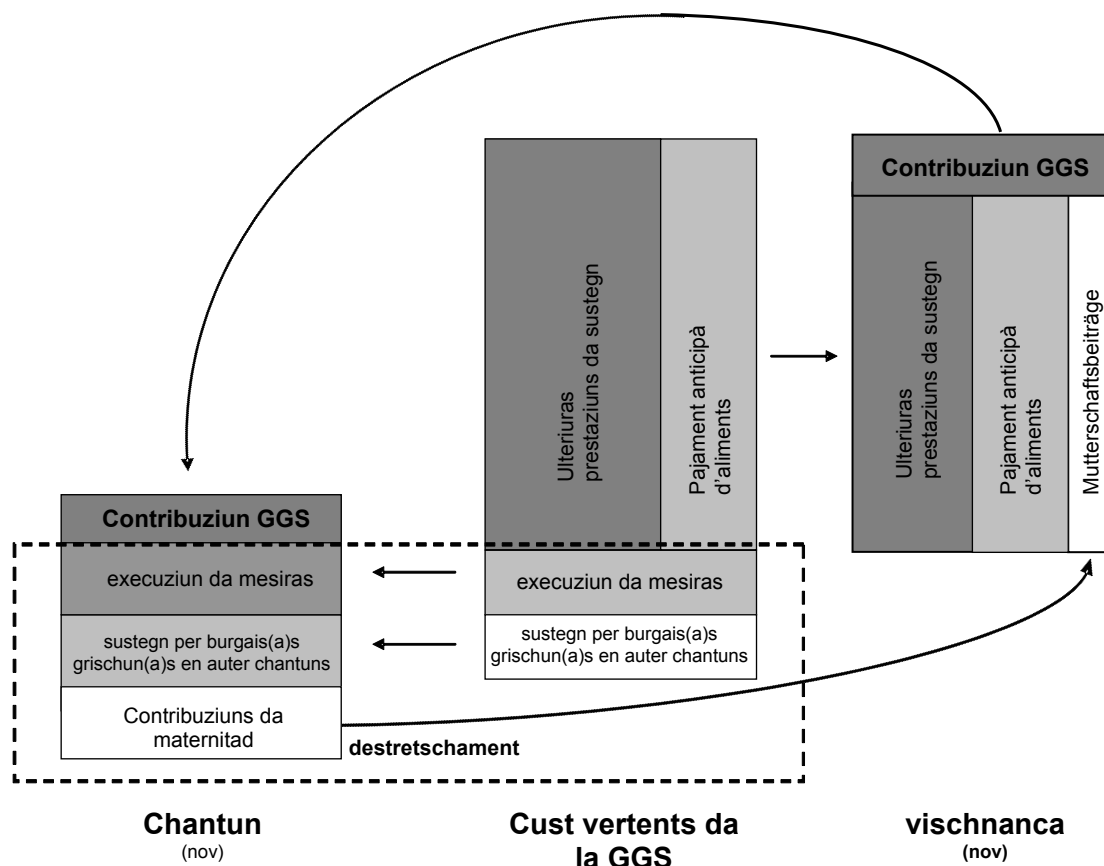
La GGS duai cuvrir grevezas sur la media che n'èn betg supportablas per las vischnancas en ils secturs dal pajament anticipà d'aliments e da las ulteriuras prestaziuns da sustegn. La limita da grevezas pretendiblas sa cumpona d'ina vart dals custs sur la media e da l'autra vart dal potenzial da resursas da las vischnancas. Sco pretendibla vegn resguardada ina grevezza che surpassa la media da las grevezas da tut las vischnancas per 2.5% fin 5% dal potenzial da resursas respectiv (= resalva persunala che po vegnir pretendida). Questa dimensiun duai vegnir prescritta en la legislaziun. Las grevezas che restan suenter che la resalva persunala è vegnida deducida e che pon vegnir imputadas (en il senn da custs normads), vegnan surpigliadas cumplainamain dal chantun. Il cussegl grond fixescha mintga onn en il rom dal preventiv il volumen total da la GGS. La resalva persunala efectiva sco er la repartiziun da las contribuziuns da la GGS vegnan fixadas mintga onn da la regenza. En la bilantscha globala vegni fatg quint cun ina resalva persunala da 3.75%. Quai corresponda – analogamain a la GGG – a la media da la resalva persunala pussaivla. Sa basond sin questa calculaziun resulta ina contribuziun da la GGS da totalmain 3.87 milliuns francs. Cun quella vegnan surpigliads quasi 50% da las grevezas che sa chattan sur la media (totalmain 8.4 milliuns francs).

Ils resultats pon ins leger en l'aggiunta separada da tabellas "4. Gulivaziun da las grevezas socialas ", e quai per mintga singula vischnanca. Ils resultats varieschan fermamain en il decurs dal temp. Pervia da quai èn vegnidas evaluadas las cifras dals onns 2001 fin 2006 e transfurmadas sin la perioda dals onns 2004/2005 ch'è decisiva per la bilantscha globala.

La contribuziun da la GGS dal chantun duai sa basar sin ils custs pro cas standardisads e betg sin ils custs effectivs da las vischnancas. Actualmain n'èn dentant anc betg avant maun datas avunda per pudair far ina tala pauschalisaziun. Per pudair far quai èsi necessari d'extender la statistica d'agid social vertenta. Duvrada vegn ina media dals custs tenor cas da sustegn e tenor grondezza da la chasada. I dovra relativamain bler temp da metter en pe ina tala statistica. Tar l'introducziun da la NGF grischuna na vegni probablmain betg anc ad esser pussaivel da pajar las contribuziuns da la GGS tenor ils custs normads. En mintga cas duai la lavur d'evaluaziun vegnir reducida, ed ils rendaquints da quartal vertents cun las vischnancas duain vegnir abolids. Per ina fasa transitorica èsi previs da sa basar sin ils custs dals secturs dal pajament anticipà d'aliments, da las contribuziuns da maternità e da las ulteriuras prestaziuns da sustegn che ston vegnir registrads en la statistica d'agid social. Collià cun quai è in'extensiun da la statistica d'agid social sin tut las vischnancas. Enfin ussa èn vegnidas registradas mo 100 vischnancas sco emprova. La qualitad da las datas da la statistica d'agid social ch'èn finanzialmain relevantas duai ultra da quai vegnir meglierada. Fin a l'introducziun da la NGF grischuna ston las datas da la statistica d'agid vegnir accordadas cun ils rendaquints da quartal per la gulivaziun existenta da las grevezas per prestaziuns socialas determinadas.

Las novaziuns dal sistem da gulivaziun vertent sa laschan preschentar graficamain sco suonda:

Gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS)

2.3.4 Cumpensaziun individuala d'inegualtads per grevezzas spezialas

La nova gulivaziun da resursas e da grevezzas na po betg tegnair quint da mintga cas singul da mintga vischnanca. Pervia da quai duai vegnir introducida ina cumpensaziun individuala d'inegualtads per grevezzas extraordinarias. La regenza duai survegnir la pussaivladad concreta da conceder tenor criteris unitars ed objectivs – sin dumonda ed en il rom dals meds finansials che stattan a disposiziun – contribuziuns spezialas ad ina vischnanca, e quai per grevezzas sproporziunadas che na pon betg vegnir influenzadas pervia d'eveniments extraordinaris e pervia da relaziuns spezialas.

Ina cumpensaziun individuala d'inegualtads per grevezzas spezialas premetta ch'ina vischnanca haja **grevezzas sproporziunadas** che

- na pon betg vegnir influenzadas dad ella;
- na vegnan betg gulivadas ni en la gulivaziun da las resursas ni en la gulivaziun da las grevezzas;
- na pon betg vegnir cumpensadas tras ina reducziun da las grevezzas.

Mesiras per sa proteger cunter privels da la natira sco construcziuns da dustanzas, rempars da lavinas ed autras construcziuns da protecziun en il sector dal guaud sco er l'avertura ed il providiment da territoris d'abitadi giu da via cun l'infrastructura dal basegn obligatoric (vias, providiment d'aua e d'electricitad) pon surpassar las capacitads finansialas da singulas vischnancas malgrà ch'ellas survegnan meds finansials adequats or da la gulivaziun da resursas e da grevezzas. En spezial è quai il cas, sche eveniments da la natira (lavinas, malauras, incendis) destrueschan ils indrizz da l'infrastructura e sche lavurs da sanaziun cumplessivas ed indispensablas ston vegnir fatgas.

Enfin ussa èn las consequenzas negativas da talas grevezzas extraordinarias vegnidas surpigliadas en la pli gronda part dals cas cun prestaziuns multiplas da la gulivaziun directa da finanzas che dependan da la forza finanziaria e dal dumber d'abitantas e d'abitants (dotaziun minimala, contribuziun ad ovras publicas, basegn spezial) ed en il rom da la gulivaziun da finanzas indirecta (basegn fundamental, gruppa da forza finanziaria). En quest connex han dentant stuì vegnir acceptads gronds dischavantatgs (vasta derasaziun dals meds finansials, intransparenza, fauss impuls e mantegniment da las structurass) che duain ussa vegnir eliminads cun il nov sistem.

Cun abolir la limita d'abitantas e d'abitants tar la gulivaziun da las resursas e cun introducir ina gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas vegnan numerusas vischnancas ad avair en il futur considerablmain dapli meds finansials che pli baud, dals quals ellas pon disponer libramain. Uschia po l'engrevgiament da questas finanzas communalas vegnir augmentà persistentmain. Quels cas dentant che tiran la curta en quest nov sistem ston vegnir preservads cun in sistem da sustegn supplementar cunter ina situaziun finanziaria d'urgenza. Tals cas da direzza dastgassan sa limitar ad in pèr paucas vischnancas.

I na duai betg vegnir stgaffi in dretg da survegnir contribuziuns spezialas per la cumpensaziun individuala d'inegualitads. I vegn fixà en la lescha, sut tge premissas e cun tge cundiziuns sco er sin basa da tge procedura che contribuziuns spezialas pon vegnir concedidas. La premissa fundamentala e quella che tut las pussaivladads da l'agid a sasez sajan vegnidas exauridas. Latiers tutga l'incassament da las tagliass e da las taxass che pon vegnir pretendidas. In pe da taglia communal da 120% da la taglia chantunala simpla duai vegnir resguardà sco sufficient. Las tariffas per las autras tagliass e per las autras taxass causalas na dastgan betg esser pli bassas che quellass che vegnan applitgadas d'ina maiortad da las vischnancas grischunas.

Ina vischnanca che vuless survegnir ina tala contribuziun sto inoltrar ina dumonda a la regenza. Quella incumbensescha l'uffizi cumpetent da sclerir la situaziun individuala. Uschenavant che quai è pussaivel ston las grevezzas extraordinarias che ston vegnir gulivadas vegnir calculadas sin indicaturs objectivs che documenteschan la grevezza sproporzionada da la vischnanca. Cun fixar la contribuziun da gulivaziun per ina vischnanca ston vegnir resguardadas ultra da las grevezzas spezialas che vegnan fatgas valair er eventualas grevezzas pli pitschnas/reducziuns da las grevezzas (che na pon er betg vegnir influenzadas).

La finanziaziun da la cumpensaziun individuala d'inegualitads vegn fatga sin donn e custs dal chantun. Ils meds finansials vegnan mess a disposiziun en la procedura ordinaria da preventiv. Il basegn finanziar na sa lascha quasi betg giuditgar actualmain. I vegn calculà cun in import annual da circa 1 milliun francs. En la bilantscha globala da la NGF na vegn quest import betg resguardà. El na sa laschass er betg attribuir a singulas vischnancas.

3. Reorganisaziun da la repartiziun da las incumbensas

3.1 Detretschament da las incumbensas (instrument 3)

Il grond entretschament ch'exista tar il chantun e tar las vischnancas tar l'adempliment da las incumbensas e ses dischavantatgs èn vegnids descritti en il chapitel I. 3. Il basegn d'agir è pia cumprovà. Qua sutvart vegnan explitgadas las directivas ch'èn decisivas per la nova concepziun da la repartiziun da las incumbensas che vegn proponida.

3.1.1 Directivas concepziunalas

a) Finamiras

Il detretschament da las incumbensas (instrument 3) è ina part integrala da la NGF grischuna. Las incumbensas comunablas ch'existan duain vegnir attribuidas – uschenavant che quai è pussaivel – ubain al chantun ubain a las vischnancas, e quai a norma da la concepziun da la NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns.

Resguardond las finamiras principalas surordinadas da la NGF grischuna vegnan prendidas en mira – cun il detretschament da las incumbensas – las suandantas **finamiras parzialas**:

- stgaffir structurazions pli simplas cun cleraz cumpetenzas;
- simplifitgar ils process da decisiun tant per il chantun sco er per las vischnancas ed augmentar las libertads d'agir;
- ademplir las incumbensas en moda pli effizienta (megltra relaziun tranter ils custs ed il niz cun sbassar ils custs e/u cun meglierar la qualidad) sco er en moda pli conforma al basegn.

In detretschament consequent da las incumbensas vul dir da reunir en in maun la cumpetenzza en il sector da l'execuziun per:

- la planisaziun/la decisiun;
- la realisaziun operativa;
- la controlla da l'execuziun; e
- la finanziaziun.

Sch'in detretschament da las incumbensas (parzialas) n'è betg pussaivel u n'è betg raschunabel duain vegnir detretschadas almain las finanzas. Ultra da quai ston vegnir examinadas optimaziuns tar la repartiziun da las incumbensas resp. tar la collavuraziun tranter il chantun e las vischnancas (instrument 4).

Betg prevista n'è in'examinaziun fundamentala da las incumbensas areguard lur necessitad ed uschia er betg ina reducziun da las prestaziuns cun finamiras da spargn concretas. La finamira da la NGF grischuna è unicamain quella da cuntanscher in adempliment pli effizient e pli reglabel da las incumbensas existentas.

b) Principis e criteris per reparter da nov las incumbensas

Il punct da referiment primar per examinar l'urden vertent èn las incumbensas comunablas existentas. I n'è dentant betg exclus ch'i dettia spustaments tar incumbensas ch'èn vegnidas ademplidas enfin ussa dal chantun u da las vischnancas. Igl è alura er vegnida examinada la pussaivladad da detretschaments parzials. Quels pudessan sa referir a singuls aspects da l'incumbensa sco la planisaziun, la finanziaziun u l'execuziun.

Mo las finamiras surordinadas dal detretschament da las incumbensas permettian la dumonda, a tge plaun statal che las singulas incumbensas duain vegnir attribuidas. En quest connex ston vegnir observadas en spezial ils suandants **principis**:

- Las incumbensas (cumpetenzas e finanziaziun) ston vegnir attribuidas a quel plaun che po las ademplir tut en tut il meglier, ch'è la giudidra u il giudider e che presta er la finanziaziun (princip da l'equivalenza fiscala). Sche la giudidra u sch'il giudider po decider sez davart il metter a disposiziun l'incumbensa e sto er pajar sez ils custs da tala, vegnan per regla prendidas soluziuns conformas al basegn e favuraivlas.
- Las incumbensas ston vegnir attribuidas al chantun mo, sche las vischnancas n'èn betg en cas da las ademplir (princip da la subsidiaridad). Resguardond l'incumbensa constituziunala (art. 77 CC) duain vegnir tratgas a niz las pussaivladads per ademplir incumbensas en moda decentrala.

- En quest connex stoi vegnir fatg quint cun vischnancas che lavuran en moda effizienta e ch'èn organisadas en moda professiunala.
- L'attribuziun d'incumbensas entaifer il plaun communal cun las differentas uniuns d'interess, cun las organisaziuns regiunalas, cun ils circuls e cun ils districts n'è betg l'object da quest project. Las vischnancas duain salvar questa autonomia da delegar incumbensas a las instituziuns numnadas.
- Sche las vischnancas èn competentas per ademplir las incumbensas, sa restrenscha il chantun a tschentar directivas strategicas resp. a fixar standards minimals. La moda, co che quai duai vegnir fatg, duai pudair vegnir decidì per gronda part da las vischnancas sezzas.
- Las differenzas tar la forza finanziaria sco er las differenzas tar las grevezzas da las vischnancas n'èn betg relevantas per reparter las incumbensas. Ellas vegnan resguardadas da la nova gulfaziun da resursas e da grevezzas (instruments 1 e 2).
- En la bilantscha generala per il chantun e per il total da las vischnancas sto la nova repartiziun da las incumbensas vegnir fatga uschia ch'ella è pli u main neutrala en quai che concerna ils custs. La gulfaziun sto vegnir garantida sur l'atezza da la tariffa da contribuziun dal chantun che sto vegnir armonisada en ils secturs da la gestiun dals ospitals, da la construcziun d'ospitals e da la tgira da persunas malsaunas a chasa (spitex). In engaschament finanziel pli grond da vart dal chantun è previs en il sector da la gulfaziun da resursas e da grevezzas.

Las regulaziuns en auters chantuns na pon betg vegnir consideradas sco referenzas. Il sguard sur il cunfin chantunal po bain dar indizis prezios. Areguard las grevezzas finanzialas per persuna divergeschan las vischnancas grischunas en differents champs d'incumbensa fitg ferm da la media da las vischnancas d'auters chantuns. Fitg bassas èn las expensas nettas da las vischnancas grischunas en ils secturs dals ospitals, da la promoziun da la cultura e dal provediment. Grevezzas fitg grondas han las vischnancas grischunas dentant en ils secturs da la furmaziun professiunala sco er da l'agricultura e da la selvicultura.

Ils **criteris da validaziun** qua sutvart dattan indizis, sch'ina incumbensa duai vegnir ademplida u dal chantun u da las vischnancas.

Criteris che pledeschon per repartir ina incumbensa **a las vischnancas**:

- il niz resulta per gronda part sin il territori communal respectiv;
- las vischnancas han ina relaziun spezialmain stretga cun l'incumbensa e la pon ademplir en moda effizienta;
- igl è impurtant d'enconuscher las relaziuns persunalas e territorialas correspundentas;
- las parts pertutgadas pon vegnir integradas al lieu en la conresponsabladad.

Sch'ina gronda part da quests criteris constat, èsi inditgà che l'incumbensa vegnia ademplida cumplainamain da las vischnancas – tenor il princip da la subsidiarità – senza subvenziunament tras il chantun.

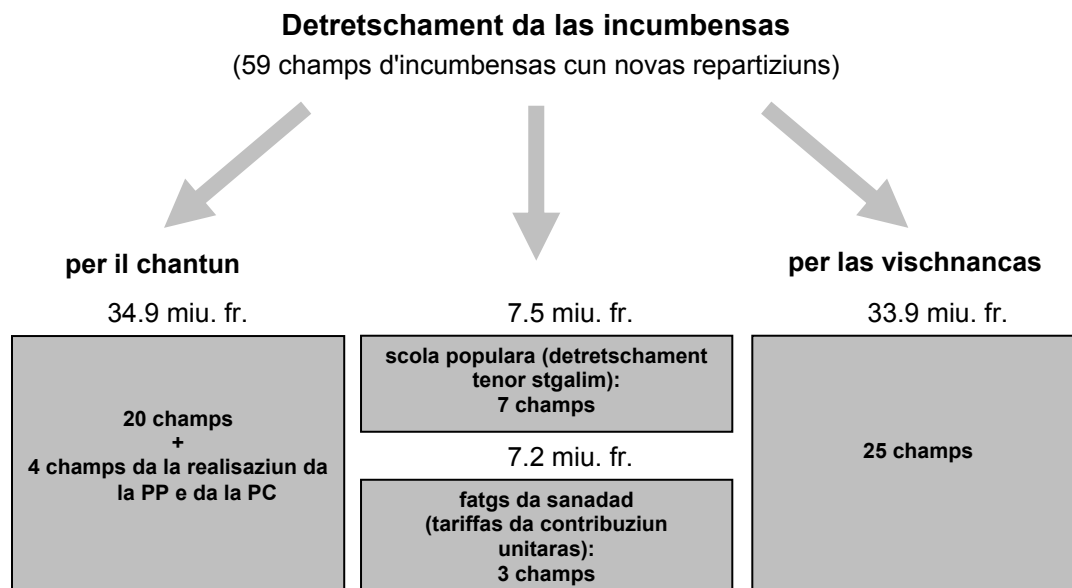
Criteris che pledeschon per reparter ina incumbensa **al chantun**:

- tut il chantun profitescha dal niz;
- differenzas communalas tar la purschida da prestaziuns duain vegnir restrenschidas;
- reglas unitaras e standards unitars èn necessaris;
- obligaziuns naziunalas u interchantunalas ston vegnir ademplidas;
- l'execuziun chantunala porscha gronds avantatgs tar l'effizienz.

Sche l'adempliment da las incumbensas na permetta nagina differenziaziun regiunala u sch'ella premetta – per motivs da la qualità da las prestaziuns che vegn pretendida (p.ex. en cas d'incumbensas fitg spezialisadas) e da l'effizienz da l'execuziun (p.ex. en cas d'avantatgs da grondezza essenzial resp. en cas dad "economics of scale") – in adempliment central da las incumbensas, sto l'incumbensa vegnir attribuida cumplainamain al chantun.

3.1.2 Survista dal detretschament da las incumbensas

Ils posts da servetsch ed ils departaments han examinà pli detagliadamain 130 differentas incumbensas comunablas. Tranter quellas er numerusas incumbensas che pertutgan mo punctualmain tant il chantun sco er las vischnancas. Las pussaivladads da detretschar cumplainamain las incumbensas u almain las finanzas èn considerablas. Stgars la mesadad da las incumbensas examinadas duai vegnir reglada da nov. En l'aggiunta "2. Incumbensas comunablas existentas cun indicaziuns da detretschament" da quest rapport èn las incumbensas comunablas ch'èn vegnidas examinadas vegnidas enumeradas en ina glista. I sa mussa il suandant maletg concret:

La nova regulaziun da la repartiziun da las incumbensas ch'è planisada ha las suandantas consequenzas finanzialas per il chantun e per il total da las vischnancas:

(- = grevezzas per il chantun / distgargia per las vischnancas)
(+ = distgargia per il chantun / grevezzas per las vischnancas)

a) detretschament en direcziun dal chantun:

20 incumbensas - fr. 34'861'521

b) detretschament en direcziun da las vischnancas:

25 incumbensas fr. 33'935'903

c) detretschament en il sector da la scola populara:

7 incumbensas fr. 7'533'683

d) armonisaziun da las tariffas da contribuziun en ils fatgs da sanadad:

3 incumbensas - fr. 7'201'187

e) realisaziun da la PP e da la PC:

4 incumbensas - fr. 1'229'641

total NGF grischuna e realisaziun da la PP e da la PC - fr. 1'822'764

Ils imports cumprovads sa basan sin il fatg ch'ils supplements da la forza finanziaria ch'il chantun paja en il rom da la gulivaziun da finanzas indirecta èn gia abolids. I sa tracta pia da las consequenzas finanzialas supplementaras suenter la refurma da la gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg.

Tut en tut vegnan detretschads moviments da finanzas cuntracurrents che han in volumen brut dad annualmain passa 80 milliuns francs. Il resultat mussa che las vischnancas vegnan distgargiadas annualmain per en tut 1.8 milliuns francs (imports dals onns 2004/2005). Las consequenzas finanzialas da la nova repartiziun da las incumbensas èn registradas en la bilantscha globala. Ils resultats èn cumprovads en la bilantscha globala en la tabella 6 da

l'aggiunta separada da tabellas. Las colonnas (11) "Ulteriurs secturs" e (12) "Sectur da la giustia" mussan ils resultats per mintga singula vischnanca.

Qua sutvart vegnan enumeradas en detagl las incumbensas pertutgadas. In zic pli engiu sa chatta alura ina descripziun detagliada da mintga singula incumbensa. Il project per realisar la procedura penala (PP) e la procedura civila (PC) svizra en il Grischun vegn explitgà en il chapitel IV. Per quel ha la regenza lantschà ina consultaziun separada il mars 2008.

a) Detretschament en direcziun dal chantun:

Tar la gronda part da las 20 incumbensas (parzias) che vegnan numnadas qua sutvart vegnan las vischnancas distgargiadas da la confanziaziun. Per regla n'han ellas nagina influenza sin l'autozza da quests pajaments. La part principala pertutga il sectur da las scolas professiunalas.

Detretschament en direcziun dal chantun

- = grevazzas per il chantun / distgargia per la vischnanca

Nr.	Incumbensa da project	Midada finanziaria
K 1	Mesiraziun uffiziala	-1'028'135
K 2	Sanaziuns da chasas d'abitar en il territori da muntogna	-804'857
K 3	Meglieraziuns generalas	-649'339
K 4	Cumbat cunter epidemias d'animals – finanziaziun dal fond cunter epidemias d'animals	-347'271
K 5	Dismessa da cadavers d'animals – finanziaziun dal fond cunter epidemias d'animals	-326'686
K 6	Prestaziuns da sustegn per burgaisas e per burgais grischuns en auters chantuns (LFS) (vesair er l'incumbensa "G3")	GGs
K 7	Bunificaziun dals custs per l'execuziun da mesiras en stabiliments	GGs
K 8	Mantegniment da l'alarm cun sirenas	-65'000
K 9	Prevenziun en cas d'epidemias	0
K 10	Instrucziun per uffants da lingua estra	-1'785'257
K 11	Incumbensas surordinadas en il sectur da la scola populara (englais tempriv, direcziuns da scola)	-6'619'867
K 12	Sport da scola voluntar	-138'121
K 13	Scolas professiunalas spezialisadas	-17'074'873
K 14	Scola professiunala d'hotellaria dal Grischun	-940'050
K 15	Scolas professiunalas extrachantunalas	-2'316'046
K 16	Instituziuns da scolaziun preprofessiunala	-1'900'000
K 17	Staziuns per mesirar immissiuns a Cuira ed a Tavau	-55'639
K 18	Provediment d'aua public	-37'941
K 19	Incassament da la taglia a la funtauna	0
K 20	Servetschs publics da transport sin via	-772'440
K	Total dal detretschament en direcziun dal chantun	-34'861'521

b) Detretschament en direcziun da las vischnancas

Tar en tut 25 incumbensas (parzias) duain da nov las vischnancas esser cumpetentas per l'execuziun e per la finanziaziun. Il chantun renunzia da subvenziunar questas incumbensas. I ston vegnir concedidas libertads concepziunalas a las vischnancas, per ch'ellas possian ademplir lur incumbensas. Il chantun sto sa restrenscher e dar mo directivas strategicas. En tge dimensiun che directivas existentas restan è fixà tar las singulas descripziuns da las incumbensas.

Tar il detretschament previs en direcziun da las vischnancas vegnan reglads da nov per regla mo pajaments da contribuziuns tranter il chantun e las vischnancas. Concernent ils servetschs socials che vegnan manads dal chantun (incumbensa da project G 2) na sa tracti dentant betg d'in detretschament da currents finansials, mabain d'in transferiment da servetschs che ston vegnir prestads. Cun excepziun da la vischnanca da Tavau vegnan questas incumbensas ademplidas oz da nov servetschs socials regional sco er dal servetsch social per dumondas da dependenza a Cuira cun totalmain circa 50 plazzas da lavur da 100%.

Tut las incumbensas da la cussegliaziun sociala che vegnan actualmain ademplidas da collavuraturas e da collavuratur dal chantun vegnan surdadas a las vischnancas, cur che la NGF grischuna entra en vigur. Quai correspunda er a la regulaziun en ils auters chantuns, nua che las vischnancas èn cumpetentas per l'agid social. Er las directivas da la COSAS sa basan sin il model, tenor il qual las vischnancas èn cumpetentas per l'agid social. A partir da quest mument pajan las vischnancas ils custs cumplains da la cussegliaziun sociala.

Las vischnancas surpiglian la responsabladad per la cussegliaziun sociala a partir dal mument, che la NGF grischuna entra en vigur. Per las vischnancas vegnan a s'imponer soluziuns surcommunalas. Quai vala en spezial per vischnancas che n'han betg ina gronda populaziun. En spezial datti la pussaivladad che las vischnancas surpiglian ils servetschs socials regional ch'existan e che vegnan manads dal chantun, e quai mintgamai il servetsch social, en il territori da cumpetenz dal qual la vischnanca pertutgada sa chatta. Ils territoris da cumpetenz existents èn sa cumprovads bain en quai che concerna l'adempliment da las incumbensas.

Per garantir la cuntinuitad tar l'adempliment da las incumbensas e per dar temp avunda a las vischnancas da prender las mesiras organisatoricas ch'èn necessarias è il chantun pront da manar vinavant – sin giavisch da vischnancas interessadas – ils servetsch socials en moda subsidiara durant ina fasa transitorica da maximalmain dus onns. En quest cas metta il chantun a quint a las vischnancas respectivas ils custs cumplains dals servetschs socials tenor il dumber d'abitantas e d'abitants da la vischnanca resp. tenor la medema procedura e tenor la medema clav da repartiziun che vegn duvrada per la bilantscha globala.

Detretschament en direcziun da las vischnancas

+ = distgargia per il chantun / grevezzas per las vischnancas

Nr.	Incumbensa da project	Midada finanziaria
G 1	Planisaziun dal territori, planisaziuns localas	400'000
G 2	Servetschs socials	5'675'748
G 3	Prestaziuns da sustegn e pajaments anticipads d'aliments	GGG
G 4	Contribuziuns da maternitad	GGG
G 5	Agid per persunas dependentas: prevenziun primara da dependenza	19'454
G 6	Tgira d'uffants complementara a la famiglia	665'740
G 7	Cussegliaziun per mammas e per babs	345'497
G 8	Servetschs da salvament dals ospitals	550'000
G 9	Servetschs da pichet dals ospitals	3'720'000
G 10	Gestiun da chasas da tgira	0
G 11	Construcziun da chasas da persunas attempadas e da tgira	4'400'000
G 12	Acziuns da tgirar ils dents	94'887
G 13	Salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scolina e da las forzas auxiliaras	1'539'709
G 14	Custs (da construcziun e) da locaziun da scolinas	0
G 15	Construcziun ed indriz da chasas da scola	1'725'027
G 16	Gimnasi inferior	7'492'629
G 17	Scolas da chant e da musica	1'716'317
G 18	Ludotecas grischunas	20'000
G 19	Acquisiziuns da medias per bibliotecas	147'500
G 20	Teater da la citad da Cuira	190'000
G 21	Sereneras publicas	1'594'374
G 22	Stabiliments publics per dismetter ils ruments	224'183
G 23	Indrizz per pedunas e per peduns	1'183'303
G 24	Renconuschientscha / abjudicaziun da vias chantunalas	930'069
G 25	Salaris dal personal forestal communal	1'301'467
G	Total dal detretschament en direcziun da las vischnancas	33'935'903

c) Repartiziun da la finanziaziun tenor classas dal sector da la scola populara

Partind da l'art. 89 da la constituziun chantunala ed en concordanza cun l'incumbensa parlamentara che pretenda d'examinar ina chantunalisaziun da las instituziuns ch'èn responsablas per las scolas professiunalas spezialisadas è vegnida examinada durant las lavurs preparativas per quest project, sch'il detretschament da la finanziaziun da las differentas purschidas da furmaziun duai vegnir fatg il meglier tar il cunfin da la scola populara ed il stgalim secundar II. En il decurs dals scleriments detagliads ch'èn vegnids fatgs èsi sa mussà ch'i dat gia ussa penetraziuns e surposiziuns tar il 9avel onn da scola (tenor la metoda da quintar tradiziunala avant HarmoS). En spezial po il 9avel onn da scola er esser la 3. classa gimnasiala u la classa preliceala che ston vegnir attribuidas al stgalim secundar II.

Ultra da quai sa mussi dentant gia a curta u a media vista ch'il 9avel onn da scola vegn concepì totalmain da nov. L'emprim duai vegnir fatga la midada dal stgalim superior da la scola populara a las scolas medias (gimnasi, scola media commerciala, scola media professiunala) en il futur suenter il 8avel onn da scola. Quai dat la pussaivladad da concepir il 9avel onn da scola cleramain sco onn da preparaziun per l'emprendissadi e d'evaluar cun in monitoring central, quant bain che las finamiras da la scola obligatorica èn vegnidas cuntanschidas. Las enconuschientscha che resultan da quest monitoring pon alura esser da lur vart la basa per projects da svilup da la scola.

Il resultat dals scleriment ch'èn vegnids fatgs è quel ch'il detretschament en il sectur da las incumbensas e da las finanzas concernent la scola populara duai vegnir fatg suenter il 8avel onn da scola. La consequenza concreta da quai è che las vischnancas ston surpigliar sezzas la finanziaziun dals emprims 8 onns da scola e ch'ellas na survegnan pli naginas contribuziuns chantunalas per quai. Percunter surpiglia il chantun cumplainamain ils custs per il 9avel onn da scola. Las contribuziuns chantunalas correspundentas a las vischnancas sa basan en quest connex sin la media dals custs cumplains e vegnan per regla pajads en furma d'ina pauschala per scolara u per scolar. Questa proposta sistemica concernent il detretschament che sto vegnir fatg ha per consequenza che las vischnancas sa participeschan da nov er vi dals custs da la scolaziun da lur scolaras e da lur scolars durant il 7avel e durant il 8avel onn da scola al gimnasi inferior. Sche la finanziaziun dal 9avel onn da scola vegn attribuida da nov al chantun, sto el cuvrir – ultra da las contribuziuns ch'el ha gia pajà enfin ussa per quest onn da scola a las vischnancas – er quels custs ch'èn vegnids surpigliads enfin ussa da las vischnancas.

Plinavant han ils scleriments ch'èn vegnids fatgs mussà ch'i dat incumbensas surordinadas en il sectur da la scola populara che vegnan d'avantatg attribuidas en general – ed uschia er per ils emprims 8 onns da scola – al champ da cumpetenzza dal chantun. D'ina vart poi sa tractar da projects da svilup impurtants da la scola, da l'autra vart pon vegnir subsummadas er tschertas funcziuns transversalas a questas incumbensas surordinadas. Cun attribuir questas incumbensas al chantun duai vegnir garantì a favur da tut ils uffants en las vischnancas grischunas ch'els possian profitar d'ina purschida da scolaziun unitara.

Detretschament en il sectur da la scola populara

+ = distgargia per il chantun / grevezzas per la vischnanca

- = grevezzas per il chantun / distgargia per la vischnanca

Nr.	Incumbensa da project	Midada finanziala
	Salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scola populara sco er da	
V 1	lur substitutas e da lur substituets:	
	1. – 8. onn da scola	21'526'904
	9. onn da scola	-17'759'450
V 2	Scolas secundaras da vallada:	
	7. + 8. onn da scola	247'950
	9. onn da scola	-414'054
V 3	Custs da viadi da las scolaras e dals scolars:	
	1. – 8. onn da scola	603'210
	9. onn da scola	-689'383
V 4	Purschidas spezialas da linguas:	
	7. + 8. onn da scola	29'050
	9. onn da scola	-26'741
V 5	Scolaziun speziala (contribuziuns a las mesiras pedagogic-terapeuticas):	
	1. – 8. onn da scola	3'663'000
	9. onn da scola	-37'000
V 6	Manar scolas e classas bilinguas:	
	1. – 8. onn da scola	325'333
	9. onn da scola	-18'869
V 7	Activitads en connex cun il barat linguistic:	
	1. – 8. onn da scola	88'889
	9. onn da scola	-5'156
V	Detretschament en il sectur da la scola populara	7'533'683

d) Armonisaziun da las tariffas da contribuziun en ils fatgs da sanadad

Actualmain subvenziunescha il chantun – communablamain cun las vischnancas – ils secturs da prestaziun tar ils fatgs da sanadad, e quai cun differentas tariffas da contribuziun. Qua èn previsas differentas correcturas.

I duai vegnir renunzià da pajar contribuziuns chantunals per ils secturs dal servetsch da salvament e dal servetsch da pichet dals ospitals, da la gestiun da chasas da tgira e da la construcziun da chasas da personas attempadas e da tgira (vesair qua survart la glista "b) Detretschament en direcziun da las vischnancas"). Uschia sa distgargia il chantun annualmain per circa 8.7 milliuns francs. Percunter èsi previs ch'ils ospitals subvenziunads pon tegnair lur entradas tar pazientas e tar pazients da la LAM extrachantunals sco er tar pazientas e tar pazients mez privats resp. privats e tar pajadras e tar pajaders autonomes e ch'els na ston pajar pli naginas taxas per quai al chantun. La renunzia a questas taxas distgargia ils ospitals resp. las vischnancas annualmain per circa 8 milliuns francs.

La construcziun e la gestiun (prestaziuns medicinalas) dals ospitals sco er la tgira da personas malsaunas a chasa duain vegnir finanziadas vinavant communablamain dal chantun e da las vischnancas, e quai pervia da la dimensiun finanziaria da las contribuziuns correspudentas e pervia da las incumbensas tar la planisaziun dals ospitals e tar ils fatgs da tariffas che vegnan surdadas al chantun en la LAM. Per quests secturs valan actualmain las suandantas **tariffas da contribuziun** dal chantun:

prestaziuns medicinalas:

- ospital dal center: 90% dals custs renconuschids pro cas;
- ospitals regiunals: 85% dals custs renconuschids pro cas;

construcziun:

- ospital dal center: 75% dals custs d'investiziun renconuschids;
- ospitals regiunals: 50% dals custs d'investiziun renconuschids;

tgira da personas malsaunas a chasa (spitex):

- 55% dals custs betg cuvrids en cas ch'il manaschi vegn manà en moda economica.

En il nov ambient da la NGF s'impona in'unificaziun da las tariffas da contribuziun, per ch'il lieu da tractament vegnia reglà tenor l'indicaziun medicinala e betg tenor l'indemnisaziun finanziaria.

L'armonisaziun intenziunada da las tariffas da contribuziun en il trais secturs relevants po vegnir cuntanschida atgnamain cun ina tariffa unitara dad x-ina autezza. Decisiva per fixar la tariffa è la bilantscha generala per il detretschament da las incumbensas. Quella duai – sco gia menziunà – avair in resultat pli u main gulivà per il chantun e per tut las vischnancas. Per pudair ademplir questa finamira sto la tariffa da contribuziun per ils trais secturs cun ina finanziaziun communabla restanta vegnir fixada tar 80%. Quai chaschuna en quests trais secturs in rinforz da l'engaschament finanziel dal chantun da tut en tut in zic dapli che 7 milliuns francs. Questa grevezza supplementara correspunda circa a la distgargia tras il detretschament en ils secturs dal servetsch da salvament e dal servetsch da pichet dals ospitals sco er da las chasas da personas attempadas e da tgira.

Armonisaziun da las tariffas da contribuziun en ils fatgs da sanadad

- = grevezzas per il chantun / distgargia per la vischnanca

Nr.	Incumbensa da project	Midada finanziala
S 1	Gestiun dals ospitals (contribuziun chantunala 80%)	-1'122'502
S 2	Construcziun da stabiliments per persunas malsaunas (contribuziun chantunala 80%)	-4'478'685
S 3	Tgira da persunas malsaunas a chasa (contribuziun chantunala 80%)	-1'600'000
S	Total da l'armonisaziun en ils fatgs da sanadad	-7'201'187

La midada finanziaria concernent la gestiun dals ospitals sa cumpona sco suonda:

aboliziun da las taxas ch'ils ospitals ston pagar sin las entradas che derivan dal tractament da pazientas e da pazients extrachantunals sco er da pazientas e da pazients mez privats resp. privats	- 8'045'971
reducziun da la tariffa da contribuziun tar las prestaziuns medicinalas ad 80%	+ 6'923'469
grevezzas per il chantun	- 1'122'502

3.1.3 Spustaments en direcziun dal chantun

Incumbensa K 1

Mesiraziun uffiziala

Descripziun curta da l'incumbensa: La mesiraziun uffiziala (MU; termaziun, emprimas registraziuns, renovaziuns, segundas mesiraziuns, actualisaziuns periodicas e mesiras spezialas) realisescha ensemen cun il register funsil la garanzia constituziunala da la proprietad. Ultra da quai furnescha ella las datas da referenza sco basa per installar e per manar systems d'infurmaziun geografica sco er per vasts intents publics e privats.

Intent da l'incumbensa: Garantir la proprietad funsila ed in martgà d'immobiglias che funcziunescha. Metter a disposiziun geodatas che servan a systems d'infurmaziun geografica e che servan sco basa per intents publics e privats (economia, administraziun, furmaziun e perscrutaziun).

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi d'agricultura e da geoinfurmaziun (UAG)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)

Descripziun da la collavuraziun existentia:

La mesiraziun uffiziala (MU) è ina incumbensa communabla tranter la confederaziun, il chantun e las vischnancas. Las contribuziuns federalas vegnan pajadas al chantun en il rom da cunvegns da prestaziun. La confederaziun è cumpetenta per la strategia; per ils fatgs operativs èn cumpetents ils chantuns ensemen cun las vischnancas. Vi dals custs che restan suenter che las contribuziuns federalas èn vegnidas deducidas, paja il chantun contribuziuns, graduadas tenor la forza finanziaria da las vischnancas. A partir dal 1. da schaner 2008 finanzieschan mo pli la confederaziun ed il chantun las lavurs ch'èn fitg impurtantas per la MU, numnadamain las lavurs da l'actualisaziun periodica e d'adattaziuns spezialas d'in interess naziunal extraordinariamain grond (p.ex. adattaziun dal model da datas, midada dal rom da referenza e.u.v.). Ils custs per las actualisaziuns cuntinuadas vegnan surpigliads da las chaschunadras e dals chaschunaders resp. da las vischnancas. Las vischnancas surpiglian ultra da quai ils custs per mantegnair la rait da puncts fixes sco er per segirar e per tegnair en salv las ovras da mesiraziun. Las lavurs vegnan fatgas d'inschigneris geometras e d'inschigneris geometers che han ina patenta federala per incumbensa da las vischnancas. Questas lavurs vegnan preparadas principalmain dal post chantunal spezialisà. Las vischnancas n'han per regla betg ina relaziun stretga cun la mesiraziun. La collavuraziun cun las vischnancas è sa cumprovada, chaschuna dentant blera lavur administrativa. Ils moviments da finanzas (garanzia da credit, pajaments da las contribuziuns, rendaquint) tranter la confederaziun, ils chantuns e las vischnancas èn complexs.

II. Proposta per ina nova regulaziun

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:

L'actualisaziun e las mesiras da mantegniment da la MU sco er novs projects da la MU d'interess naziunal e chantunal duain da nov vegnir finanziads exclusivamain da la confederaziun e dal chantun. Per garantir che tut las vischnancas vegnian tractadas en moda eguala duain las termaziuns, las emprimas registraziuns e las segundas mesiraziuns che ston anc vegnir fatgas pervia d'arrundaziuns dal terren en il chantun vegnir finanziadas tenor la pratica vertenta da la confederaziun, dal chantun e da las vischnancas. Las emprimas registraziuns (termaziun ed emprima mesiraziun) vegnan ad esser terminadas en il chantun Grischun ils proxims 8 onns. Projects d'in interess – en emprima lingia – communal (p.ex. l'introducziun da la 3. dimensiun en la MU) duain er en l'avegnir vegnir confinanziads da las vischnancas. L'execuziun operativa duess sa chattar sulettamain en ils mauns dal chantun. La finanziaziun duess vegnir fatga oravant tut da la confederaziun e dal chantun. Colliads cun quai èn ils suandants avantatgs: realisaziun effizienta ed economica da las mesiras da mantegniment; proceder svelt grazia a territoris coerents ed intercommunals; standard unitar per tut il chantun (actualitad ed omogenitad da las datas) e main lavur administrativa tar l'execuziun.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	fr. 1'028'135
preventiv 2008:	fr. 930'000

Cur che las emprimas registraziuns èn fatgas, vegnan ils custs plitgusch a sa reducir circa a partir da l'onn 2012.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun davart la mesiraziun uffiziala en il chantun Grischun (DG 217.250)

Incumbensa K 2**Sanaziuns da chasas d'abitar en il territori da muntogna**

Descripziun curta da l'incumbensa: Mesiras per megliar las relaziuns d'abitar en il territori da muntogna per famiglias e per personas en relaziuns finanzialas modestas.

Intent da l'incumbensa: Promover la construcziun d'abitaziuns, en spezial en regions periferas dal territori da muntogna.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi d'agricultura e da geoinformaziun (UAG)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'on 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las contribuziuns che vegnan pajadas a patronas ed a patrons da construcziun privats sa cumponan d'ina contribuziun chantunala e d'ina contribuziun communal. La contribuziun communal po er vegnir pajada da terzas personas. La repartiziun da la contribuziun tranter il chantun e la vischnanca dependa da la forza finanziaria da la vischnanca. La vischnanca conferma las indicaziuns che la petenta u ch'il petent fa davart sias relaziuns personalas e communitgescha, sch'ella surpiglia la contribuziun communal.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I vegn renunzià a la confinanziaziun da las vischnancas. Il chantun po sustegnair autonomamain sanaziuns da chasas d'abitar en il territori da muntogna. Il sustegn na vegn betg fatg dependent d'ina contribuziun da la vischnanca u da terzas personas.

Grazia al fatg ch'il chantun surpiglia questa incumbensa, resultan per las petentas e per ils petents soluziuns unitaras ed en tut il chantun valan las medemas normas ed ils medems criteris.

Giudicament (avantatgs/dischavantatgs) envers la regulaziun vertenta:

- + respargn da temp, perquai ch'il scleriment e l'approvaziun da la vischnanca crodan
- + il medem tractament da tut las petentas e da tut ils petents en tut il chantun
- il cunrapport da la vischnanca davart la necessitad e davart l'urgenza croda
- nagina reacziun da las vischnancas tar ina midada d'intent

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005:	fr. 804'857 (restituziuns effectivas tenor la FF: fr. 469'025)
preventiv 2008:	fr. 858'000 (restituziuns effectivas tenor la FF: fr. 500'000)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la construcziun d'abitaziuns socialas e la meglieraziun da las relaziuns d'abitar en il territori da muntogna (DG 950.250)

ordinaziun executiva tar la lescha davart la construcziun d'abitaziuns socialas e la meglieraziun da las relaziuns d'abitar en il territori da muntogna (DG 950.260)

Incumbensa K 3**Meglieraziuns generalas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Meglieraziun da la basa da cultivaziun per l'agricultura e per autras gruppas d'interess en il territori rural.

Intent da l'incumbensa: Stgaffir las premissas en il territori rural per in'agricultura productiva che gida a mantegnair l'existenza e per la cultivaziun ecologica e natirala dal terren.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi d'agricultura e da geoinformaziun (UAG)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

En il rom da disposiziuns da princip u da cunvegnas da program paja la confederaziun ina contribuziun da basa da 40% als custs imputabels en il territori da muntogna. Tenor l'art. 20 da l'ordinaziun davart las meglieraziuns da structura en l'agricultura (OMSt; CS 913.1) sto il chantun far ina cuntraprestaziun dad 80%. Tenor la lescha chantunala da meglieraziun vegnan las vischnancas obligadas – en cas da projects comunablas – da surpigliar ina part da la contribuziun dal chantun, numnadain ina part che correspunda a lur forza finanziaria (FF). Per mesiras comunablas cumplessivas ston las vischnancas cun meglras finanzas sa participar concretain a la contribuziun chantunala sco suonda: 20% (FF 1), 13% (FF 2) e 6% (FF 3). Questa restituziun vegn fixada per etappa da lavur. Las vischnancas da la gruppa da forza finanziaria 4 e 5 na sto betg sa participar a la contribuziun chantunala.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I duai vegnir renunzià da nov da pretender da las vischnancas da restituir contribuziuns al chantun. La graduaziun vertenta da la restituziun tenor la forza finanziaria da las vischnancas avess tuttavia da vegnir abolida. Ultra da quai èsi pauc raschunavel da pajar ina contribuziun chantunala e da pretender alura en l'avegnir da tut las vischnancas ch'ellas restitueschian lur part da tala.

Per realisar las etappas, per las qualas las finanzas èn vegnidas garantidas avant l'entrada en vigur da la NGF grischuna, valan las regulaziuns dal dretg vertent cun l'obligaziun da las vischnancas da restituir lur part da quellas contribuziuns; per las etappas che vegnan concluidas suenter l'entrada en vigur da la NGF grischuna vegni renunzià a la restituziun.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 649'339 (restituziuns effectivas tenor la FF: fr. 242'763)

preventiv 2008: fr. 535'000 (restituziuns effectivas tenor la FF: ca. fr. 200'000)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha da meglieraziun dal chantun Grischun (LMG; DG 915.100)

disposiziuns executivas tar la lescha da meglieraziun dal chantun Grischun (DEtLMG; DG 915.120)

Incumbensa K 4**Cumbat cunter epidemias d'animals – finanziaziun dal fond cunter epidemias d'animals**

Descripziun curta da l'incumbensa: Finanziaziun da las mesiras da la polizia d'epidemias d'animals per cumbatter cunter epidemias d'animals e per survegliar epidemias d'animals (en il rom dal fond cunter epidemias d'animals; finanziaziun speziala)

Intent da l'incumbensa: Cun ils meds finanzials or dal fond cunter epidemias d'animals pon vegnir ademprids ils giavischs dals differents secturs concernent la sanadad d'animals. Latiers tutgan sco puncts centrals:

- il cumbat cunter epidemias d'animals e la surveglianza d'epidemias d'animals en l'interess exclusiv da l'animal resp. da las tratgas d'animals da niz;
- secturs da las epidemias d'animals che pon er vegnir transmessoas a l'uman sco zoonosa (salmonellas, trichinas, clamidias e.u.v.) e ch'èn pervia da quai d'in interess public.

Las vischnancas n'han – abstrahà d'in cas da malsogna pli grond – naginas incumbensas directas en connex cun il cumbat cunter epidemias d'animals e cun la surveglianza d'epidemias d'animals. Pervia da la buna situaziun concernent las epidemias vegnan las mesiras da la polizia d'epidemias d'animals ordinadas exclusivamain dal chantun (USVA) resp. crodan en ses champ da competenza.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals (USVA)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Per il sector dal cumbat cunter epidemias d'animals vegn il fond cunter epidemias d'animals finanzia da contribuziuns annualas da las possessuras e dals possessurs dals animals da niz (2007: 370'000 francs), da las vischnancas (370'000 francs) e dal chantun cun 600'000 francs.

Las vischnancas vegnan supplitgadas dal USVA d'incassar las contribuziuns annualas che las possessuras e ch'ils possessurs dals animals da niz ston pajar al fond cunter epidemias d'animals. Il medem vala per las contribuziuns dal muvel extrachantunale che vegn alpegià en il Grischun. Quellas contribuziuns spigentan er il fond cunter epidemias d'animals. Las vischnancas pajan la medema summa sco las possessuras e sco ils possessurs dals animals. La collavuraziun tranter il chantun (USVA) e las vischnancas pertutga mo l'incassament da las contribuziuns menziunadas ("via da cumpensaziun").

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I vegn renunzià da nov a la cofinanziaziun da las vischnancas. En quest connex sa tracta exclusivamain d'in detretschament da las finanzas tranter il chantun e las vischnancas. In detretschament da las incumbensas en il vair senn dal pled per garantir ils meds finanzialas per il fond cunter epidemias d'animals n'è betg pussaivel. I resta l'incumbensa da las vischnancas d'incassar las contribuziuns correspondentas tar las possessuras e tar ils possessurs dals animals.

En il sector dal cumbat cunter epidemias d'animals vegn il fond cunter epidemias d'animals finanzia da nov mo da meds finanzials dal chantun e da las contribuziuns da las possessuras e dals possessurs dals animals. Quai chaschuna correspondentamain dapli custs per il chantun.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 347'271

preventiv 2008: fr. 370'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart ils fatgs da veterinari (DG 914.000)

ordinaziun davart ils fatgs da veterinari (DG 914.050)

Incumbensa K 5**Dismessa da cadavers d'animals – finanziaziun dal fond cunter epidemias d'animals**

Descripziun curta da l'incumbensa: Dismessa da cadavers d'animals e da products secundars animalics en l'interess dal cumbat cunter epidemias d'animals e finanziaziun cuminaivla da las mazlarias, da las vischnancas e dal chantun.

Intent da l'incumbensa: Garantir ina dismiss professiunala ed igienica da restanzas d'animals e – collià cun quai – impedir in'eventuala derasaziun d'epidemias d'animals.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals (USVA)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existentia:**

Las vischnancas sa participeschan als custs da la dismissa tenor il princip da la chaschunadra u dal chaschunader (tenor il dumber d'abitantas e d'abitants), analogamain a las mazlarias (tenor il dumber da las meztgas). Las vischnancas pajan il medem import per il fond cunter epidemias d'animals sco il chantun.

La rimnada dals ruments en ils centers regiunals da rimnada resp. il servetsch da rimnada da cadavers d'animals (sur 70 kg) vegn fatga da tschertas firmas da transport per incumbensa dal chantun (USVA). Tut las restanzas d'animals vegnan dismissas en la fabrica da farina d'animals a Bazenheid.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Da nov duai vegnir renunzià da las contribuziuns communalas che vegnan incassadas per persuna (circa 2 francs per abitanta u per abitant). En quest connex sa tracti exclusivamain d'in detretschament da las finanzas. Il chantun surpiglia la contribuziun communal. Vi da la confinanziaziun da las mazlarias na sa mida nagut. In detretschament da las incumbensas sco tal en il sector da la dismissa da cadavers d'animals n'è betg pussaivel. I resta l'incumbensa da las vischnancas da manar e da mantegnair ils centers da rimnada en las regions.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 326'686

preventiv 2008: fr. 483'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart ils fatgs da veterinari (DG 914.000)

ordinaziun davart ils fatgs da veterinari (DG 914.050)

Incumbensa K 7**Bunificaziun dals custs per l'execuziun da mesiras en stabiliments e restituziun per l'execuziun da mesiras**

Descripziun curta da l'incumbensa: Finanziaziun da las plazzas da collocaziun en instituziuns per l'execuziun da mesiras u en clinicas psichiatricas.

Intent da l'incumbensa: Execuziun da las mesiras ch'èn vegnidas ordinadas da las dretgiras.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi per l'execuziun giudiziala (UEG)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Tenor l'art. 380 al. 1 dal cudesch penal svizzer (CP) portan ils chantuns ils custs da l'execuziun da chastis e da mesiras. Tenor l'art. 380 al. 2 CP sto la persuna sentenziada sa participar en moda cunvegna vi dals custs da l'execuziun. Ils custs da l'execuziun da mesiras van tenor l'art. 189 da la lescha chantunala davart la procedura penala (PP) sin donn e cust da la vischnanca, en la quala las persunas pertutgadas avevan lur ultim domicil u lur ultima dimora, uschenavant che betg las persunas pertutgadas u terzas persunas na stattan bunas per il pajament.

Il UEG exequescha las mesiras ed indemnescha las instituziuns per l'execuziun da mesiras (stabiliments, chasas da giuvenils, chasas d'educaziun e.u.v.). Quests imports preliminars metta il UEG alura a quint a las vischnancas da domicil u da dimora*. Sur la gulivaziun da las grevezzas fan las vischnancas da lur vart alura giu quint cun il chantun davart las expensas ch'èn vegnidas messas a quint ad ellas**.

* vesair incumbensa G 3 "prestaziuns da sustegn + pajaments anticipads d'aliments"

** La gulivaziun actuala da las grevezzas per tschertas prestaziuns socialas è descritta en il chapitel I. / 1.3 da quest rapport.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Il chantun renunzia da metter a quint a las vischnancas ils custs per l'execuziun da mesiras en stabiliments.

Perquai che las persunas pertutgadas n'èn en la pli gronda part dals cas betg en cas da pajar ils custs, ston quels vegnir surpigliads – sin fundament da l'art. 189 PP – da la vischnanca da domicil u da dimora. Las vischnancas ston surpigliar ils custs, schebain ch'ellas n'han nagina influenza sin il gener da la mesira ed uschia sin ils custs respectivs. Per persunas che n'han nagin domicil u che n'avevan betg lur ultima dimora en ina vischnanca dal chantun Grischun sto il chantun gia oz surpigliar ils custs. Medemamain porta il chantun gia oz ils custs per l'execuziun da chastis.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Las consequenzas finanzialas èn cuntegnidas en la nova gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS). Vesair latiers il chapitel III. / 2.2.3 da quest rapport.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la procedura penala (PP; DG 350.000)

Incumbensa K 8**Alarm**

Descripziun curta da l'incumbensa: Finanziaziun da las taxas d'abunament da la Swisscom.

Intent da l'incumbensa: Manaschi e funcziunament da las sirenas; "alarm general".

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da militar e da protecziun civila (UMPC)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existentia:**

Il custs da las taxas da la Swisscom per colliaziuns telefonicas metta il UMPC a quint a las vischnancas tenor il dumber da las abitantas e dals abitants. Las colliaziuns telefonicas existan d'ina vart tranter la centrala d'alarm e d'acziuns da la polizia chantunala (CAA) e las sirenas en las vischnancas (314 sirenas) e da l'autra vart tranter ils posts da commando da la protecziun civila (22 posts) e las sirenas en las vischnancas.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Il chantun renunzia da metter a quint las taxas d'abunament a las vischnancas, perquai ch'il sistem da telecumond SFI 457 vegn duvrà da la CAA per almar la populaziun mo, sche valladas entiras u sche tut il chantun è pertutgà. Singulas sirenas vegnan messas en funcziun da la vischnanca directamain al lieu. Quai na basegna nagina colliaziun telefonica.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 13'314

preventiv 2008: fr. 65'000

Il implants da sirena da las vischnancas èn vegnids amplifitgads fin l'onn 2007. Il custs da gestiun cumplains resultan pir a partir da l'onn 2008. Las cifras dals onns 2004 e 2005 n'èn pervia da quai betg expressivas. Per eruir las consequenzas finanzialas dal detretschament da las incumbensas vegni pervia da quai calculà cun l'import tenor il preventiv 2008 (65'000 francs).

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

naginas

Incumbensa K 9**Prevenziun en cas d'epidemias**

Descripziun curta da l'incumbensa: Execuziun da la legislaziun federala davart il cumbat cunter malsognas transmissiblas da l'uman (prevenziun en cas d'epidemias).

Intent da l'incumbensa: Prevenziun en cas d'ina epidemia.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existentia:**

Dapi onns n'èn activitads correspudentas betg pli stadas necessarias. La prevenziun en cas d'epidemias pretenda ina coordinaziun tras il chantun. Las vischnancas han da procurar che dischinfectoras e che dischinfectors scolads las stettian a disposiziun.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las vischnancas vegnan distgargiadas da l'incumbensa da procurar che dischinfectoras e dischinfectors scolads las stettian a disposiziun. Ils custs per la scolaziun van da nov cumplainamain sin donn e cust dal chantun.

Igl è raschunaivel da coordinar il cumbat cunter malsognas transmissiblas sur ils cunfins da la vischnanca ora.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 0

preventiv 2008: fr. 0

(dapi almain 15 onns na vegnan scolads pli naginas dischinfectoras e nagins dischinfectors)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun executiva tar la lescha federala davart il cumbat cunter malsognas transmissiblas da l'uman (lescha d'epidemias) e tar las ordinaziuns federalas relaschadas latiers (DG 500.200)

Incumbensa K 10**Instrucziun per uffants da lingua estra**

Descripziun curta da l'incumbensa: Participaziun vi dals custs che las instituziuns ch'èn responsablas per la scola han en connex cun la promoziun linguistica d'uffants da lingua estra.

Intent da l'incumbensa: Garantir las indemnisaziuns da las personas d'instrucziun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onni 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Sin basa da las dumondas da contribuziun da las instituziuns ch'èn responsablas per la scola (vischnancas e consorzis da scola) vegnan las contribuziuns chantunalas calculadas sco suonda:

- eruir ils custs imputabels sin basa d'ina tariffa pauschala per lecziun;
- calcular la contribuziun: 20% dals custs imputabels (vischnancas cun in center transitoric = 50%).

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onni 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Ils custs per la promoziun linguistica d'uffants da lingua estra vegnan surpigliads cumplainamain dal chantun (incumbensa interdisciplinara), perquai che las grevezzas da las vischnancas èn fitg differentas (per exempel vischnancas cun in center d'asil).

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas restantas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard las pretensiuns da scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala ed areguard la surveglianza.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	fr. 1'785'257
preventiv 2008:	fr. 1'800'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)

ordinaziun davart la promoziun linguistica d'uffants da lingua estra en las scolinas e las scolas popularas dal chantun Grischun (DG 421.900)

lescha davart las scolinas dal chantun Grischun (lescha da scolina; DG 420.500)

Incumbensa K 11**Incumbensas surordinadas en il sector da la scola populara**

Descripziun curta da l'incumbensa: Incumbensas surordinadas vegnan repartidas en projects da svilup da scola, sco p.ex. l'introducziun dal rumantsch grischun, l'introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, l'introducziun da direcziuns da scola, l'introducziun da l'obligatori da scolina e.u.v., ed en incumbensas interdisciplinaras, sco p.ex. la statistica, il monitoring da la furmaziun, la gestiun da direcziuns da scola e.u.v.

Intent da l'incumbensa: Introducziun da projects da svilup da scola e d'incumbensas interdisciplinaras en la scola populara.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Il chantun fixescha las prescripziuns legalas surordinadas, fa la planisaziun da l'execuziun, prenda las decisiuns correspundentas e fa la controlla da l'execuziun. L'execuziun operativa sco er la finanziaziun vegnan fatgas da las vischnancas e dal chantun. Il chantun na paja sias contribuziuns betg tenor la forza finanziaria da la vischnanca, mabain sin basa da las leschas che valan mintgamai sco er sin basa da conclus separads davart il project correspudent.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las incumbensas dal svilup da scola sco er las incumbensas interdisciplinaras na pon betg vegnir fatgas cun success da tschertas vischnancas, e quai per motivs da cumpetenzza sco er per motivs da custs.

Projects da svilup da scola:

Projects da svilup da scola sco p.ex. introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, introducziun da direcziuns da scola. La planisaziun strategica da la scola populara dal chantun Grischun è chausa dal chantun. Pervia da quai vegnan projects da svilup da scola surordinads planisads, finziads e realisads dal chantun.

Incumbensas interdisciplinaras:

Incumbensas interdisciplinaras èn per exempel: la statistica, il monitoring da la furmaziun, las incumbensas da las direcziun da scola e.u.v. La finanziaziun da direcziuns da scola è pervia da quai collià cun l'adempliment da premissas minimalas areguard l'engaschament, areguard la scolaziun ed areguard las obligaziuns da las personas che dirigian la scola. Il chantun surpiglia cumplainamain ils custs da las direcziuns da scola. Las mainascola resp. ils mainascola restan emploiadas resp. emploiads da las vischnancas da scola. Las direcziuns da scola han ina funcziun da punt tranter il chantun e las vischnancas da scola.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas strategicas dal chantun / libertads da decider da las vischnancas:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard la scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala, areguard la surveglianza e.u.v. / Ulteriuras directivas tut tenor il project.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

direcziuns da scola en cas d'ina introducziun cumpletta:	fr. 4'319'460
englais tempriv:	fr. 2'300'407
total:	fr. 6'619'867

Perquai ch'i n'èn resultads nagins custs durant ils onns da referenza 2004 / 2005, correspundan las consequenzas finanzialas en cas da las direcziuns da scola als custs ch'èn vegnids calculads approximativamain per l'onn 2007, ed ils custs da l'englais en scola a la media dals custs, cun ils quals i sto vegnir calculà ils onns 2009 fin 2014.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)

ordinaziun executiva tar la lescha da scola (DG 421.010)

lescha davart las scolinas dal chantun Grischun (lescha da scolina; DG 420.500)

Incumbensa K 12**Sport da scola voluntar**

Descripziun curta da l'incumbensa: Ordaifer il temp da scola realiseschan uniuns da sport e scolas – sin basa facultativa – curs da sport per giuvenils. Per giuvenils da 10 fin 20 onns vegnan ils curs cofinanziads da giuventetgna + sport, sche las reglas correspundentas vegnan observadas. La finanziaziun vegn prestada a 100% da la confederaziun.

Curs da sport per giuvenils da 7 fin 10 onns vegnan finanziaids a 75% da la vischnanca, nua che l'uniun resp. la scola è domiciliada ed a 25% dal chantun.

Intent da l'incumbensa: Promoziun dal sport cun contribuziuns chantunales e communalas a las organisaturas correspundentas (scola u uniun).

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport (USS)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onni 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las contribuziuns a las organisaziuns èn vegnidas pajadas exclusivamain dal chantun. La finanziaziun vegn surpigliada cuminaivlamain dal chantun (25%) e da las vischnancas (75%). Il chantun metta a quint a las vischnancas lur parts. Tras in visum sin l'annunzia correspudenta per il curs da l'organisatura u dal organisatur conferman las vischnancas da surpigliar ils custs.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onni 2010:

Actualmain vegnan fatgas stentas sin plaun federal d'extender l'ovra per promover il sport, giuventetgna + sport (G+S), sin la gruppa da vegliadetgna da 5 fin 20 onns. Quai vul dir che curs da sport per uffants da 5 fin 10 onns pudessan eventualmain vegnir sustegnids cun meds finanziaids federals. Sche quai avess dad esser il cas in bel di, pudessi vegnir renunzià a la finanziaziun da la purschida tras il chantun (ed eventualmain tras las vischnancas).

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

La finanziaziun tras las vischnancas croda. L'incumbensa vegn gia oz ademplida – cun excepziun d'ina cofinanziaziun da 75% da las contribuziuns tras las vischnancas – quasi complettamain dal chantun.

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las organisaziuns:

naginas

Consequenzas finanziaias per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 138'121

preventiv 2008: fr. 142'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun davart la promoziun da gimnastica e sport (DG 470.100)

ordinaziun executiva davart la promoziun da gimnastica e sport (DG 470.150)

Incumbensa K 13**Scolas professiunalas spezialisadas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Purschida e finanziaziun da l'instrucziun professiunala tenor la legislaziun federala e chantunala davart la furmaziun professiunala.

Intent da l'incumbensa: Garantir l'instrucziun professiunala tenor las directivas da las ordinaziuns federalas da furmaziun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la furmaziun professiunala (UCFP)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las instituziuns ch'èn responsablas per scolas professiunalas spezialisadas èn vischnancas, instituziuns privatas (p.ex. la scola mercantila Cuir e la scola mercantila Engiadin'ota) ed il chantun (center da furmaziun per la sanadad ed ils fatgs socials CSS ed il center da furmaziun e cussegliaziun agricula Plantahof CFCA). Las scolas chantunals CSS e CFCA vegnan finanzadas dal chantun senza participaziun da las vischnancas, las ulteriuras scolas professiunalas spezialisadas dal chantun, da la vischnanca, nua che la scola sa chatta, e da tut las ulteriuras vischnancas. Tut las vischnancas pajan ina contribuziun ch'è graduada tenor lur forza finanziaria e tenor il dumber da lur abitants e da lur abitants. Actualmain pajan las vischnancas totalmain circa 19.5 milliuns francs a la finanziaziun da las scolas professiunalas spezialisadas (onn 2008 inclusiv contribuziuns dal lieu). La collavuraziun vegn ademplita cun la participaziun en il cussegl da scola, cun l'approvaziun dals preventivs da las instituziuns che furneschan las prestaziuns, cun la planisaziun da la purschida, cun l'attribuziun da las studentas e dals students, cun la planisaziun cuminaivla e cun la realisaziun da novaziuns e.u.v.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

L'art. 89 al. 3 da la constituziun chantunala fixescha ch'il chantun procura per l'instrucziun da scola media, per la scolaziun e per la furmaziun supplementara professiunala sco er per l'access a scolas spezialisadas superiuras ed a scolas autas. Per quest intent po el manar u sustegnair scolas. La part da las vischnancas vi da la finanziaziun duai pervia da quai vegnir surpigliada dal chantun. En il sector da la finanziaziun vegn pia prendì en mira in detretschant che prevesa ch'il chantun surpiglia la finanziaziun da las purschidas da furmaziun sin il stgalim secundar II.

En vista a la revisiun da la lescha chantunala davart la furmaziun professiunala ha il cussegl grond incumbensà la regenza d'examinar la chantunalisaziun da las instituziuns ch'èn responsablas per las scolas professiunalas spezialisadas. Da lezzas uras han ins renunzià da midar l'instituziun responsabla, perquai che la dumonda da la finanziaziun n'era betg sclerida. Ina midada da l'instituziun responsabla vegn pussibilitada dal detretschant en la finanziaziun, ella n'è dentant betg obligatorica, perquai che l'execuziun operativa po anc adina vegnir ademplita (independentmain da la finanziaziun) dal chantun, da las vischnancas u da terzas personas.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Tenor l'art. 8 da la nova lescha davart la furmaziun professiunala en il chantun Grischun (LCFPr) fa la regenza da nov cunvegnas da prestaziun cun las purschidas e cun ils purschiders da prestaziuns.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	contribuziuns da gestiun	fr. 16'364'026
	contribuziuns dal lieu	fr. 710'847
	total	fr. 17'074'873
preventiv 2008:	contribuziuns da gestiun	fr. 18'644'000
	contribuziuns dal lieu	ca. fr. 800'000
	total	ca. fr. 19'464'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la furmaziun professiunala e davart purschidas da furmaziun cuntinuanta (LFurm; DG 430.000)

Incumbensa K 14**Scola professionala d'hotellaria dal Grischun**

Descripziun curta da l'incumbensa: Purschida e finanziaziun da l'instrucziun professionala tenor la legislaziun chantunala davart la furmaziun professionala.

Intent da l'incumbensa: Garantir l'instrucziun professionala per spezialistas e per spezialists d'hotel e da gastronomia tenor il reglament chantunal.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la furmaziun professionala (UCFP)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)

Descripziun da la collavuraziun existenta:

A la scola professionala d'hotellaria dal Grischun (SHG/instituziun responsabla privata) vegnan furmads spezialistas e per spezialists d'hotel e da gastronomia (scolaziun chantunala tenor la lescha chantunala davart la furmaziun professionala). Las vischnancas èn mo integradas en la finanziaziun.

Actualmain pajan ellas – ultra da las subvenziuns dal chantun e da l'instituziun responsabla – totalmain circa 1.1 milliun francs a la finanziaziun da la SHG. Las contribuziuns communalas èn graduadas tenor la forza finanziaria e tenor il dumber d'abitantas e d'abitants.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

L'art. 89 al. 3 da la constituziun chantunala fixescha ch'il chantun procura per l'instrucziun da scola media, per la scolaziun e per la furmaziun supplementara professionala sco er per l'access a scolas spezialisadas superiuras ed a scolas autas. Per quest intent po el manar u sustegnair scolas. La part da las vischnancas da circa 1.1 milliun francs (onn 2008) vi da la finanziaziun duai pervia da quai vegnir surpigliada cumplainmain dal chantun.

L'execuziun operativa vegn fatga – sco fin ussa – da la SHG.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Tenor l'art. 8 da la nova lescha davart la furmaziun professionala en il chantun Grischun (LCFPr) fa la regenza da nov cunvegnas da prestaziun cun las purschidas e cun ils purschiders da prestaziuns.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 940'050

preventiv 2008: fr. 1'148'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la furmaziun professionala e davart purschidas da furmaziun cuntinuanta (LFurm; DG 430.000)

Incumbensa K 15**Scolas professionali extrachantunales**

Descripziun curta da l'incumbensa: Purschida e finanziaziun da l'instrucziun professiunala tenor la legislaziun federala e chantunala davart la furmaziun professiunala en quellas professiuns, per las qualas i na pon vegnir manadas naginas classas en il chantun.

Intent da l'incumbensa: Garantir l'instrucziun professiunala tenor las directivas da las ordinaziuns federalas da furmaziun en quellas professiuns, per las qualas i na pon vegnir manadas naginas classas en il chantun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la furmaziun professiunala (UCFP)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

En professiuns che han mo in dumber pitschen d'emprendistas e d'emprendists en il chantun e per l'instrucziun da las qualas igl è necessari d'avair indrizs spezial, vegnan las emprendistas ed ils empredists scolads en scolas professionali spezializadas u en curs professionali interchantunals ordaifer il chantun. L'autezza dals daners da scola sa drizza tenor las cunvegns interchantunales. Las vischnancas èn mo integradas en la finanziaziun, na surpiglian dentant naginas incumbensas en l'execuziun.

Ultra da la graduaziun tenor la forza finanziaria vegnan resguardads ils dumbers da las abitantas e dals abitants (vischnancas da la FF 1 surpiglian 3 parts per abitant/a, vischnancas da la FF 5 1 part per abitant/a).

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

L'art. 89 al. 3 da la constituziun chantunala fixescha ch'il chantun procura per l'instrucziun da scola media, per la scolaziun e per la furmaziun supplementara professiunala sco er per l'access a scolas spezializadas superiuras ed a scolas autas. Per quest intent po el manar u sustegnair scolas. La part da las vischnancas vi da la finanziaziun duai pervia da quai vegnir surpigliada cumplainamain dal chantun per las empredistas e per ils empredists che vegnan scolads ordaifer il chantun.

Tenor la legislaziun vertenta pajan las vischnancas totalmain circa 3.4 milliuns francs (onn 2008) a la finanziaziun da las scolas professionali spezializadas extrachantunales. Pervia da la nova regulaziun vegnan quests custs surpigliads sulettamain dal chantun. L'autezza da las contribuziuns ch'èn fixadas en las cunvegns interchantunales davart ils daners per la scola professiunala vegn examinada actualmain. En quest connex sa mussi che las contribuziuns vegnan a vegnir auzadas.

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

L'indemnisaziun da las prestaziuns vegn fatga tenor la cunvegna interchantunala davart las scolas professionali spezializadas.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 2'316'046

preventiv 2008: fr. 3'473'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la furmaziun professiunala e davart purschidas da furmaziun cuntinuanta (LFurm; DG 430.000)

Incumbensa K 16**Instituziuns da scolaziun preprofessionala**

Descripziun curta da l'incumbensa: Purschida e finanziaziun da las purschidas transitoricas (instituziuns da scolaziun preprofessionala) tenor la legislaziun federala e chantunala davart la furmaziun professionala.

Intent da l'incumbensa: Garantir – tenor las directivas da la legislaziun federala – las purschidas transitoricas per giuvenils che han deficits da furmaziun individuals.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la furmaziun professionala (UCFP)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Pervia da la legislaziun chantunala veglia vegnan actualmain purschidas scolaziuns en uschenumnadas instituziuns da scolaziun preprofessionala a Cazas, a Glion, a Samedan ed a Schiers (curs da tegnairchasa, onns da tscherna da professiun, soluziuns transitoricas cun curs d'informatica e da linguas sco puncts centrals), e quai d'instituziuns responsablas privatas. Vitiers vegn l'onn da tscherna da professiun da Cuir, che vegn manà da la citad da Cuir. I n'exista nagina incumbensa legala per las vischnancas da manar purschidas transitoricas, dentant ston ellas sa participar fin ussa vi da la finanziaziun cun ina contribuziun ch'è graduada tenor lur forza finanziaria e tenor il dumber da lur abitantas e da lur abitants.

Nova definiziun dal cuntegn e da l'organisaziun da las purschidas transitoricas

Tenor la nova lescha federala e chantunala davart la furmaziun professionala ston purschidas transitoricas vegnir offeridas per preparar persunas sin la furmaziun fundamentala professionala, sche quellas persunas han deficits e basegns da furmaziun individuals suenter il temp da scola obligatoric. Las purschidas actualas ston vegnir adattadas sin basa da questa nova incumbensa legala da la confederaziun e dal chantun.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

La punt tranter il stgalim secundar I ed il stgalim secundar II che ha la finamira d'integrar giuvenils en la furmaziun professionala duai vegnir attribuida al champ da cumpetenzza dal chantun. L'execuziun operativa da las instituziuns da scolaziun preprofessionala duai vegnir fatga vinavant da la vischnanca u da terzas persunas.

Actualmain pajan las vischnancas totalmain circa 2.1 milliuns francs a la finanziaziun da las purschidas transitoricas (onn 2008). Questas expensas duain da nov vegnir surpigliadas dal chantun.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Tenor l'art. 8 da la nova lescha davart la furmaziun professionala en il chantun Grischun (LCFPr) fa la regenza da nov cunvegnas da prestaziun cun las purschidas e cun ils purschiders da prestaziuns.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 1'900'000

preventiv 2008: fr. 2'129'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la furmaziun professionala e davart purschidas da furmaziun cuntinuanta (LFurm; DG 430.000)

Incumbensa K 17**Staziuns per mesirar immissiuns a Cuira ed a Tavau**

Descripziun curta da l'incumbensa: Manar las staziuns per mesirar immissiuns a Cuira ed a Tavau (duas da set staziuns per mesirar l'aria dal chantun).

Intent da l'incumbensa: Metter a disposiziun permanentamain datas da la qualitat da l'aria per Tavau (center dal turissem) e per Cuira (abitadis).

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la natira e l'ambient (UNA)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

La planisaziun da l'execuziun e la decisiun cumpiglian la fixaziun dals lieus da mesiraziun e dals parameters da la mesiraziun. Quai vegn fatg en enclegientscha vicendaivla tranter las vischnancas ed il UNA. La collavuraziun è reglada en in contract.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las duas staziuns da mesiraziun a Cuira ed a Tavau vegnan manadas en l'avegnir a 100% sin donn e cust dal chantun. Sco consequenza ston ils contracts davart la participaziun finanziaria e davart las pussaivladads da cogestiun da las vischnancas vegnir desditgs u adattads. Il chantun duai tuttina cuntinuar sche pussaivel cun la gestiun da las staziuns da mesiraziun respectivas, e quai en enclegientscha cun las vischnancas.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 55'639

preventiv 2008: fr. 60'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

naginas

Incumbensa K 18**Provediment d'aua public**

Descripziun curta da l'incumbensa: Garantir il provediment cun aua da baiver e cun aua da stizzar fieu en vischnancas che han ina interessenza agricula.

Intent da l'incumbensa: Garantir il provediment cun aua da stizzar fieu e/u cun aua da baiver en vischnancas che han ina interessenza agricula. Deliberar contribuziuns federalas.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la natira e l'ambient (UNA)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

L'atezza da las contribuziuns chantunalas a stabiliments dal provediment d'aua vegn determinada da la confederaziun. En quest connex fixescha la confederaziun criteris e decida davart il dretg da survegnir contribuziuns (mo vischnancas che han per gronda part ina interessenza agricula). A partir da l'onn 2008 sto il chantun pajar 90% da la contribuziun federala.

Il traffic direct tranter las vischnancas e la confederaziun n'è betg pretendibel. Senza la contribuziun chantunala crudassan las contribuziuns federalas.

Tut tenor lur forza finanziaria ston las vischnancas restituir contribuziuns al chantun: 20% (FF 1), 13% (FF 2) e 6% (FF 3). Las vischnancas da la gruppa da forza finanziaria 4 e 5 na sto restituir naginas contribuziuns chantunalas.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I duai vegnir renunzià da nov da pretender da las vischnancas da restituir contribuziuns al chantun. La graduaziun vertenta da la restituziun tenor la forza finanziaria da las vischnancas avess tuttavia da vegnir abolida. Il pajament da contribuziuns chantunalas al provediment d'aua resta – en cumplettaziun da las contribuziuns federalas – uschia sco ch'el è.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 37'941 (restituziuns effectivas tenor la FF: fr. 21'062)

preventiv 2008: fr. 40'000 (restituziuns effectivas tenor la FF: circa fr. 25'000)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha da meglieraziun dal chantun Grischun (LMG; DG 915.100)

Incumbensa K 19**Incassament da la taglia a la funtauna**

Descripziun curta da l'incumbensa: Retrair las taglias a la funtauna che vegnan deducidas da las patronas e dals patruns e controllar ils rendaquints.

Intent da l'incumbensa: Registrar tut las lavurantas e tut ils lavurants che ston pajar la taglia a la funtauna ed incassar ad ura las taglias a la funtauna ch'èn vegnidas calculadas correctamain.

Departament: departament da finanzas e vischnancas (DFV)

Post da servetsch: administraziun da taglia (ATa)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

La vischnanca incassa las taglias a la funtauna ch'èn vegnidas scuntradas da las patronas e dals patruns e controllescha ils rendaquints; il chantun redigia directivas e formulars e fixescha tariffas, controllescha la contabilitad dals salaris da las patronas e dals patruns e fa giu quint cun la confederaziun. La vischnanca survegn ina indemnizaziun da 2% da las taglias a la funtauna ch'ella consegna.

Remartgas:

La midada planisada premetta novas soluziuns da la EED che pon vegnir realisadas pir per l'onn 2012. La novaziun po pervia da quai vegnir realisada pir per quest termin.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

L'incassament e la controlla da la taglia a la funtauna vegnan surdads al chantun. Las novas collavuraturas ed ils novs collavurators dal chantun duain per part avair lur domicil da lavur en posts externs da l'administraziun chantunala da taglia. I sto vegnir examinà, en tge dimensiun che las vischnancas vegnan a mantegnair lur funziun actuala en il sector da la gestiun dal register.

Fin ussa è l'execuziun vegnida fatga da las vischnancas e finanziada per part dal chantun (circa 650'000 francs per onn). Da nov vegn ella fatga dal chantun che survegn ina indemnizaziun da las vischnancas. Quella cuvra dentant mo ina part dals custs totals. L'utezza da l'indemnizaziun dependa dal fatg, en tge dimensiun che las vischnancas vegnan anc ad esser activas. Il chantun fa quint cun ina indemnizaziun da maximalmain 3% da las taglias a la funtauna consegnadas.

Cun ina meglra controlla pon vegnir spetgads rendaquints cumplets ed entradas pli grondas sco er in tractament conform a la lescha ed in tractament giuridic equal. La patrona u il patron po profitar (a vista mesauna), sch'ella u sch'el minimescha la ristga da responsablidad cun far in rendaquint correct. A la controlla da la taglia a la funtauna vegn actualmain dà memia pauca atenziun. Cun ina professionalisaziun pli gronda e cun novs programs dad EED po la controlla vegnir meglierada, l'incassament po vegnir rinforzà e la colliaziun cun la taglia sin las entradas po vegnir garantida. La midada lascha spetgar entradas pli grondas per la confederaziun, per il chantun e per las vischnancas.

Sco dischavantatg ston vegnir menziunads ils suandants puncts: plazzas da lavur da las vischnancas vegnan transferidas al chantun e pon mo per part puspè vegnir plazzadas en las regiuns sur posts exterius. Percunter èn ils ultims onns vegnidas stgaffidas numerusas plazzas en las vischnancas tar las taglias sin las entradas e sin la facultad. Questas plazzas vegnan finanziadas per gronda part dal chantun. Controllas pli severas pon chaschunar facilmain ina grevezza supplementara da las patronas e dals patruns che po dentant vegnir cumpensada cun agids electronics (software per far rendaquints e.u.v.) e cun personas da contact cumpetentas.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Il chantun na paja naginas indemnizaziuns e survegn ina indemnizaziun, cun la quala el po finanziair las plazzas da lavur che ston vegnir stgaffidas da nov. Per las vischnancas vala il cuntrari: ellas na survegnan nagina indemnizaziun, pajan ina indemnizaziun ed han pli paucs custs. Ils spustaments stuessan vegnir fatgs en moda pli u main neutrala en quai che riguarda las finanzas, e quai tant per il chantun sco er per las vischnancas. La professionalisaziun pli gronda da la retratga e da l'incassament lascha spetgar entradas pli grondas per la confederaziun, per il chantun, per las vischnancas e per ils cumins-baselgia.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha da taglia per il chantun Grischun (DG 720.000)

disposiziuns executivas tar la legislaziun da taglia (DERtLT; DG 720.015)

Incumbensa K 20**Servetschs publics da transport sin via**

Descripziun curta da l'incumbensa: Manar e financiar il traffic public regional.

Intent da l'incumbensa: Augmentar l'effizienz e reducir l'administraziun

Departament: departament da construcziun, traffic e selvicultura (DCTS)

Post da servetsch: uffizi d'energia e da traffic (UEnTr)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Dapi l'onn 2005 ston las vischnancas ch'èn avertas bain sa participar als custs betg cuvrids da l'avertura supplementara resp. da l'avertura detagliada tras ils servetschs publics da transports sin via. Uschia po la qualidad da l'avertura (dumber dals curs dubels per lavurdi) vegnir mantegnida sin in nivel aut. I dat circa 60 vischnancas ch'èn avertas fitg bain e che ston pervia da quai pajar ina contribuziun.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

L'obligaziun da las vischnancas – ch'è vegnida introducida en il rom da l'examinaziun da la structura e da las prestaziuns per sanar las finanzas dal chantun "ESPSF" – da gidar a financiar il traffic public regional (mesira nr. 41) duai vegnir abolida. Per reducir il basegn da coordinaziun e d'adattaziun cun las vischnancas ch'è cumbinà cun grondas expensas, sto questa incumbensa vegnir assegnada integralmain al chantun.

Tar l'avertura cun il traffic public regional (viafier e bus) sto vegnir augmentada l'effizienz, l'administraziun sto vegnir reducida ed i sto vegnir cuntanschida ina giustia pli gronda.

Pussavladads per las vischnancas da cooperar en il traffic regional:

Las vischnancas restan vinavant competentas per il traffic local.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 772'440 (part dal traffic regional)

preventiv 2008: fr. 750'000 (part dal traffic regional)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

naginas

3.1.4 Spustaments en direcziun da las vischnancas

Incumbensa G 1

Planisaziun dal territori, planisaziuns localas

Descripziun curta da l'incumbensa: Las vischnancas procuran – ensemen cun las corporaziuns regionalas e cun il chantun – per la planisaziun en il senn da la legislaziun davart la planisaziun dal territori Ellas elavuran e relaschan la planisaziun d'utilisaziun communal.

Intent da l'incumbensa: Garantir la planisaziun locala communal che cumpiglia la lescha da construcziun, in plan da zonas, in plan general da furmaziun ed in plan general d'avertura (urden fundamental da la planisaziun locala). Las vischnancas ston procurar che lur terren vegnia duvrà en moda spargnusa, che lur activitads che han in effect sin il territori vegnian accordadas ina cun l'autra e ch'i vegnia realisà in urden da l'urbanisaziun che sa drizza tenor il svilup dal pajais che vegn giavischà.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi per il svilup dal territori (UST)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)

Descripziun da la collavuraziun existenta:

Igl è l'incumbensa da las vischnancas d'elavurar e da relaschar la planisaziun d'utilisaziun (urden fundamental). En il rom dal dretg surordinà adempleschan ellas questa incumbensa da princip en moda independenta. L'adempliment da la responsabladad da la planisaziun locala è ina incumbensa professiunala complexa. Ademplind las incumbensas centralas "urden fundamental da la planisaziun locala" èn las vischnancas dependentas da consultar expertas ed experts (planisadras e planisaders locals, spezialistas e spezialists e.u.v.). A questas prestaziuns d'expertas e d'experts ha il chantun pajà fin ussa contribuziuns graduadas (tenor la forza finanziaria).

Dapi l'onn 2005 na vegnan – cun excepziun da cas excepziunals motivads – garantidas pli naginas contribuziuns per prestaziuns da la planisaziun locala. Ils meds finansials dal preventiv vegnan duvrads per reducir las obligaziuns da pajar contribuziuns ch'èn avertas e per pajar quintes ch'èn averts.

II. Proposta per ina nova regulaziun

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:

Il chantun renunzia definitivamain da pajar contribuziuns als custs da la planisaziun locala. Sco consequenza ston las vischnancas prestar sezzas la finanziaziun. La repartiziun da las incumbensas resta da princip la medema. Cun sustegn d'expertas e d'experts cumprovads elavuran e relaschan las vischnancas vinavant la planisaziun d'utilisaziun communal (urden fundamental). Al chantun resta l'incumbensa d'accompagnar questa planisaziun, da far sia examinaziun preliminar e da l'approvar. Ils giavischs dal chantun (sco p.ex. standards, projects chantunals e planisaziuns secturialas, coordinaziun cun interess chantunals ed interess federals, garanzia da la qualidad) ch'èn vegnids indemnisads fin ussa cun pajaments directs da contribuziuns (sur cundiziuns en las disposiziuns correspudentas dal departament u sur cunvegns d'intent e da prestaziun), vegnan pajads en il futur en moda indirecta tras las mesiras compensatoricas da la NGF grischuna e tras il pajament da contribuziuns da las politicas spezialas e secturialas. Da nov ston las vischnancas surpigliar sezzas la finanziaziun da las prestaziuns d'expertas e d'experts en connex cun la planisaziun d'utilisaziun communal (urden fundamental).

Directivas restantas dal chantun:

Latiers tutgan las directivas surordinadas tenor la legislaziun federala e chantunala inclusiv las planisaziuns directivas e secturialas sco er ils programs da realisaziun e las mesiras da realisaziun da la regenza.

Consequenzas finansialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 400'000

preventiv 2008: fr. 400'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la planisaziun dal territori per il chantun Grischun (DG 801.100)

ordinaziun davart la planisaziun dal territori per il chantun Grischun (DG 801.110)

Incumbensa G 2**Servetschs socials**

Descripziun curta da l'incumbensa: L'agid social segirescha l'existenza da personas basegnusas, promova lur independenza economica e persunala e garantisce l'integraziun sociala e professiunala. L'intent da l'agid social public è l'agid per gidar sasez e la promoziun da l'atgna responsabladad. Quai vegn fatg cun agid d'ina cussegliaziun sociala dals servetsch social d'ina vart e cun agid d'ina garanzia materiala da l'existenza da l'autra vart. En il sistem da la garanzia sociala stat l'agid social en in connex direct cun ils systems prepostads da garanzia AD ed AI resp. sto vegnir coordinà e sto collavurar cun tals (collavuraziun interinstituziunala).

Intent da l'incumbensa: Cun cussegliaziun, cun assistenza, cun intermediaziun da prestaziuns da servetsch e cun agid material prevegnir a difficultads futuras sco er allontanar u minimar situaziuns d'urgenza e lur motivs.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi dal servetsch social (USo)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Ils servetschs socials chantunals sclereschan las premissas materialas, socialas e professiunalas da las clientas e dals clients e fixeschan mesiras d'agid, cusseglan e tgiran las clientas ed ils clients. En cas motivads dumondan els in sustegn public da las vischnancas. Las vischnancas decidan davart las prestaziuns d'agid social material resp. davart las prestaziuns publicas da sustegn che ston vegnir concedidas. Cun excepziun da la vischnanca da Tavau vegn questa incumbensa ademplida oz dals nov servetschs socials regiunals sco er dal servetsch social per dumondas da dependenza a Cuira cun totalmain circa 50 plazzas da lavur da 100%. L'onn 2006 han quests servetschs chantunals tgirà 4'108 cas.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

La cussegliaziun sociala e l'agid social material resp. il sustegn public duain vegnir fatgs dal medem plaun politic. L'artitgel 5 da la lescha davart l'agid social public prevesa mo ch'il chantun adempleschia en moda subsidiara las incumbensas. La soluziun actuala è sa sviluppada sco resposta sin la structura communal actuala ed il chantun ademplescha gia oz las incumbensas en moda regionala.

L'agid a victimas e la protecziun da l'uffant tenor l'ordinaziun executiva tar la lescha federala davart l'agid a victimas da delicts (DG 549.100) n'èn betg ina part integrala dal detretschament da las incumbensas, perquai che questas incumbensas vegnan ademplidas per tut il chantun d'in servetsch social spezialisà ch'è domicilià a Cuira.

Directivas restantas dal chantun:

Las vischnancas vegnan obligadas tenor la lescha da garantir l'access a la cussegliaziun sociala e da promover l'independenza economica e persunala sco er l'integraziun sociala e professiunala da las personas basegnusas che han in dretg da survegnir contribuziuns.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	fr. 5'675'748
preventiv 2008:	fr. 6'482'371

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social; DG 546.100)

Incumbensa G 3 Prestaziuns da sustegn e pajaments anticipads d'aliments

Descripziun curta da l'incumbensa: L'agid social material resp. il sustegn public èn chausa da las vischnancas. Il chantun sa participescha vi dals custs nets da las vischnancas – tenor la lescha davart il sustegn da personas basegnusas (lescha chantunala da sustegn) resp. tenor la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas – per prestaziuns socialas determinadas*.

* La gulivaziun actuala da las grevezzas per tschertas prestaziuns socialas è descritta en il chapitel I. / 1.3 da quest rapport.

Intent da l'incumbensa: garanzia materiala da l'esistenza per personas basegnusas

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi dal servetsch social (USo)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)

Descripziun da la collavuraziun existenta:

Las prestaziuns da sustegn per burgaisas grischunas e per burgais grischuns en auters chantuns tenor l'artitgel 16 da la lescha federala davart la cumpetenzza per il sustegn da personas basegnusas (LFS; CS 851.1) vegnan decretadas da las vischnancas da dimora extrachantunales e ston vegnir surpigliadas da las vischnancas burgaisas. L'execuziun da mesiras en stabiliments* vegn decretada da la giustia. Er sin quests custs che pon esser fitg auts en il cas singul n'han las vischnancas nagina influenza. Las vischnancas pajan las prestaziuns da sustegn, prestan ils pajaments anticipads d'aliments e pajan ils custs da l'execuziun da mesiras e mettan a quint lur expensas nettas al chantun mintga quartal. Da las vischnancas èn vegnids mess a quint l'onn 2006 6'491 rendaquints tenor la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas, tenor la lescha chantunala da sustegn e tenor la lescha federala da sustegn. Quests rendaquints èn vegnids examinads e scuntrads dal chantun.

* Vesair l'incumbensa K 7 "Bunificaziun dals custs per l'execuziun da mesiras en stabiliments e restituziun per l'execuziun da mesiras".

II. Proposta per ina nova regulaziun

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:

Ils custs per burgaisas grischunas e per burgais grischuns en auters chantuns sco er ils custs per l'execuziun da mesiras penals che na pon betg vegnir influenzads da las vischnancas duain da nov vegnir surpigliads cumplainamain dal chantun.

Las ulteriuras prestaziuns da sustegn sco er ils pajaments anticipads d'aliments vegnan decretads da las vischnancas en il cas singul. Ils custs ch'èn colliads cun quai duain pervia da quai er vegnir surpigliads da las vischnancas. Las vischnancas èn pli datiers da las clientas e dals clients ed ellas han enconuschientschas localas che valan bler per l'integrasiun da las clientas e dals clients. L'agid social material resp. il sustegn public e la cussegliaziun sociala duain vegnir fatgs dal medem plaun politic. Vischnancas ch'èn engrevgiadas sproporziunadamain en il sector social duain vegnir distgargiadas dal chantun. Percunter è previs in sistem da distgargia chantunal* sin basa da la statistica d'agid social.

*La nova gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS) è descritta en il chapitel III. / 2.2.3 da quest rapport.

Directivas restantas dal chantun:

Naginas. Las vischnancas determineschan il gener e la quantidad dal sustegn en il rom da la giurisdicziun dal tribunal federal.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Las consequenzas finanzialas èn cuntegnidas en la nova gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS).

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social; DG 546.100)

lescha davart il sustegn da personas basegnusas (lescha chantunala da sustegn; DG 546.250)

ordinaziun davart il pajament anticipà da contribuziuns al mantegniment per uffants cun dretg da mantegniment (DG 215.050)

lescha davart la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas (DG 546.300)

Incumbensa G 4**Contribuziuns da maternitad**

Descripziun curta da l'incumbensa: I vegnan concedidas contribuziuns a la mamma u al bab suenter la naschienscha d'in uffant durant in temp determinà, sch'ella u sch'el basegna in sustegn finanziel per la tgira e per l'assistenza persunala da l'uffant.

Intent da l'incumbensa: Garantir l'assistenza d'uffants pitschens tras ils geniturs.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi dal servetsch social (USo)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Ils servetschs socials regiunals cusseglian ad assistan las clientas ed ils clients, l'uffizi chantunal dal servetsch social conceda las contribuziuns e las scuntra. Ina collavuraziun datti tar clientas e tar clients che vegnan sustegnids publicamain avant u suenter il temp, durant il qual ellas ed els han il dretg da survegnir contribuziuns da maternitad.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I vegn renunzià da pagar contribuziuns chantunales da maternitad, perquai ch'igl è vegnida introducida per il 1. da fanadur 2005 sin plaun federal – sa basond sin l'urden da cumpensaziun dal gudogn – l'indemnisaziun en cas d'ina maternitad. Geniturs che n'han nagin dretg da survegnir ina indemnisaziun en cas d'ina maternitad, duain en l'avegnir vegnir sustegnids sin basa da la legislaziun da sustegn. Uschia po l'execuziun vegnir simplifitgada.

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 874'602

preventiv 2008: fr. 900'000

Las consequenzas finanzialas èn registradas en la nova gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS; vesair chapitel III. / 2.2.3).

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart ils supplements da famiglia (DG 548.200)

Incumbensa G 5**Agid per personas dependentas: prevenziun primara da dependenza**

Descripziun curta da l'incumbensa: Infurmar la populaziun areguard ils motivs ed areguard las consequenzas da la dependenza e dal departament en dependenza. Promover la conscienza e l'abiltad dals geniturs e da las personas d'instrucziun d'empruvar d'evitar departaments che promovon la dependenza tar giuvenils.

Intent da l'incumbensa: Render attent il public davart las ristgas e davart las consequenzas da l'abus da tassis enivrants. Prevegnir a l'abus ed a la dependenza tras prevenziun e tras cussegliaziun.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi dal servetsch social (USo)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las vischnancas èn cumpetentas per la prevenziun primara da dependenza. Ellas pon delegar questa incumbensa er ad instituziuns publicas u privatas adattadas u a personas privatas u las schliar en il rom da corporaziuns da vischnancas.

Il chantun è cumpetent per:

- cussegljar e sustegnair las vischnancas;
- coordinar las activitads da las vischnancas;
- la cussegliaziun d'educaziun.

Ils meds finanziaals annuals dal preventiv per sustegnair la prevenziun primara da dependenza da las vischnancas (20'000 francs) n'èn quasi betg vegnids duvrads ils ultims onns. Uschia èn las vischnancas vegnidas sustegnidas ils onns 2004/2005 cun – en media – totalmain 454 francs. Il chantun po conceder contribuziuns ad organisaziuns ch'èn activas sin plaun chantunal u sin plaun regional en il sector da la cussegliaziun d'educaziun. Per la cussegliaziun d'educaziun en il Rhynerhus èn vegnids concedids ils onns 2004/2005 contribuziuns da – en media – 19'000 francs a la fundaziun "Gott hilf" a Zizers.

Cunfinaziun tar la prevenziun da dependenza secundara e terziara e tar l'agid per survivor:

La prevenziun secundara cumpiglia la registraziun tempriva, la cussegliaziun ed il tractament da personas singulas u da gruppas ch'èn periclitadas da dependenza. La prevenziun terziara cumpiglia tut las stentas da l'assistenza posteriura e da la reintegraziun en la societad da personas dependentas. Uschenavant che questas incumbensas vegnan ademplitas dals servetschs socials chantunals, vegnan ellas transferidas a las vischnancas en il rom da l'incumbensa "servetschs socials communal". Las consequenzas finanziaals èn pia cuntegnidas en l'incumbensa "servetschs socials communal". Ulteriuras contribuziuns a la prevenziun secundara e terziara da dependenza n'ha il chantun betg prestà. L'agid per survivor duai restar ina incumbensa comunabla dal chantun e da las vischnancas. La participaziun da las vischnancas vi da l'agid per survivor vegn fixada da nov mo pli en relaziun cun il dumber d'abitantas e d'abitants e na resguarda betg pli la forza finanziaala.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Il chantun renunzia a cofinanziar la prevenziun primara da dependenza tenor la lescha d'agid per personas toxicomanas. La funcziun da cussegliaziun, da sustegn e da coordinaziun dal chantun e la cumpetenza per la cussegliaziun d'educaziun sa drizzan tenor la repartiziun actuala da las incumbensas e duai vegnir ademplita en l'avegnir sin basa da la repartiziun da las incumbensas per ils servetschs socials communal (vesair incumbensa G 2).

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finanziaals per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	fr. 19'454
preventiv 2008:	fr. 40'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart l'agid per personas toxicomanas en il chantun Grischun (lescha d'agid per personas toxicomanas; DG 500.800)

Incumbensa G 6**Tgira d'uffants complementara a la famiglia**

Descripziun curta da l'incumbensa: Las vischnancas ed il chantun promovon la tgira d'uffants complementara a la famiglia.

Intent da l'incumbensa: Promover purschidas da la tgira d'uffants complementara a la famiglia.

Departament: departament d'economia publica e fatgs socials (DES)

Post da servetsch: uffizi dal servetsch social (USo)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

En collavuraziun cun las purschidas e cun ils purschiders reconuschids defineschan las vischnancas il basegn da purschidas da la tgira d'uffants complementara a la famiglia. La vischnanca da domicil da l'uffant tgirà ed il chantun pajan contribuziuns a las unitads da prestaziun per purschidas da la tgira d'uffants complementara a la famiglia che vegnan confanziadas da las persunas cun la pussanza dals geniturs. La participaziun dal chantun importa 15% fin 25% dals custs normads. Per l'onn 2008 ha la regenza fixà l'autozza da la tariffa da contribuziun per purschidas existentas a 20% dals custs normads e per purschidas novas a 25% dals custs normads. La vischnanca da domicil sto sa participar almain en la medema dimensiun sco il chantun. Ella po refusar da prestar la contribuziun, sche las persunas cun la pussanza dals geniturs na fan betg diever da la purschida ch'exista en la vischnanca. La regenza fixescha – ultra da l'autozza da la tariffa da contribuziun – er l'autozza dals custs normads. Las purschidas ed ils purschiders ston far in rendaint detaglià per mauns dal chantun e da las vischnancas, ston dar a quel ed a quellas las infurmaziuns ch'èn utilas per calcular las contribuziuns e ston metter a disposiziun ils documents.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Detretschament a favur da las vischnancas. Simplificaziun da l'execuziun grazia al detretschament da l'incumbensa. Il basegn da purschidas da tgira complementara a la famiglia na sa lascha betg planisar. Plinavant basegni ina differenziaziun regionala (canortas engiadinaisas han autras gruppas en mira che las canortas da la citad da Cuira). Puncts da referiment tar il sector da la scola èn avant maun (maisa da mezdi, tgira d'uffants complementara a la scola).

L'obligaziun da l'uffizi dal servetsch social da far la surveglianza da la tgira en famiglia, da la tgira da di, da la tgira da notg e da la tgira en chasas da dimora sco er da l'intermediaziun d'uffants confidads e da piazzas da tgira resta. La surveglianza sa drizza tenor l'ordinaziun dal dretg federal davart la recepciun d'uffants confidads (ORUC) resp. da la lescha chantunala davart ils uffants confidads.

Directivas restantas dal chantun:

Vischnancas vegnan obligadas da garantir ina purschida che corresponda als basegns. Il gener da questa purschida resta avert.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media: 2004 / 2005:	fr. 665'740	(tariffa da contribuziun da 15% dals custs normads per tut las purschidas)
preventiv 2008:	fr. 1'450'000	(tariffa da contribuziun da 20% per purschidas existentas, da 25% per purschidas novas)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la promoziun da la tgira d'uffants complementara a la famiglia (DG 548.300)

Incumbensa G 7**Cussegliaziun per mammas e per babs**

Descripziun curta da l'incumbensa: Il cuntegn da la purschida è la cussegliaziun da las personas cun la pussanza dals geniturs davart la tgira, davart il nutriment, davart il svilup e davart l'educaziun da poppins e d'uffants pitschens fin ch'il terz onn da vegliadetgna è cumplenì.

Intent da l'incumbensa: En il center da la cussegliaziun per mammas e per babs stattan la promoziun da la sanadad e la prevenziun.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existentia:**

Il chantun conceda als servetschs ina contribuziun pauschala per uffant (fin l'onn 2007 èn vegnids surpigliads 30% dal deficit dal quint da manaschi pli stretg da las purschidas e dals purschiders).

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

La cussegliaziun per mammas e per babs duai da nov vegnir finanziada sulettamain da las vischnancas.

Las vischnancas èn competentas per la promoziun da la sanadad e per la prevenziun da lur populaziun. La cussegliaziun per mammas e per babs è ina part da la promoziun da la sanadad e da la prevenziun al lieu.

Il dumber da naschientschas è minim, uschia che las vischnancas integreschan – per motivs pratics – las organisaziuns existentas en las organisaziuns da la spitex. Cun ina direcziun cuminaivla da quests dus servetschs sa laschan cuntanscher sinergias.

Las prestaziuns che ston vegnir furnidas da las organisaziuns e lur indemnizaziun vegnan fixadas – per motivs pratics – en ina incarica da prestaziun tranter las vischnancas e tranter las organisaziuns.

Directivas restantas dal chantun:

Las vischnancas vegnan obligadas tenor la lescha da dar a las gruppas en mira las medemas schanzas e da las pussibilitar in access a las prestaziuns da la cussegliaziun per mammas e per babs.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 345'497

preventiv 2008: fr. 360'000

Cunvegns da prestaziun che ston vegnir adattadas:

naginas

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.060)

Incumbensa G 8**Servetschs da salvament dals ospitals**

Descripziun curta da l'incumbensa: Conform a lur incarica da prestaziun individuala èn ils ospitals regiunals responsabels en lur regiun ch'il servetsch da transport sin via en cas d'urgenza e d'ambulanza saja effizient.

Intent da l'incumbensa: Garantir che persunas disgraziadas, malsaunas u en privel vegnian salvadas en moda uschè optimala e svelta sco pussaivel.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Il cussegl grond fixescha mintga onn en il preventiv chantunal il credit global per las contribuziuns dal chantun als servetschs da salvament dals ospitals e da la regiun d'ospital da la Val Mesauc-Calanca. La regenza reparta il credit global per ils servetschs da salvament sin ils ospitals e sin la regiun d'ospital da la Val Mesauc-Calanca, e quai resguardond il concept da salvament, il grad da la cuvrada dals custs en cas d'ina gestiun economica e d'ina concepziun ed organisaziun raschunaivla dals servetschs da salvament.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Il servetsch da transport sin via en cas d'urgenza e d'ambulanza duai da nov vegnir finanzià sulettamain da las vischnancas.

La gestiun d'ospitals regiunals è l'incumbensa da las vischnancas da la regiun d'ospital respectiva. Uschia han ellas en maun da fixar ils standards da la concepziun dal servetsch da transport sin via en cas d'urgenza e d'ambulanza da lur ospital regiunal e – tras quai – la pussaivladad d'influenzar ils custs.

Directivas restantas dal chantun:

En lur regiun ston ils ospitals regiunals procurar ch'il servetsch da transport sin via en cas d'urgenza e d'ambulanza saja effizient.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargas per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

contribuziun 2005:	fr. 550'000	(valur da l'onn 2005, perquai che l'onn 2004 è cuntegni en la contribuziun da deficit)
preventiv 2008:	fr. 600'000	

Las contribuziuns d'investiziun al servetsch da salvament dals ospitals èn cuntegnidas en il conto "contribuziuns a la construcziun da stabiliments da persunas malsaunas" (conto 3212.5640), vesair er l'incumbensa S 2 "construcziun da stabiliments da persunas malsaunas".

Cunvegnas da prestaziun che ston vegnir adattadas:

Ils detagls dal servetsch da transport en cas d'urgenza e d'ambulanza vegnan fixads en las cunvegnas individualas da prestaziuns dal chantun cun ils ospitals.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.000)
disposiziuns executivas davart l'organisaziun dal servetsch da salvament (DG 506.160)

Incumbensa G 9**Servetschs da pichet dals ospitals**

Descripziun curta da l'incumbensa: Clinicas ed ospitals publics èn obligads d'acceptar da tut temp persunas malsaunas u blessadas er senza enviament tras la media u tras il medi. Per quest intent ston ellas mantegnair in pichet da 24 uras.

Intent da l'incumbensa: Garantir in servetsch da pichet adequat da 24 uras en ils ospitals.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Il credit global per las contribuziuns dal chantun als servetschs da pichet dals ospitals sto vegnir reparti da la regenza sin ils singuls ospitals, e quai resguardond en spezial la purschida cun dretg da survegnir contribuziuns per ils servetschs da pichet dal sectur staziunar e las entradas dal tractament da pazientas e da pazients mez privats e privats sco er da pajadras e da pajaders autonomes.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Ils custs dal servetsch da pichet da 24 uras dals ospitals duain da nov vegnir finanziads sulettamain da las vischnancas. Las taxas al chantun ch'ils ospitals ston pajar sin las entradas che derivan dal tractament da pazientas e da pazients che han in'assicuranza supplementara u da pazientas e da pazients extrachantunals vegnan stritgadas. Questas taxas vegnan duvradas actualmain per part per financiar las contribuziuns dal chantun als servetschs da pichet (vesair la mesira "gestiun dals ospitals").

Il servetsch da pichet da 24 uras dals ospitals è en l'interess da las vischnancas. Uschia han ellas en maun da fixar ils standards da la concepziun dal servetsch da pichet da 24 uras da lur ospital regional e – tras quai – la pussaivladad d'influenzar ils custs.

Directivas restantas dal chantun:

Per la "purschida cun dretg da survegnir contribuziuns per las prestaziuns medicinalas e per ils servetschs da pichet dal sectur staziunar" (vesair l'aggiunta tar la lescha per promover la tgira da malsauns) sto l'ospital garantir in servetsch da pichet da 24 uras.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	fr. 3'720'000	(media dals onns 2005/2006, fin l'onn 2004 è questa valur cuntegnida en il deficit)
preventiv 2008:	fr. 3'100'000	

Las grevezzas supplementaras inditgadas per las vischnancas sa basan sin las taxas che valan actualmain per ils ospitals. Las consequenzas finanzialas da la renunzia a las taxas al chantun ch'ils ospitals ston pajar sin las entradas che derivan dal tractament da pazientas e da pazients che han in'assicuranza supplementara u da pazientas e da pazients extrachantunals èn resguardadas en la mesira "gestiun dals ospitals".

Cunvegnas da prestaziun che ston vegnir adattadas:

Ils detagls da la concepziun dal servetsch da pichet vegnan fixads en las cunvegnas individualas da prestaziuns dal chantun cun ils ospitals.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.060)

Incumbensa G 10**Gestiun da chasas da tgira**

Descripziun curta da l'incumbensa: Las vischnancas procuran per ina purschida staziunara sufficienta per pazientas stablas e per pazients stabels sco er per personas attempadas. Ellas ston er surpigliar in eventual deficit che resulta da la gestiun da las chasas da tgira.

Intent da l'incumbensa: Garantir ch'i vegnian er acceptadas en chasas da tgira personas che basegnan fitg blera tgira.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Da princip ston ils custs da gestiun da las chasas da tgira vegnir cuvrids cun las tariffas da las assicuranzas da personas malsaunas e cun las contribuziuns da las abitantas e dals abitants. Per che er personas che basegnan fitg blera tgira vegnian acceptadas en chasas da tgira, paja il chantun ina contribuziun per ura da tgira per abitantas e per abitants che basegnan cumprovadamain ina tgira cun custs extraordinaris.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Il chantun na paja da nov pli naginas contribuziuns per abitantas e per abitants che basegnan cumprovadamain ina tgira cun custs extraordinaris. Per abitantas e per abitants che basegnan cumprovadamain ina tgira cun custs extraordinaris vegn stgaffida ina nova categoria da tariffa.

La regulaziun vertenta na correspunda betg pli al sistem. Cun tariffas maximalas spezialas per personas che basegnan fitg blera tgira poi d'ina vart vegnir garanti che questas personas vegnian acceptadas vinavant en chasas da tgira e da l'autra vart ch'ils custs che resultan da quai vegnian reconuschids sco prestaziuns supplementaras (PS) cun dretg da survegnir contribuziuns. Il chantun sa participescha en moda indirecta sur las PS.

Directivas restantas dal chantun:

I sto vegnir garanti che personas che basegnan fitg blera tgira vegnian acceptadas vinavant en chasas da tgira.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

naginas

Las grevezzas restan tar il chantun. I vegnan mo spustads ils custs da l'uffizi da sanadad a las PS (media dals onns 2004/2005: fr. 264'247; preventiv 2008: fr. 400'000).

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.060)

Incumbensa G 11**Construcziun da chasas da persunas attempadas e da tgira**

Descripziun curta da l'incumbensa: Tenor l'art. 20 da la lescha per promover la tgira da malsauns (LTM) han las vischnancas da procurar per ina purschida staziunara sufficienta per pazientas e per pazients da lunga durada e per persunas attempadas e da far ina planisaziun dal basegn ch'è accordada a la regiun. La basa per quai è la planisaziun generala chantunala. Quella fixescha – partind dal basegn da letgs actual en las 19 regiuns da chasas da persunas attempadas e da tgira dal chantun Grischun e considerond il svilup demografic spetgà – il basegn teoretic futur da letgs en las differentas regiuns da chasas da persunas attempadas e da tgira. Il basegn vegn erui actualmain sin basa d'ina valur directiva da letgs da 25% da la grupp da la populaziun da persunas che han 80 onns e dapli e cun la quala ins po mintgamai far quint.

Intent da l'incumbensa: Metter a disposiziun avunda piazzas en chasas da persunas attempadas e da tgira.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Per construcziuns novas e per engrondiments che cuvran il basegn da letgs supplementars en las regiuns da chasas da persunas attempadas e da tgira ch'è necessari sin basa dal svilup demografic paja il chantun per letg ina contribuziun pauschala che s'orientescha vi da l'object. Uschia vegni tegnì quint dal dumber da letgs per abitanta respectivamain per abitant e per categoria da vegliadetgna ch'è differenta en mintga regiun da chasas da persunas attempadas e da tgira. Plinavant vegni procurà per ina golvaziun regiunala. La structura da stanzas en las differentas instituziuns sa preschenta en moda pulit differenta. En il senn d'ina golvaziun paja il chantun ina contribuziun pauschala per letg, sche stanzas da dus letgs vegnan midadas en stanzas dad in letg. Quai è numnadamain cumbinà cun midadas da construcziun e cun construcziuns annexas pli grondas. Per reparar e per renovar edifizis existents na vegnan pajadas pli naginas contribuziuns chantunalas che s'orienteschan vi da l'object. Quests custs d'investiziun ston vegnir cuvrids tras las entradas da las tariffas da las abitantas e dals abitants da chasas da persunas attempadas e da tgira e – sco fin ussa – tras contribuziuns da las vischnancas. Persunas, da las qualas las entradas e la facultad na bastan betg per pagar las taxas da la chasa da persunas attempadas e da tgira, vegnan sustegnidas personalmain cun PS. Per tut las categorias d'investiziun vegnan las contribuziuns da las vischnancas fixadas en las cunvegns da prestaziun tranter las vischnancas da las regiuns da chasas da persunas attempadas e da tgira e tranter las instituziuns.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Construcziuns novas e construcziuns d'engrondiment en il sector da las chasas da persunas attempadas e da tgira ston da nov er vegnir finanziadas exclusivamain da las abitantas e dals abitants sco er da las vischnancas.

Igl è l'incumbensa da las vischnancas da metter a disposiziun ina purschida sufficienta per pazientas e per pazients da lunga durada sco er per persunas attempadas. Correspudentamain sto la finanziaziun da questa incumbensa vegnir fatga sulettamain da las vischnancas.

Directivas restantas dal chantun:

Las vischnancas èn vinavant responsablas per metter a disposiziun avunda piazzas en chasas da persunas attempadas e da tgira.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 4'400'000 (contribuziuns a letgs supplementars)

preventiv 2008: fr. 3'750'000 (contribuziuns a letgs supplementars)

A projects da construcziun, per ils quals ina dumonda che corresponda a las prescripziuns dals posts da servetsch cumpetents è vegnida inoltrada avant l'entrada en vigur da la revisiun parziala il 1. da schaner 2008, vegnan pajadas contribuziuns d'investiziun tenor il dretg vertent, sch'i vegn inoltrà in rendaint entaifer sis onns suenter che la revisiun parziala è entrada en vigur. La fin da l'onn 2009 vegnan probablmain anc ad esser avant maun obligaziuns dal chantun da pagar contribuziuns da 71 milliuns

francs.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.060)

Incumbensa G 12**Acziuns da tgirar ils dents**

Descripziun curta da l'incumbensa: Per incumbensa dal chantun Grischun garantescha la societad grischuna da dentistas e da dentists (SGD) las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca en las scolinas ed en las scolas dal chantun Grischun (cun excepziun da la citad da Cuira) tenor l'ordinaziun davart la tgira da dents en scola.

Intent da l'incumbensa: Garantir las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca e la profilaxa cunter caries en las scolas.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Per incumbensa dal chantun Grischun garantescha la societad grischuna da dentistas e da dentists (SGD) las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca en las scolinas ed en las scolas dal chantun Grischun (cun excepziun da la citad da Cuira) tenor l'ordinaziun davart la tgira da dents en scola, recrutescha las instructuras ed ils instructurs, procura per lur scolaziun e per lur perfecziunament adequat, redigia material d'infurmaziun adattà per mantegnair la sanadad da la bucca per mauns da las personas cun la pussanza dals geniturs ed ademplescha la surveglianza professiunala da las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca en las scolas. Il chantun conceda a la SGD ina contribuziun als custs per realisar las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca e la profilaxa cunter caries en las scolas.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca e la profilaxa cunter caries en las scolas duain da nov vegnir finanziadas da las vischnancas.

Las vischnancas èn cumpetentas per la prevenziun e per la promoziun da la sanadad da lur populaziun. Correspundentamain sto la finanziaziun da questa incumbensa vegnir fatga sulettamain da las vischnancas.

Directivas restantas dal chantun:

Las vischnancas procuran che las mesiras per mantegnair la sanadad da la bucca vegnian realisadas. Per garantir quai vegnan fatgas duas giadas per onn da scola ina lecziun davart il mantegniment da la sanadad da la bucca, e quai en mintga classa da la scolina e da la scola primara. Ultra da quai vegnan las personas cun la pussanza dals geniturs infurmadas davart mesiras adequatas per mantegnair la sanadad da la bucca. Supplementarmain vegn fatg en scola in exercizi cun il barschun da dents quatter giadas per onn da scola.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 94'887
preventiv 2008: fr. 120'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun davart la tgira da dents en scola (DG 421.850)

Incumbensa G 13**Salarisaziun da las personas d'instrucziun da la scolina e da las forzas auxiliaras en la scolinas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Participaziun vi dals custs da las instituziuns ch'èn responsablas per la scolina en connex cun ils salaris da las personas d'instrucziun da la scolina e da las forzas auxiliaras ch'èn responsablas per la promoziun linguistica d'uffants da lingua estra e per l'assistenza d'uffants impedids.

Intent da l'incumbensa: Garantir ils salaris da las personas d'instrucziun da la scolina.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onni 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Sin basa da las dumondas da contribuziun da las instituziuns ch'èn responsablas per la scolina sco er sin basa da la glista da pensums vegnan calculadas las contribuziuns chantunalas:

- contribuziuns a la salarisaziun da las personas d'instrucziun da la scolina: en media circa 30% (10%, 20%, 30%, 40%, 50% tenor la forza finanziaria da la vischnanca); la basa da calculaziun furman summas pauschalas (summa media dals salaris da las personas d'instrucziun da la scolina);
- contribuziun a las forzas auxiliaras ch'èn responsablas per la promoziun linguistica d'uffants da lingua estra e per l'assistenza d'uffants impedids (30% dals custs imputabels).

Midasas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onni 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: temp da scolina obligatoric da dus onns

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Per la scolina e per la scola populara fin e cun la 8. classa èn da nov cumpetentas las vischnancas per l'execuziun. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun da la scolina vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finansials esser en ils mauns da las vischnancas.

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

naginas

Directivas restantas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard la pretensiun da scolaziun da las personas d'instrucziun da la scolina, areguard la salarisaziun minimala ed areguard la surveglianza.

Consequenzas finansialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 1'539'709 (inclusiv ils supplements da fr. 3'482'514 per la FF)
preventiv 2008: circa fr. 1'676'000 (inclusiv ils supplements da fr. 3'790'000 per la FF)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolinas dal chantun Grischun (lescha da scolina; DG 420.500)

Incumbensa G 14**Custs (da construcziun e) da locaziun da scolinas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Contribuziuns a singulas instituziuns ch'èn responsablas per la scolina vi dals cust (da construcziun e) da locaziun.

Intent da l'incumbensa: Vischnancas che n'han naginas localitads per la scolina ston prender a fit localitads privatas.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Contribuziuns per construir scolinas sco er contribuziuns vi dals custs da locaziun da scolinas survegnan mo vischnancas da la gruppas da forza finanziaria 4 e 5 (tariffa da contribuziun 40%). Il chantun fixescha per part las prescripziuns legalas surordinadas, la planisaziun da l'execuziun fa el e las decisiuns correspondentas prenda el cumplainmain.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun da la scola populara fin al 8. onn da scola e da la scolina vegnan ademplidas da la vischnanca da scola en il rom dal detretschament che sto vegnir fatg. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finansials esser en ils mauns da las vischnancas.

Fin ussa è il chantun sa participà vi dals custs da construcziun resp. vi dals custs da locaziun da las scolinas. Il pajament da questas contribuziuns finansialas ha el fatg depender dal fatg che las prescripziuns architectonicas vegnian observadas. La planisaziun e la realisaziun da construcziuns da scolinas resta – er sco fin ussa – l'incumbensa da la vischnanca.

Il chantun na paja pli naginas contribuziuns che sa refereschan ad in project.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

naginas

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finansialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 0 (inclusiv ils supplements da fr. 151'432 per la FF)

preventiv 2008: fr. 0 (inclusiv ils supplements da fr. 208'000 per la FF)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolinas dal chantun Grischun (DG 420.500)

lescha davart la promoziun da personas cun impediments (lescha d'impedids; DG 440.000)

ordinaziun davart la scolaziun speziala (DG 440.020)

Incumbensa G 15**Construcziun ed indriz da chasas da scola**

Descripziun curta da l'incumbensa: Sustegn da la vischnanca tar la construcziun da stabiliments da scola.

Intent da l'incumbensa: Contribuziuns a l'infrastructura utila.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Contribuziuns per construir chasas da scola vegnan graduadas tenor la forza finanziaria. Il chantun fixescha cumplainamain las prescripziuns legalas surordinadas e fa la controlla da l'execuziun. La planisaziun da l'execuziun fa el per part ed er las decisiuns correspondentas prenda el per part.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'anglais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, solarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finansials esser en ils mauns da las vischnancas.

La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun concernent la construcziun e concernent l'indriz da chasas da scola èn – sco fin ussa – chausa da la vischnanca.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

naginas

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finansialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargas per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 1'725'027 (inclusiv ils supplements da fr. 3'681'626 per la FF)
preventiv 2008: circa fr. 328'000 (inclusiv ils supplements da fr. 700'000 per la FF)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)
ordinaziun davart la construcziun e l'indriz da stabiliments da scola e da sport da scola sco er da scolinas (DG 421.300)

Incumbensa G 16**Gimnasi inferior**

Descripziun curta da l'incumbensa: Realisar l'instrucziun dal gimnasi inferior en il chantun Grischun.

Intent da l'incumbensa: Metter a disposiziun ina purschida da furmaziun ch'è essenziala per tut il Grischun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la furmaziun media-superiura

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Ils custs per manar ils gimnasis inferiurs vegnan pajads cumplainamain dal chantun en furma da subvenziunaments a las scolas medias privatas resp. cun manar il gimnasi inferior a la scola chantunala grischuna.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia da projects separads?

Decisiun dal cussegl grond en la sessiun d'avrigl 2008 davart la dumonda, sch'il gimnasi inferior duai vegnir manà vinavant. En cas d'ina resposta positiva da manar vinavant il gimnasi inferior sto vegnir scleri, co che la finanziaziun duai vegnir reglada en l'avegnir.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Cun il detretschament duai la finanziaziun dal gimnasi inferior (7. / 8. onn da scola) esser – analogamain a la repartiziun da la finanziaziun en il sector da la scola populara – en il futur en ils mauns da las vischnancas. Las vischnancas pagan als gimnasis quella summa che quels stuessan pajar sezs en media per ina scolara resp. per in scolar. La tariffa correspunda a la media dals custs cumplains da tut las scolaras e da tut ils scolaras dal stgalim superior resp. dal 7. fin al 9. onn da scola (13'042 francs per l'onn da scola 2003 / 2004). Il chantun paja als gimnasis la differenza tar la tariffa chantunala da scola media.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 7'492'629 (574.5 scolaras/scolars a fr. 13'042)

I vegn renunzià da far ina calculaziun approssimativa da la tariffa per l'onn 2008.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolas medias en il chantun Grischun (lescha davart las scolas medias; DG 425.000)

Incumbensa G 17**Scolas da chant e da musica**

Descripziun curta da l'incumbensa: Sustegnair l'instrucziun da musica per uffants e per giuvenils cun dar stimul e cun gidar a confinanziar ella.

Intent da l'incumbensa: Promover l'educaziun musicala.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi da cultura

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Il chantun sa participescha unicamain a la finanziaziun da las scolas da chant e da las scolas da musica (1/3 chantun, 1/3 vischnanca, 1/3 geniturs). Per il chantun sa tracti d'ina incumbensa finanziaria che vegn ademplida unicamain sin basa d'indicaziuns numericas.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las incumbensas vegnan finanziadas da las vischnancas e dals geniturs. Las contribuziuns chantunales crodan davent, perquai che l'incumbensa è en emprima lingia en ils mauns da las vischnancas. Schebain che l'educaziun musicala è facultativa, è ella fitg impurtanta per il svilup dals uffants e dals giuvenils. Pervia da quai duess la contribuziun chantunala che croda vegnir cumpensada da princip da la vischnanca e betg vegnir adossada als geniturs.

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 1'716'317 (onns da scola)

preventiv 2008: fr. 2'304'000 (onn chalendar).

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la cultura (LPC; DG 494.300)

ordinaziun tar la lescha per promover la cultura (ordinaziun per promover la cultura; OPC; DG 494.310)

Incumbensa G 18**Ludotecas grischunas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Sustegn finanziel da ludotecas.

Intent da l'incumbensa: Engrondir la rait da ludotecas en il Grischun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi da cultura

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

La planisaziun d'execuziun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun vegnan fatgas da la *uniun da las ludotecas dal Grischun*. La *uniun da las ludotecas dal Grischun* è in'organisaziun privata che ha (con)installà oriundamain ina rait da ludotecas e che reparta actualmain tranter auter contribuziuns. La contribuziun finanziaria dal chantun vegn pajada supplementarmain a las contribuziuns da las vischnancas e vegn prestada cumplainamain a favur da las singulas ludotecas. Sia autezza dependa da l'autezza da las contribuziuns che la vischnanca paga mintgamai a sia ludoteca.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Las vischnancas duain finanziar directamain la *uniun da las ludotecas dal Grischun* (organisaziun da tetg) u las ludotecas sezzas. La vischinanza da l'uniun cun las ludotecas en las vischnancas è gronda. Pervia da quai èsi pli simpel, sche la *uniun da las ludotecas dal Grischun* lavura en moda effizienta directamain cun las vischnancas. Ils secturs executivs da la controlla da l'execuziun, da la planisaziun e da la decisiun ston vegnir reglads da nov en cas d'in detretschament. Ultra da quai sto er vegnir examinà, sche l'uniun è anc necessaria ozendi. En mintga cas sto la collavuraziun da la vischnanca e da l'uniun vegnir reglada da nov.

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 20'000

preventiv 2008: fr. 20'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

naginas

Incumbensa G 19**Acquisiziuns da medias per bibliotecas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Distgargia finanziaria da las bibliotecas per l'acquisiziun da medias.

Intent da l'incumbensa: Porscher a la populaziun ina selecziun da medias attractiva e vasta en lur bibliotecas.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi da cultura

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las bibliotecas vegnan per part manadas sin basa privata. Per acquistar ina purschida da medias vasta ed attractiva paja il chantun contribuziuns. Quellas pon vegnir duvradas exclusivamain per acquistar medias (cudeschs, discs cumpacts e.u.v.). Ellas n'èn betg contribuziuns da gestiun.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

L'incumbensa è en emprima lingia en ils mauns da las vischnancas. Il sustegn finanziel dal chantun croda davent.

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 147'500

preventiv 2008: fr. 243'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la cultura (LPC; DG 494.300)

ordinaziun tar la lescha per promover la cultura (ordinaziun per promover la cultura; OPC; DG 494.310)

Incumbensa G 20**Teater da la citad da Cuira**

Descripziun curta da l'incumbensa: Sustegnair la gestiun dal teater cun gidar a confinanziar el.

Intent da l'incumbensa: Purschida professiunala ed interessanta da teater e da musica.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi da cultura

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Il teater da la citad da Cuira (da nov: *TeaterCuira*) fa la planisaziun e l'execuziun operativa. El vegn purtà da la citad da Cuira e sustegnì finanzialmain dal chantun. L'onn 2008 èsi previs da transferir il teater en ina instituziun responsabla privata (probablmain en ina fundaziun). Uschespert che quai è fatg, vegn fatga ina cunvegna da prestaziun che regla detagliadamain la relaziun tranter il teater ed il chantun (collavuraziun, prestaziuns, contribuziuns e.u.v.).

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Il chantun na duai pajar pli naginas contribuziuns al teater da la citad da Cuira. Questa renunzia vegn cumpensada da la citad da Cuira. I sa tracta d'in teater da la citad da Cuira. Quest fatg vegn er mussà cleramain en il nov num (*TeaterCuira*).

I sto anc vegnir menziunà ch'il chantun sustegna gia a 100% trais chasas da cultura (museums chantunals) en la chapitala grischuna.

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Gulivaziun intercomunala da las grevezzas:

Dal TeaterCuira na profitescha betg mo la populaziun da la citad da Cuira, mabain er quella da las vischnancas circumdantas. Ina gulivaziun intercomunala da las grevezzas tranter Cuira e tranter las vischnancas da l'entira regiun fiss pervia da quai raschunaivla, gista e giavischabla.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas (Cuira):

media dals onns 2004 / 2005: fr. 190'000

preventiv 2008: fr. 250'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

naginas

Incumbensa G 21**Sereneras publicas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Garantir l'infrastructura ed il manaschi per allontanar e per nettegiar las auas persas che resultan en ils abitadis, avant ch'ellas vegnan inducidas en auas.

Intent da l'incumbensa: Garantir sereneras efficazias. Quai è da gronda impurtanza per la protecziun da las auas. Garantir la cogestiun dal chantun en quai che concerna las pretensiuns.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la natira e l'ambient (UNA)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

La chanalisaziun è en in interess primar da las vischnancas, entant che las sereneras èn en l'interess primar dal chantun (las vischnancas che sa chattan en las regions bassas èn pertutgadas da las inducziuns d'auas persas). Il dretg da survegnir contribuziuns pertutga mo l'engrondiment e l'amplificaziun, dentant betg il mantegniment da l'infrastructura. Il chantun conceda a las vischnancas – tut tenor lur forza finanziaria – contribuziuns da 7% fin 30%.

Las proceduras tranter la confederaziun, il chantun e las vischnancas funcziuneschan gia daditg bain. Il chantun determinescha las pretensiuns, uschenavant che quellas na resultan betg dal dretg federal. La cussegliaziun neutrala da las vischnancas en cas d'investiziuns impurtantas vegn stimada.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I duai vegnir renunzià al subvenziunament da las sereneras publicas tras il chantun. Suentar la perdita dals supplements da la forza finanziaria – pervia da la renunzia da la golvaziun da finanzas indirecta – importassan las contribuziuns insumma mo pli 7% dals custs imputabels. Sch'igl avess da dar grevezzas finanzialas extraordinarias, è prevista – en il rom da la NGF grischuna – ina cumpensaziun individuala d'inegualitads. Quella po vegnir applitgada en cas d'urgenza.

Directivas restantas dal chantun:

Fixar las cundiziuns per sereneras per inducir auas persas, e quai sin basa da las finamiras per la qualitat da las auas. Survegliar las valurs d'inducziun en auas sco er las sfundradas.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 1'594'374 (inclusiv ils supplements da fr. 3'536'339 per la FF)

preventiv 2008: circa fr. 1'125'000 (inclusiv ils supplements da circa fr. 2'500'000 per la FF)

Sche la NGF na vegniss betg introducida, ston ins partir dal fatg ch'i vegnissan acceptads projects cun custs che han il dretg da survegnir contribuziuns da 43.9 milliuns francs durant ils onns 2010 fin 2014. Pervia da las tariffas per contribuziuns che dependan da la forza finanziaria deliberass questa summa contribuziuns chantunales da totalmain 7.233 milliuns francs sur 5 onns. Cun la sistida da las garantias da pajar contribuziuns a partir da l'entrada en vigur da la NGF vegni fatg quint – il mument che la NGF entra en vigur – cun obligaziuns tenor il dretg vertent da 6.4 milliuns francs.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha chantunala davart la protecziun da las auas (DG 815.100)

ordinaziun per pajar contribuziuns a stabiliments per auas persas e per dismetter ils ruments (ordinaziun da contribuziuns; DG 815.230)

Incumbensa G 22**Stabiliments publics per dismetter ils ruments**

Descripziun curta da l'incumbensa: Garantir ils stabiliments per dismetter ils ruments

Intent da l'incumbensa: Promover meglieraziuns ecologicas grazia a novs pass per tractar ils ruments. Garantir ina dismessa ecologica dals ruments ed impedir che l'aua e che l'aria vegnian impestadas. Dretg da cogestiun e direcziun per il chantun en cas da novaziuns.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (DECA)

Post da servetsch: uffizi per la natira e l'ambient (UNA)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

La rimnada è en l'interess da las vischnancas, il rest è en l'interess dal chantun. Il chantun agescha sco iniziand da projects e sco cussegliader neutral.

Dapi l'onn 1996 na paja la confederaziun pli naginas contribuziuns (garanzias da contribuziuns) a stabiliments per dismetter ils ruments.

Contribuziuns chantunales vegnan pajadas exclusivamain a l'engrondiment. Las contribuziuns vegnan graduadas tenor la forza finanziaria da las vischnancas, e quai da 5% fin 25%.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I duai vegnir renunzià al subvenziunament dals stabiliments publics per dismetter ils ruments tras il chantun. Suentar la perdita dals supplements da la forza finanziaria – pervia da la renunzia da la gullivaziun da finanzas indirecta – importassan las contribuziuns insumma mo pli 5% dals custs imputabels. Questa renunzia pertutga la distribuziun da luadiras sitgas, ils posts per transtgargar ed auters svilups en la gestiun da ruments.

Ils engrondiments previs da la corporaziun da vischnancas per la dismessa da rument (CVDRG) ston vegnir tractads – tenor il plan da termins "project" – avant l'entrada en vigur da la NGF per survegnir la garanzia da contribuziun e ston vegnir surpigliads en la NGF sco obligaziuns tenor il dretg vertent. Dals credits d'engrondiment dad 89 milliuns francs che la CVDRG metta a disposiziun èn previs 16 milliuns francs per l'engrondiment da la capaciad. Partind d'ina tariffa maschadada dad 11% importa la contribuziun chantunala maximala als custs imputabels per l'engrondiment da la capaciad 1.8 milliuns francs. (68 milliuns francs vegnan impundids per remplazzar ils indrizs existents e 5 milliuns francs per l'acquist da terren. Tant il remplazzament sco er l'acquist da terren n'han betg il dretg da survegnir contribuziuns resp. n'èn betg imputabels.)

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 224'183 (inclusiv ils supplements da fr. 526'428 per la FF)

preventiv 2008: circa fr. 250'000 (inclusiv ils supplements da circa fr. 600'000 per la FF)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun per pajar contribuziuns a stabiliments per auas persas e per dismetter ils ruments (ordinaziun da contribuziuns; DG 815.230)

Incumbensa G 23**Indrizz per pedunas e per peduns**

Descripziun curta da l'incumbensa: Las vischnancas èn cumpetentas per projectar, per construir e per mantegnair stabiliments per pedunas e per peduns. Il chantun po pajar contribuziuns per construir e per signalisar passapes, sch'i sa tracta da stabiliments per lung da vias chantunalas.

Intent da l'incumbensa: Separaziun da las participantas e dals participants da traffic per proteger las pedunas ed ils peduns.

Departament: departament da construcziun, traffic e selvicultura (DCTS)

Post da servetsch: uffizi da construcziun bassa (UCB)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Ils projects correspundents da las vischnancas vegnan examinads ed approvads da l'istanza chantunala cumpetenta. Il medem mument vegn fixada la contribuziun dal chantun. La contribuziun chantunala è graduada tenor la forza finanziaria da la vischnanca. Tar las vias principalas importa la marscha da las contribuziuns 40% fin 60%, tar las vias da colliaziun 20% fin 40%. Sch'il chantun sez prenda en mira in engrondiment entaifer il vitg, surpiglia el – en enclegientscha cun la vischnanca – er la projectaziun e la realisaziun dals passapes. Il chantun paga dentant mo la part da las subvenziuns. Ils custs restants van a donn e cust da la vischnanca.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Da nov duain ils passapes esser sulettamain chausa da las vischnancas en quai che riguarda las finanzas. Las vischnancas decidan en moda autonoma davart il gener e davart la dimensiun dals stabiliments per pedunas e peduns ed als finanzieschan er sezzas. Il chantun resta dentant l'autorità d'approvaziun, sch'igl èn pertutgadas vias chantunalas. Sch'il chantun fa in engrondiment entaifer il vitg, pretenda quai natiralmain er en l'avegnir ina cunvegientscha cun las vischnancas davart ils stabiliments per pedunas e per peduns.

Sch'il chantun vul – or d'agen interess – manar las pedunas ed ils peduns en moda separada dal traffic, po el sez elavurar projects da passapes ed als realisar sin agens custs.

Directivas restantas dal chantun:

Las vischnancas ston observar las normas tecnicas e las pretensiuns a la segirezza dal traffic che valan actualmain.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 1'183'303 (inclusiv ils supplements da fr. 1'577'000 per la FF)

preventiv 2008: circa fr. 400'000 (inclusiv ils supplements da fr. 700'000 per la FF)

Quests imports cumpiglian exclusivamain las contribuziuns chantunalas a las vischnancas. Las contribuziuns da las vischnancas al chantun per quels projects ch'il chantun realisescha sez sco patrun da construcziun na fan betg part da quests imports.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las vias dal chantun Grischun (DG 807.100)

ordinaziun davart las vias dal chantun Grischun (DG 807.110)

Incumbensa G 24**Renconuschientscha / abjudicaziun da vias chantunalas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Tenor l'art. 7 al. 2 da la lescha davart las vias (LVias) ha ina fracziun communal il dretg da survegnir in access, sche almain 30 personas cun domicil stabel abitan là. Sche quest dumber minimal d'abitantas e d'abitants vegn sutpassà durant trais onns consecutivs, vegn quest access abjuditgà. Prendend resguard da las consequenzas finanzialas vegni dentant desisti d'ina abjudicaziun, sche quella chaschunass ina grevezza sproporziunada per la vischnanca.

Intent da l'incumbensa: Avrir fracziuns pitschnas.

Departament: departament da construcziun, traffic e selvicultura (DCTS)

Post da servetsch: uffizi da construcziun bassa (UCB)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

En il senn d'ina regulaziun excepziunala maina e mantegna il chantun er vias da colliaziun a fracziuns communalas che han main che 30 abitantas ed abitants e las amplifitgescha er, sche quai faschess da basegn. El renconuscha excepziunalmain talas vias da colliaziun unicamain tar vischnancas che vegnissan engrevgiadas finanzialmain en moda sproporziunada, sch'il chantun refusass quella renconuschientscha.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

Da nov duain tut las vias da colliaziun a fracziuns communalas che han main che 30 abitantas ed abitants vegnir cedidas a las vischnancas. La restricziun vertenta che resguarda la forza finanziaria na vegn betg pli observada, la regulaziun excepziunala vegn pia abolida (art. 9 al. 4 LVias). Or dal puntg da vista da la lescha davart las vias vegnan tut las vischnancas ussa tractadas en moda eguala. En il rom da la NGF grischuna vegn la gulivaziun da finanzas e da grevezzas per las vischnancas fatga en in sistem general ordaifer ils singuls champs d'incumbensa. Sch'igl avess da dar grevezzas finanzialas extraordinarias, è prevista ina cumpensaziun individuala d'inegualitads.

Directivas restantas dal chantun:

naginas

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005:	fr. 930'069	(mo mantegniment funcziunal e mantegniment architectonic pitschen)
preventiv 2008:	fr. 900'000	(mo mantegniment funcziunal e mantegniment architectonic pitschen)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las vias dal chantun Grischun (DG 807.100)

Incumbensa G 25**Salaris dal personal forestal communal**

Descripziun curta da l'incumbensa: Incumbensas suveranas da surveglianza, da controlla e d'execuziun tenor la legislaziun forestala.

Intent da l'incumbensa: Garantir las prestaziuns dal guaud en l'interess public.

Departament: departament da construcziun, traffic e selvicultura (DCTS)

Post da servetsch: uffizi forestal (UF)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onni 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Il chantun paja a las instituziuns ch'èn responsablas per in revier ina part dals custs dals salaris per las selviculturas e per ils selviculturs da revier. Cun quai vegnan cumpensadas las prestaziuns che vegnan pretendidas dal chantun. La part dal chantun al salari fundamental renconuschì da las selviculturas e dals selviculturs da revier importa 15%.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

I vegn renunzià da subvenziunar las vischnancas per ils custs dals salaris per las selviculturas e per ils selviculturs da revier. Quai correspunda a la finamira surordinada da la NGF grischuna d'evitar sche pussaivel il pajament da contribuziuns chantunales che stattan en ina proporziun cun ils custs, senza ch'il chantun haja ina pussaivladad d'intervegnir en moda directiva. Empè da subvenziunar ils salaris duain las incumbensas suveranas vegnir dirigidas e cumpensadas tras convegnas individualas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per in revier.

Sch'igl avess da dar grevezzas finanzialas extraordinarias, è prevista – en il rom da la NGF grischuna – ina cumpensaziun individuala d'inegualitads.

Introducziun / adattaziun da convegnas da prestaziun:

Concluder convegnas da prestaziun ch'èn specificas per il revier.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Distgargas per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 1'301'467

preventiv 2008: fr. 1'348'000

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun chantunala davart il guaud (DG 920.110)

disposiziuns executivas tar la relaziun da servetsch dals selviculturs da revier (DG 920.140)

3.1.5 Repartiziun specifica tenor classa en il sectur da la scola

Incumbensa V 1	Salarisaziun da las personas d'instrucziun da la scola populara sco er da lur substitutas e da lur substituts
-----------------------	--

Descripziun curta da l'incumbensa: Participaziun vi dals custs che las instituziuns ch'èn responsablas per la scola (vischnancas e consorzis da scola) han per pajar ils salaris da las personas d'instrucziun da la scola populara sco er da lur substitutas e da lur substituts.

Intent da l'incumbensa: Garantir ils salaris da las personas d'instrucziun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)

Descripziun da la collavuraziun existenta:

Dapi l'onn da scola 2004/05 vala in nov sistem da renda quint per eruir las contribuziuns chantunales a la salarisaziun da las personas d'instrucziun. Las vischnancas ed ils consorzis da scola annunzian il dumber da scolaras e da scolar per tip da scola ch'è decisiv per calcular la contribuziun sco er il model da scola. La part chantunala importa en media circa 33% (20%, 28%, 37%, 46% e 55% tut tenor la forza finanziaria da las vischnancas). La basa per calcular las contribuziuns furman il dumber da scolaras e da scolar, la forza finanziaria, il tip da scola (classa pitschna, classa pitschna integrada, stgalim primar u stgalim superiur) ed il model da scola (model C).

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 1. fin la 8. classa:

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllas che quellas vegnian observadas. Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan adimplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finanziaus esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolas popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chausa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant emploiadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chausa da la patruna u dal patron. Ella u el è la part contrahenta.) Per garantir che tut las scolaras e che tut ils scolar hajan – sche pussaivel – il medem stadi da scolaziun, cur ch'ellas e cur ch'els termineschan la scola populara resp. cur ch'ellas e cur ch'els cumenzan ina scolaziun che suonda la scola populara (gimnasi / emprendissadi), èsi impurtant che la responsabladad per l'ultim onn da scola saja en ils mauns dal chantun.

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegnas da prestaziun per il 9. onn da scola tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas restantas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard las pretensiuns da scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala ed areguard la surveglianza.

Consequenzas finanziaus per il chantun e per las vischnancas:

Media dals onns 2004 / 2005:

distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:	fr. 21'526'904	(1. – 8. onn da scola)
grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:	fr. 17'759'450	(9. onn da scola)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)

ordinaziun executiva tar la lescha da scola (DG 421.010)

ordinaziun davart la salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scola populara e da las persunas d'instrucziun da la scolina en il chantun Grischun (OSP; DG 421.080)

lescha davart las scolinas dal chantun Grischun (lescha da scolina; DG 420.500)

Incumbensa V 2**Scolas secundaras da vallada**

Descripziun curta da l'incumbensa: Participaziun vi dals custs per manar ina scola secundara cun ina purschida extendida da roms sco scola preparativa per il gimnasi resp. sco equivalent per il gimnasi inferior sco er per manar ina terza classa secundara (classa preliceala) che ha in plan d'instrucziun gimnasial.

Intent da l'incumbensa: Garantir ils salaris da las personas d'instrucziun a las scolas secundaras da vallada.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las scolas secundaras da vallada renconuschidas (Brusio, Puschlav, Bregaglia, Mesauc, Roveredo) inolteschan al USS las dumondas da contribuziuns correspondentas. Las contribuziuns chantunalas vegnan calculadas tenor ils suandants criteris:

- purschida supplementara tar il plan d'instrucziun da la scola secundara: contribuziun pauschala per lecziun dal rom imputabla;
- terza classa tenor las disposiziuns federalas per scolas da maturitad (= classa preliceala) u quarta classa: contribuziun pauschala per scolara u per scolar che ha ses domicil en il Grischun.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'anglais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 7. fin la 8. classa:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finanziaus esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolas popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chaussa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant emploiadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chaussa da la patruna u dal patron. Ella u el è la part contrahenta.)

Las scolas secundaras da vallada preparan las scolaras ed ils scolars en il 7. ed en il 8. onn da scola per ina midada al gimnasi e surpiglian uschia la funcziun dals gimnasis inferiurs en regiuns che n'han nagins gimnasis. En il 9. onn da scola porschan ellas a scolaras ed a scolars ina instrucziun gimnasiala (classa preliceala) u ina preparaziun per in emprendissadi.

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegns da prestaziun per il 9. onn da scola tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas restantas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard las pretensiuns da scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala ed areguard la surveglianza.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Media dals onns 2004 / 2005:

distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:	fr. 247'950 (7. – 8. onn da scola)
grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas	fr. 414'054 (9. onn da scola)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)

ordinaziun executiva tar la lescha da scola (DG 421.010)

ordinaziun davart las scolas secundaras da vallada en il chantun Grischun (DG 421.210)

Incumbensa V 3**Custs da viadi da las scolaras e dals scolaras**

Descripziun curta da l'incumbensa: Participaziun vi dals custs che las instituziuns ch'èn responsablas per la scola han per transportar scolaras e scolaras.

Intent da l'incumbensa: Organisar e finanziair ils transports da scolaras e da scolaras.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existentia:**

Sin basa da las dumondas da contribuziun – cun ils mussaments originals correspondents – da las instituziuns ch'èn responsablas per la scola (vischnancas e consorzis da scola) vegnan las contribuziuns chantunalas calculadas sco suonda:

- eruir ils custs imputabels
- calcular la contribuziun: en media circa 35% (20%, 28%, 37%, 46% e 55% tut tenor la forza finanziaria da las vischnancas) dals custs imputabels.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 1. fin la 8. classa:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finansials esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolaras popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chausa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant emploiadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chausa da la patruna u dal patron. Ella u el è la part contrahenta.) En quest connex surpiglia ella u el er ils custs da viadi correspondents per las scolaras e per ils scolaras.

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Naginas che concernan il transport da scolaras e da scolaras.

Directivas restantas dal chantun:

La precedenza duai avair l'utilisaziun dals meds da transport publics.

Consequenzas finansialas per il chantun e per las vischnancas:

Media dals onns 2004 / 2005:

distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas:

fr. 603'210 (1. – 8. onn da scola)

grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

fr. 689'383 (9. onn da scola)

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart las scolaras popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)
ordinaziun executiva tar la lescha da scola (DG 421.010)

Incumbensa V 4**Purschidas spezialas da linguas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Participaziun vi dals custs che las instituziuns ch'èn responsablas per la scola han per emnas cumpactas u per emnas intensivias.

Intent da l'incumbensa: Curs da lingua – en furma d'emnas cumpactas u d'emnas intensivias – per quellas linguas naziunalas che na vegnan betg purschidas sco roms obligatorics.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

L'organisaziun dals curs da lingua è chausa da l'instituziun ch'è responsabla per la scola. Il USS examinescha, sch'ils curs correspundan als criteris da qualidad usitads (dumber da lecziuns per emna, adempliment da las finamiras d'instrucziun e.u.v.) e decida davart lur renconuschientscha. A l'instituziun ch'è responsabla per la scola vegnan pajadas pauschalas per mintga scolara u per mintga scolar.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 7. fin la 8. classa:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finanziaus esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolas popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chausa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant emploiadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chausa da la patruna u dal patron. Ella u el è la part contrahenta.)

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegns da prestaziun per il 9. onn da scola tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas restantas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard las pretensiuns da scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala ed areguard la surveglianza.

Per garantir che tut las scolaras e che tut ils scolaras hajan – sche pussaivel – il medem stadi da scolaziun, cur ch'ellas e cur ch'els termineschan la scola populara resp. cur ch'ellas e cur ch'els cumenzan ina scolaziun u in emprendissadi che suonda la scola populara, èsi impurtant che la responsabladad per l'ultim onn da scola saja en ils mauns dal chantun.

Consequenzas finanziaus per il chantun e per las vischnancas:

Media dals onns 2006 / 2007:

distgargias per il chantun / grevezas per las vischnancas: fr. 29'050 (7.ed 8. onn da scola)

grevezas per il chantun / distgargias per las vischnancas: fr. 26'741 (9. onn da scola)

Las contribuziuns da l'onn da scola 2006/2007 correspundan plitgusch a la realitad, perquai che la purschida exista pir dapi l'onn 2004.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

ordinaziun executiva tar la lescha da scola (DG 421.010)

Incumbensa V 5**Scolaziun speziala (contribuziuns a las mesiras pedagogic-terapeuticas)**

Descripziun curta da l'incumbensa: Contribuziuns a mesiras pedagogic-terapeuticas (logopedia, terapia da legastenia e da discalculia, terapia da psicomotorica).

Intent da l'incumbensa: Scolaziun da scolaras e da scolaras che han basegns spezials.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existentia:**

Il chantun paja ina contribuziun per ura a las instituziuns responsablas (vischnancas, federaziuns, instituziuns) a la logopedia, a la terapia da legastenia ed a la discalculia sco er a la terapia da psicomotorica.

Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas. L'execuziun (planisaziun, realisaziun, controlla) è chausa da las vischnancas.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Far ina revisiun da la lescha da scola, integrond parts da la lescha davart la promoziun da personas cun impediments.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 1. fin la 8. classa:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finanziaus esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolas popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chausa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant employadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chausa da la patruna u dal patron. Ella u el è la part contrahenta.)

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegns da prestaziun per il 9. onn da scola tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas strategicas dal chantun / libertads da decider da las vischnancas:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard la scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala, areguard la surveglianza e.u.v.

Per garantir che tut las scolaras e che tut ils scolaras hajan – sche pussaivel – il medem stadi da scolaziun, cur ch'ellas e cur ch'els termineschan la scola populara resp. cur ch'ellas e cur ch'els cumenzan ina scolaziun u in emprendissadi che suonda la scola populara, èsi impurtant che la responsabladad per l'ultim onn da scola saja en ils mauns dal chantun.

Consequenzas finanziaus per il chantun e per las vischnancas:

Preventiv 2008:

distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas: fr. 3'663'000 (1. – 8. onn da scola)
grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas: fr. 37'000 (9. onn da scola)

Las consequenzas finanziaus sa basan sin valurs dal preventiv 2008, perquai che las contribuziuns

federalas crodan en consequenza da la NGF confederaziun – chantun.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha davart la promoziun da persunas cun impediments (lescha d'impedids; DG 440.000)
ordinaziun davart la scolaziun speziala (DG 440.020)

Incumbensa V 6**Manar scolas e classes bilinguas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Sustegnair e promover minoritads linguisticas.

Intent da l'incumbensa: Las scolaras ed ils scolars duain survegnir la pussaivladad en scola d'emprender duas linguas chantunalas sin in nivel aut. A la fin dal temp da scola obligatoric duain las scolaras ed ils scolars esser s'avischinads uschè bain sco pussaivel a la bilinguitad ch'ellas e ch'els èn abels d'utilisar tala en il mintgadi.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Tenor la lescha da linguas paja il chantun contribuziuns a vischnancas per installar e per manar scolas bilinguas. Ultra da las personas d'instrucziun che ston savair fitg bain tuttas duas linguas, basegni materialias d'instrucziun che duain star a disposiziun en differents roms en tuttas duas linguas. Quai pretenda che las personas d'instrucziun collavurian stretgmain sin il plaun professional. Includ en quai è dentant tranter auter er la lavur da geniturs, l'assistenza da scolaras e da scolars sco er la valitaziun cuminaivla da prestaziuns.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 1. fin la 8. classa:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finanziaus esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolas popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chausa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant emploiadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chausa da la patruna u dal patron. Ella u el è la part contrahenta.)

Introducziun/adattaziun da cunvegnas da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegnas da prestaziun per il 9. onn da scola tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard la scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala, areguard la surveglianza e.u.v.

Per garantir che tut las scolaras e che tut ils scolars hajan – sche pussaivel – il medem stadi da scolaziun, cur ch'ellas e cur ch'els termineschan la scola populara resp. cur ch'ellas e cur ch'els cumenzan ina scolaziun u in emprendissadi che suonda la scola populara, èsi impurtant che la responsabladad per l'ultim onn da scola saja en ils mauns dal chantun.

Consequenzas finanziaus per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas: fr. 325'333 (1. – 8. onn da scola)
grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas: fr. 18'869 (9. onn da scola)

Perquai ch'i n'èn vegnidas pajadas naginas contribuziuns avant l'onn 2008, correspundan las consequenzas finanziaus als custs, cun ils quals ins sto far quint l'onn 2008.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha da linguas dal chantun Grischun (LLing; DG 492.100)

ordinaziun da linguas dal chantun Grischun (OLing; DG 492.110)

Incumbensa V 7**Activitads en connex cun il barat linguistic**

Descripziun curta da l'incumbensa: Sustegnair e promover minoritads linguisticas.

Intent da l'incumbensa: Activitads da barat tranter las differentas culturas linguisticas naziunalas en il chantun.

Departament: departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient

Post da servetsch: uffizi per la scola populara ed il sport

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las scolas duain profitar da l'ocasiun d'emprender gist al lieu la lingua da la vischina u dal vischin che vegn instruida il medem mument sco lingua estra. Colliadas cun quai èn er activitads da barats culturals ed uschè bleras situaziuns realas sco pussaivel per applitgar la lingua en ina moda che sa referescha a l'adressata u a l'adressat e per s'occupar cun quai.

Midadas essenzialas da la situaziun actuala pervia dal project separà fin l'onn 2010:

Revisiun totala da la lescha da scola, 2010: introducziun da l'englais sin il stgalim da la scola primara, direcziuns da scola, maisa da mezdi, uras da bloc, scolarisaziun che ha lieu pli baud.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun da la 1. fin la 8. classa:**

Las vischnancas èn da nov cumpetentas per l'execuziun fin e cun la 8. classa. Il chantun relascha prescripziuns legalas surordinadas e controllescha che quellas vegnian observadas.

Tut las incumbensas en connex cun la gestiun d'ina scola populara vegnan ademplidas da la vischnanca da scola. Pervia da quai sto er la responsabladad en connex cun ils fatgs finanziaus esser en ils mauns da las vischnancas.

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun per la 9. classa:

Il chantun surpiglia la finanziaziun da las scolas popularas en il chantun Grischun per il 9. onn da scola. (La planisaziun e la decisiun, l'execuziun operativa sco er la controlla da l'execuziun èn – sco enfin ussa – chausa da la vischnanca. Las personas d'instrucziun restan vinavant emploiadas da la vischnanca. La controlla da la prestaziun da lavur è chausa da la patruna u dal patrun. Ella u el è la part contrahenta.)

Introducziun/adattaziun da cunvegns da prestaziun tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola:

Introducziun da cunvegns da prestaziun per il 9. onn da scola tranter il chantun e tranter las instituziuns ch'èn responsablas per la scola.

Directivas restantas dal chantun:

Il chantun relascha directivas areguard las finamiras, areguard ils cuntegns, areguard la durada, areguard las pretensiuns da scolaziun da las personas d'instrucziun, areguard la salarisaziun minimala ed areguard la surveglianza.

Per garantir che tut las scolaras e che tut ils scolaras hajan – sche pussaivel – il medem stadi da scolaziun, cur ch'ellas e cur ch'els termineschan la scola populara resp. cur ch'ellas e cur ch'els cumenzan ina scolaziun u in emprendissadi che suonda la scola populara, èsi impurtant che la responsabladad per l'ultim onn da scola saja en ils mauns dal chantun.

Consequenzas finanziaus per il chantun e per las vischnancas:

Distgargias per il chantun / grevezzas per las vischnancas: fr. 88'889 (1. – 8. onn da scola)
grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas: fr. 5'156 (9. onn da scola)

Perquai ch'i n'èn vegnidas pajadas naginas contribuziuns avant l'onn 2008, correspundan las consequenzas finanziaus als custs, cun ils quals ins sto far quint l'onn 2008.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha da linguas dal chantun Grischun (LLing; DG 492.100)
ordinaziun da linguas dal chantun Grischun (OLing; DG 492.110)

3.1.6 armonisaziun da las tariffas da contribuziun en ils fatgs da sanadad

Incumbensa S 1

Gestiun dals ospitals

Descripziun curta da l'incumbensa: Furnir prestaziuns medicinalas tenor l'incarica da prestaziun individuala.

Intent da l'incumbensa: Garantir il provediment medicinal acut da la populaziun e dals giasts dal Grischun.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onni 2008)

Descripziun da la collavuraziun existentia:

Il nov sistem chantunal per finanziar ils ospitals consista da la cumbinaziun da contribuziuns dependentas da la prestaziun per cumpensar las prestaziuns medicinalas staziunaras ch'èn vegnidas furnidas, e quai cun ina participaziun simultana dal chantun als retgavs dals ospitals che vegnan da pazientas e da pazients extrachantunals tenor la lescha federala davart l'assicuranza da malsauns, da pazientas e da pazients mez privats resp. privats sco er da pajadras e da pajaders autonomi che pajan contribuziuns fixas per ils servetschs da salvament, per la perscrutaziun e per l'instrucziun sco er per ils servetschs da pichet.

Per ils tractaments staziunaras ch'èn vegnids prestads conform a l'incarica da prestaziun vegn pajada ina pauschala che sa drizza tenor la prestaziun, uschenavant che las ulteriuras purtadras e ch'ils ulteriurs purtaders dals custs (assicuradras ed assicuraders tenor la LAM e tenor la LAA sco er tenor l'assicuranza d'invaliditad e tenor l'assicuranza militar) na pajan – sin basa da prescripziuns legalas u d'ina ordinaziun uffiziala – naginas indemnizaziuns che cuvran ils custs per ils custs ch'èn necessari per l'economia dal manaschi.

Il chantun surpiglia en quest connex las suandantas parts da las contribuziuns da prestaziun per prestaziuns medicinalas staziunaras:

85% en cas dals ospitals regionalis e 90% en cas da l'ospital dal center.

II. Proposta per ina nova regulaziun

Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:

La part ch'il chantun paja vi da las contribuziuns per prestaziuns medicinalas staziunaras vegn fixada tant tar l'ospital dal center sco er tar ils ospitals regionalis ad 80%.

Las tariffas da la taxa da l'ospital dal center e dals ospitals regionalis sin lur entradas tar pazientas e tar pazients da la LAM extrachantunals sco er tar pazientas e tar pazients mez privats resp. privats e tar pajadras e tar pajaders autonomi vegnan stritgadas.

Il motiv per las differentas tariffas da contribuziun tar l'ospital dal center e tar ils ospitals regionalis èn las differentas tariffas ch'il chantun paja per las investiziuns. Il resultat è ch'i vegnan cumparegliadas uschia contribuziuns dal chantun al quint d'investiziun cun talas al quint da gestiun. Quai ha in effect negativ per il quint da gestiun da l'ospital dal center, perquai ch'el ha tariffas da taxa ch'èn pli autas. En il senn d'in tractament egual da l'ospital dal center e dals ospitals regionalis ston las tariffas da contribuziun dal chantun vegnir unifitgadas.

Directivas restantas dal chantun:

La purschida cun dretg da survegnir contribuziuns è fixada en l'aggiunta tar la lescha per promover la tgira da personas malsaunas, ils detagls vegnan fixads en las cunvegns individualas da prestaziun cun ils ospitals.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargas per las vischnancas:

contribuziun 2005: fr. 1'122'502 (media dals onns 2005/2006, fin l'onni 2004 è questa
valur cuntegnida en il deficit)

preventiv 2008: ca. fr. 1'200'000

Cunvegns da prestaziun che ston vegnir adattadas:

naginas

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da persunas malsaunas (DG 506.060)

Incumbensa S 2**Construcziun da stabiliments per personas malsaunas**

Descripziun curta da l'incumbensa: Il chantun paga contribuziuns per investiziuns en il rom d'in provediment cun ospitals graduà. Sco investiziuns valan construcziuns novas, engrondiments, midadas totalas e renovaziuns, apparats medicinali ed indrizz da manaschi e la cumpra da bains immobiliari e da stabiliments ch'èn necessari per il manaschi.

Intent da l'incumbensa: Garantir ina infrastruttura d'ospital adequata.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Per tut las investiziuns d'ina valor d'object da passa 3'000 francs vegn fixada da la regenza ina contribuziun pauschala per ospital, e quai sin basa dal credit global dal cussegl grond. L'atezza da la contribuziun pauschala vegn fixada mintga onn ordavant e dependa dal dumber e da la grevizza dals cas sco er dal stgalim da provediment. La part dal chantun importa 50% tar ils ospitals regionali e 75% tar l'ospital dal center dal Grischun.

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

La part da la finanziaziun dal chantun vi da las contribuziuns d'investiziun als ospitals regionali ed a l'ospital dal center vegn unifitgada ed adattada a tala da las contribuziuns a las prestaziuns medicinalas dals ospitals (80%).

Tenor la nova regulaziun da la finanziaziun dals ospitals sin plaun federal ston ils custs d'investiziun vegnir integrads en il futur en las contribuziuns pro cas da las assicuranzas da malsauns. Tenor la revisiun da la LAM ston las pauschalas che sa drizzan tenor la prestaziun vegnir introducidas il pli tard per il 1. da schaner 2012.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevizzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2000 – 2005: fr. 4'478'685

preventiv 2008: ca. fr. 5'000'000

Il problem da la nova regulaziun da la LAM è quel ch'i n'è vegnida fixada nagina regulaziun concernent la gulivaziun da las differentas valurs da temp da l'infrastructura d'ospital. Cuntrari a la finanziaziun actuala dals ospitals en il chantun na garantescha la nova soluziun federala betg che las contribuziuns d'investiziun ch'èn vegnidas pajadas en il passà vegnian resguardadas en moda adequata. La consequenza da quai pudess esser ch'il chantun e che las vischnancas ston gulivar almain ina part da questas differenzas, e quai per il termin da l'introducziun da las pauschalas en discussiun.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.060)

Incumbensa S 3**Tgira da personas malsaunas a chasa**

Descripziun curta da l'incumbensa: Il cuntegn da la purschida è la tgira e l'assistenza a chasa d'umans malsauns, disgraziads, reconvalescents, impedids, attempads e muribunds, da dunnas avant e/u suenter la pagliola sco er da confamigliaras e da confamigliars che tgiran en il senn d'ina distgargia temporara.

Intent da l'incumbensa: Garantir il provediment da la populaziun en la tgira ed assistenza a chasa.

Departament: departament da giustia, segirezza e sanadad (DGSS)

Post da servetsch: uffizi da sanadad (US)

I. Regulaziun vertenta (situaziun l'onn 2008)**Descripziun da la collavuraziun existenta:**

Las vischnancas èn responsablas per la tgira da la sanadad publica locala. Ellas ston tranter auter procurar per la tgira e per l'assistenza a chasa. Questa incumbensa po er vegnir delegada ad instituziuns adattadas publicas u privatas u vegnir schliada en il rom da corporaziuns da vischnancas. Dapi il schaner 2008 surpiglia il chantun cun in sistem da finanziaziun che s'orientescha vi da las prestaziuns 55% da las contribuziuns per categoria da prestaziun (fin l'onn 2007 èn vegnids surpigliads 50% dal deficit dal quint da manaschi pli stretg).

II. Proposta per ina nova regulaziun**Descripziun e motivaziun da la nova regulaziun:**

La tariffa da contribuziun ch'il chantun paja a las contribuziuns da prestaziun vegn augmentada da 55% ad 80%.

Grazia a quest augment duai vegnir cuntanschida in'armonisaziun da la repartiziun da la finanziaziun tranter il chantun e tranter las vischnancas, e quai tranter il sector da la spitex ed il sector dals ospitals.

Consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas:

Grevezzas per il chantun / distgargias per las vischnancas:

media dals onns 2004 / 2005: fr. 1'600'000 (finanziaziun sco l'onn 2008 tar prestaziuns sco dals onns 2004/2005)

preventiv 2008: fr. 1'880'000

Convegnas da prestaziun che ston vegnir adattadas:

Las convegnas da prestaziun tranter las vischnancas e tranter ils servetschs da la tgira ed assistenza a chasa ston vegnir adattadas en quai che concerna la nova tariffa da contribuziun.

Basas legalas che ston vegnir adattadas (relaschs/numers dal DG):

lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.000)

ordinaziun tar la lescha per promover la tgira da personas malsaunas (DG 506.060)

3.2 Optimaziun da la collavuraziun tar incumbensas communablas (instrument 4)

La dumonda d'optimar la collavuraziun tranter il chantun e las vischnancas sa tschenta unicamain tar las incumbensas communablas restantas. Da princip duain las rollas tranter il chantun e las vischnancas vegnir repartidas uschia ch'il chantun prescriba las directivas strategicas e che las vischnancas han libertads da decider tar l'execuziun da las incumbensas. Contribuziuns che sa refereschon a projects u che dependan da custs e d'ina tscherta lavur duain vegnir remplazzadas – sche pussaivel – da contribuziuns pauschalas u da contribuziuns globalas che dependan da la prestaziun. La regulaziun da projects duai sa drizzar tenor quai. Tut tenor il champ d'incumbensas ston ils elements essenzials da l'ademplant e da la finanziaziun da las incumbensas vegnir fixads en il rom da cunvegnas da prestaziun.

En vista ad in basegn d'optimar la collavuraziun existenta èn bundant 50 differentas incumbensas (parzias) vegnidas examinadas pli detagliadamain. Ils scleriments mussan ch'i dat mo in basegn d'agir tar tscherts puncts. Tut las incumbensas en il sector dal guaud duain en l'avegnir vegnir regladas cun cunvegnas da prestaziun. En ils auters champs d'incumbensa duain ils meglieraments vegnir fatgs en moda situativa, uschenavant che quai è pussaivel e necessari.

Ultra da quai vegn examinà il basegn d'ina sistematisaziun da las tariffas da contribuziun tar las incumbensas communablas restantas. I sto vegnir resguardà en quest connex ch'il chantun na paja a las vischnancas da nov pli naginas contribuziuns cun supplements da la forza finanziaria. Las contribuziuns na ston pia ademplir pli nagina funcziun da gulivaziun. Per quai èn previs ils novs instruments da la gulivaziun da las grevezzas. Suentar ch'il detretschament è fatg, resta in dumber survesaivel d'incumbensas ch'il chantun e che las vischnancas ston finanzia communablmain. Las tariffas da contribuziun da questas incumbensas restantas importan tranter 20% ed 80%.

Areguard lur volumen han las contribuziuns dals suandants secturs ina impurtanza speziala:

• prestaziuns medicinalas dals ospitals	80%
• construcziun da stabiliments per personas malsaunas	80%
• tgira da personas malsaunas a chasa (spitex)	80%
• provediment d'aua public	15% – 30%
• construcziuns da protecziun e da dustanza	20%
• construcziuns da protecziun en il sector dal guaud	60% – 80%
• projects d'avertura en il sector dal guaud	50% – 80%

Las contribuziuns pertutgadas en il sector da la finanziaziun communabla restanta èn menziunadas ina per ina en l'aggiunta "3. Tariffas da contribuziun tar las incumbensas communablas restantas".

4. Sdebitament parzial

4.1 Situaziun da partenza

Las vischnancas vegnan a frida cun il nov sistem da gulivaziun mo, sche lur indebitament resta en in rom supportabel. Ils meds finansials da la gulivaziun da finanzas (gulivaziun da resursas e da grevezzas) vegnan pajads senza esser liads vi d'intents specifics ed èn previs sco supplement da las entradas communalas per ademplir las incumbensas communalas che resultan. I cuntrafesch a las finamiras strategicas da la NGF grischuna, sche vischnancas stuessan duvrar ils meds finansials che n'èn betg liads vi d'intents specifics en emprima lingia per mitigiar la grevezza da tschains e per extinguer ils debits e sch'i vegniss

impedì uschia in svilup autonom e raschunaivel cun ina concepziun independenta da l'avegnir.

Dal sdebitament parzial planisà èn pertutgadas per gronda part quell'as vischnancas che avevan gia ussa il dretg da survegnir meds finanzials da la gulivaziun dal basegn spezial (GBS). En quest connex sa tracta da vischnancas ch'èn finanzialmain deblas e che han debits sproporziunads, a las qualas stuessan vegnir dads vinavant sur onns meds finanzials sut quest titel, sch'i na vegn betg applitgà in nov sistem cun las mesiras accompagnantas necessarias.

La diminuziun da la grevezza fiscala da vischnancas è – en connex cun la nova concepziun da la repartiziun da las incumbensas e da la gulivaziun da finanzas – ina mesira transitorica ch'è necessaria e che serva a la finamira. Igl è chapaivel che mesiras correspondentas vegnan accompagnadas da la dumonda da l'indebitament. Exempels d'auters chantuns mussan ch'ina acziun unica da sdebitar vischnancas è indispensabla, sch'i duain vegnir remplazzads – cun introducir ina nova gulivaziun da finanzas – quels instruments che han servì a l'amortisaziun intenziunada dals debits. Il medem mument duain vegnir prendidas mesiras per evitar en l'avegnir in nov indebitament sproporziunà.

La finamira dal sdebitament n'è betg quella da sdebitar cumplettaimain las vischnancas dal chantun, mabain mo da sdebitar parzialmain quell'as vischnancas che han debits sproporziunads, e quai tenor criteris unitars e severi. Sch'ins renunziass cumplettaimain da prender mesiras, cun las qualas la grevezza fiscala po vegnir reducida ad ina dimensiun supportabla, chaschunass quai sco ultima consequenza ina insolvenza cumpletta da las vischnancas cun blers debits. Er sch'ina responsabladad dal chantun po de iure vegnir snegada, restan de facto las consequenzas d'in "cas da concurs" bain pendidas tar il chantun e tar las autras vischnancas.

4.2 Fixaziun dal debit decisiv

Tenor standards ch'èn renconuschids generalmain vegni sa basà sin l'indebitament net (chapital ester minus facultad finanziaria) per giuditgar la grevezza fiscala relevanta da las finanzas publicas. En quest connex vala in debit net per abitanta u per abitant da 5'000.– francs sco gist anc supportabel. Valurs pli autas ston dentant vegnir resguardadas sco sproporziunadas. Questa valur vala per ina vischnanca media cun bleras resursas (cun in index dal potenzial da resursas da 100). Vischnancas che han in potenzial da resursas sur la media pon purtar debits pli gronds, talas cun entradas pli pitschnas debits ch'èn correspondentamain pli pitschens. Il cunfin da l'indebitament net pretendibel dependa pia da la quantad da las resursas communalas – senza resguardar las contribuziuns da gulivaziun dal chantun. En il nov sistem sto la grevezza fiscala pudair vegnir finanziada da mintga vischnanca or da las atgnas funtaunas.

Il **cunfin da la cumportabladad** dal debit net supportabel vegn calculà sco suonda per mintga vischnanca:

- Per vischnancas cun paucas resursas (che han in index da resursas sut 100 puncts) sa reducescha il cunfin da 5'000 francs per abitanta u per abitant proporziunalmain a l'index da resursas communal avant la gulivaziun.
- Per vischnancas cun bleras resursas (che han in index da resursas sur 100 puncts) s'augmenta quest cunfin da 5'000 francs per abitanta u per abitant per quel import ch'è diesch giadas pli grond che quella part da las resursas che surpassa la media chantunala (da 2'631 francs per abitanta u per abitant).

La tabella qua sutvart mussa exemplaricamain il connex tranter l'index da resursas ed il cunfin da la cumportabladad.

**Index da resursas (IR)
vischnanca:**

**Cunfin da la cumportabladad
indebitament net en fr./ab.:**

IR 100 (= 2'631 francs per abitant[a])	fr. 5'000
IR 50	fr. 2'500
IR 80	fr. 4'000
IR 90	fr. 4'500
IR 100	fr. 5'000
IR 105	fr. 6'316
IR 110	fr. 7'631
IR 115	fr. 8'947

Il debit net d'ina vischnanca che vegn cumprovà en il quint da facultad vala sco basa ed il medem mument sco valur maximala per calcular la contribuziun da sdebitament. Decisivas èn las valurs dal quint da facultad dals 31 da december 2006. Quest stadi da valitaziun è vegnì tschernì aposta. Las vischnancas n'al pon betg pli influenzer. L'uffizi da vischnancas ha examinà detagliadamain la relevanza dals custs dal debit net sco er la valitaziun da la facultad finanziaria e las ha fixadas tenor criteris unitars. Uschia vegni garanti che la facultad finanziaria vegnia resguardada cumplainamain e validada unitarmain tenor la valur commerciala resp. tenor la valur fiscale. Il medem vegn er fatg cun il chapital ester. Il debit net vegn curregi mo, sch'el sa diminuescha uschia.

Per valitar l'import ch'è relevant per il sdebitament vegnan resguardads ultra da quai ils suandants criteris:

- **entradas fiscalas** dals onns 2002-2006 (5 onns) che n'èn betg vegnidas incassadas tar in pe da taglia da sut 120% da la taglia chantunala simpla;
- integraziun da la **facultad da la vischnanca burgaisa**;
- **contribuziuns or dal basegn spezial** dals onns 2007 – 2009. (Questas contribuziuns servan en emprima lingia al sdebitament. Ellas ston vegnir resguardadas sco prestaziun anticipada. Per la bilantscha globala pon ellas actualmain dentant vegnir registradas mo en moda approximativa).

4.3 Resultat e pajament da contribuziuns

Suenter che las correcturas e che la nova valitaziun èn vegnidas fatgas survegnan las suandantas 15 vischnancas contribuziuns per in sdebitament parzial:

Bravuogn	fr. 4'509'539
Filisur	fr. 3'615'426
Mustér	fr. 2'521'125
Ramosch	fr. 1'908'173
Mesauc	fr. 1'587'787
Beiva	fr. 1'572'839
Verdabbio	fr. 1'214'488
Trun	fr. 1'145'615
Surava	fr. 1'019'984
Sta. Maria i.C.	fr. 378'903
Preaz	fr. 191'675
San Vittore	fr. 175'970
Mastrils	fr. 175'279
Fideris	fr. 139'181
Duin	fr. 101'807
total	fr. 20'257'790

L'import total che vegn finanzià cumplainamain dal chantun è 20.3 milliuns francs. Questa summa sa basa sin la supposiziun che differentas vischnancas survegnian contribuziuns dal basegn spezial en l'atezza da 3.0 milliuns francs per ils onns 2007 fin 2009. Per il sdebitament ha il chantun a disposiziun meds finansials che derivan dal fond da gulivaziun

da finanzas. En la bilantscha globala vegn quest import resguardà en furma d'ina annuitad annuala da 5.9%. En l'aggiunta separada da tabellas "5. Sdebitament parzial" è la basa da calculaziun preschentada detagliadamain.

Las contribuziuns da sdebitament vegnan pajadas l'onn che la NGF grischuna vegn introducida, premess che las vischnancas che han il dretg da survegnir questas contribuziuns adempleschian las premissas per quai. Ils meds finansials èn liads ad in intent e ston pervia da quai vegnir duvrads per reducir resp. per restituir debits ch'èn suttamess a tschains ed ad amortisaziuns sco er per ulteriuras amortisaziuns. Las vischnancas ston cumprovar ch'ellas hajan duvrà quests meds finansials en moda adequata. L'uffizi da vischnancas vegn a far las controllas correspudentas.

4.4 Surveglianza da las vischnancas suenter il sdebitament parzial

L'indebitament da la gronda part da las vischnancas grischunas è – sa basond sin ils indicaturs finansials actuals – bain supportabel e sa chatta sut la media cumpareglià cun ils auters chantuns. Cun l'instrument complementar dal sdebitament parzial vegn la situaziun da partenza respectiva meglierada anc ina giada en general, cur che la NGF grischuna vegn introducida. Il nov sistem n'enconuscha però, cuntrari a la gulivaziun dal basegn spezial vertenta, nagina rait da segirezza, cun la quala pudessan vegnir mitigadas las consequenzas negativas d'in nov indebitament sproporzionà. Pervia da quai vali – resguardond ils princips reconuschids da l'economia da finanzas, sco ch'els èn fixads en la lescha davart las finanzas dal chantun Grischun e sco ch'els valan er en moda subsidiara per las vischnancas – d'evitar svilups sbagliads e da far a temp las correcturas eventualas. La responsabladad per quai sa chatta en emprima lingia tar las autoritads communalas e tar ils organs da controlla da la vischnanca.

En il rom da la surveglianza suprema ha il chantun dentant er l'incumbensa da far la surveglianza finanziaria da las vischnancas. Cun remplazzar il sistem da gulivaziun da finanzas vertent crodan il medem mument er davent las pussaivladads da controlla e d'intervenziun ch'èn colliadas directamain cun ils singuls instruments. La regenza n'ha betg l'intent da remplazzar il dumber da las regulaziuns che vegnan abolidas tras in engrondiment voluminus da l'instrumentari dal dretg da surveglianza. I sto dentant vegnir controllà, quant enavant che las disposiziuns da la lescha communal, che sa basan sin il dretg da finanzas e da surveglianza, bastan per evitar en il futur dischequilibers massivs da las finanzas communalas ed in indebitament correspudent. Adattaziuns precisas che servan a questas finamiras na pon – tut tenor il resultat da la controlla – betg vegnir evitadas. Ultra da pretensiuns minimalas al dretg communal da finanzas (p.ex. frain a l'indebitament) stuess la surveglianza chantunala disponer d'in sistem da preavertiment cun las pussaivladads da prevenziun correspudentas.

5. Cumpensaziun d'inegualitads limitada pervia da la midada dal sistem

La midada a la NGF grischuna chaschuna midadas considerablas tar ils moviments da finanzas tranter il chantun e las vischnancas. Malgrà ch'il volumen per la gulivaziun da finanzas e da grevezzas è tut en tut vegnì engrondì, chaschunan questas midadas tranter auter che er vischnancas cun paucas resursas survegnan da nov main meds finansials da gulivaziun e/u subeschjan grevezzas supplementaras pervia dal detretschament da las incumbensas. La consequenza da quai è ina bilantscha generala negativa. Per las vischnancas en discussiun po questa perdita esser ina grevezza speziala, oravant tut, sche sia structura d'entradas e d'expensas s'orientescha fermamain vi dal sistem da gulivaziun vertent.

Las consequenzas finansialas èn registradas per mintga singula vischnanca en la bilantscha globala. Quella resguarda tut ils elements da la NGF grischuna, q.v.d. la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas en il senn pli stretg, il saldo dal detretschament da las incumbensas sco er il sdebitament parzial. I vala dentant da resguardar che la bilantscha globala po

mussar mo tendenzas davart las consequenzas finanzialas che la NGF grischuna po eventualmain avair.

Per facilitar la midada dal sistem vertent al sistem nov survegnan tut las vischnancas cun paucas resursas che ston subir ina perdita da meds finanzials (saldo final negativ pervia da la refurma) meds finanzials da gulivaziun supplementars durant ina fasa transitorica da maximalmain 8 onns. Cun la limitaziun temporara dals meds finanzials duai vegnir evità ch'i vegnian cementadas tschertas structuradas. Cun la cumpensaziun d'inegualitads survegnan las vischnancas pertutgadas temp per pudair adattar lur structuradas a las novas relaziuns. La limitaziun temporara e la reducziun cuntinuanta da las contribuziuns serva il medem mument a promover fusiuns da vischnancas. Plinavant duai la regenza survegnir la pussaivladad – en cas d'ina fusiun – da prolungar il termin da las contribuziuns per cumpensar inegualitads.

La cumpensaziun d'inegualitads che vegn concedida mo in tschert temp è concepida sco agid transitoric temporar. Pervia da quai n'è ella er betg ina part integrala sco tala dal nov sistem da gulivaziun. Ils meds finanzials vegnan mess a disposiziun cumplainamain dal chantun.

Las contribuziuns da gulivaziun furman ina cumplettaziun da la gulivaziun da las resursas (GRes). Pervia da quai profiteschon automaticamain mo vischnancas cun paucas resursas da la cumpensaziun d'inegualitads che vegn concedida mo in tschert temp. La GRes garantescha a mintga vischnanca da bel principi in equipament dad almain 80% da la media dal potenzial da resursas. Ditg cun auters peds: Sunter la gulivaziun importa l'index dal PR tar tut las vischnancas almain 80 puncts. A las vischnancas che han in saldo negativ considerabel en la bilantscha globala duain pia vegnir pajads l'emprim onn suenter la realisaziun da la NGF grischuna meds finanzials da gulivaziun fin a l'index dal PR da 100 puncts resp. fin a 100% da la media dal potenzial da resursas da tut las vischnancas. Questa media (index da 100) sa chatta tar 2'631 francs per abitanta u per abitant (tenor las cifras dals onns 2004/2005). Ina vischnanca survegn pia l'emprim onn maximalmain 526 francs per abitanta u per abitant resp. 20% da 2'631 francs. La limita da gulivaziun da 100% al cumenzament vegn reducida cuntinuantamain. La cumpensaziun d'inegualitads croda ultra da quai l'onn, ch'il cunfin cuntanscha 80% resp. quel nivel che mintga vischnanca cuntanscha da bel principi tras la GRes.

Evaluziuns da quest model han mussà che er vischnancas cun ina perdita minima en la bilantscha globala survegnissan contribuziuns da gulivaziun relativamain grondas. Quest instrument duai dentant cumpensar inegualitads e betg auzar vischnancas en ina zona d'in bun gudogn durant ina fasa transitorica. Pervia da quai duai la contribuziun da gulivaziun vegnir reducida per vischnancas che han ina pitschna perdita. A vischnancas che han ina perdita da main che 10% da la media dal potenzial da resursas resp. fin maximalmain 263 francs per abitanta u per abitant vegn la contribuziun da gulivaziun smesada. Analogamain a quai è previs in ulteriur cunfin per vischnancas che han ina perdita da maximalmain 131 francs per abitanta u per abitant. Questas vischnancas survegnan 25% da la contribuziun da gulivaziun.

La concepziun da la cumpensaziun d'inegualitads limitada cuntogna en detagl ils suandants **elements**:

- concentraziun a las vischnancas cun paucas resursas che han in index da resursas sut 100 sco er a vischnancas che han in pe da taglia da minimalmain 120% da la taglia chantunala simpla en la media dals onns 2002 fin 2006;
- gulivaziun da meds finanzials da la GRes mancants l'emprim onn fin ad in cunfin da la GRes da 100%;
- reducziun annuala da la limita da gulivaziun per 2.5 puncts procentuals. (Uschia è la cumpensaziun d'inegualitads limitada ad 8 onns. La limita da gulivaziun sa reducescha entaifer 8 onns per totalmain 20% al cunfin dad 80%. Quai correspunda a la valur da gulivaziun minimala da la GRes);

- furnaziun da trais gruppas da vischnancas cun perditas en correspondenza cun il saldo en la bilantscha globala qua avant maun (senza actualisaziun) e graduaziun dals meds finansials da gulivaziun cun 100% per vischnancas da la gruppa 1, 50% per vischnancas da la gruppa 2 e 25% per vischnancas da la gruppa 3;
- resguardar il potenzial da resursas da mintga vischnanca che sto vegnir calculà da nov mintga onn. Uschia vegn resguardà il svilup futur da l'index dal PR da las vischnancas pertutgadas.

Ils resultats èn cumprovads en l'aggiunta separada da tabellas "7. Cumpensaziun d'inegualitads limitada pervia da la midada dal sistem" per mintgina da las vischnancas pertutgadas. Sa basond sin las calculaziuns qua avant maun survegnan 59 vischnancas meds finansials da gulivaziun da totalmain 25.7 milliuns francs. Da quels èn 6.2 milliuns francs contribuziuns che ston vegnir pajadas l'emprim onn suenter l'introducziun da la NGF grischuna. I sa tracta en quest connex da cifras provisoricas. Pervia da quai sto la basa per la bilantscha globala vegnir controllada anc ina giada punct per punct. Ultra da quai n'è il svilup dal potenzial da resursas dals onns 2010 fin 2017 anc betg resguardà. Questa dinamisaziun dastgass augmentar il basegn da meds finansials per circa in terz sin 35 milliuns francs.

IV. Coordinaziun cun il project per realisar la procedura penala e la procedura civila svizra en il Grischun

1. Situaziun da partenza

La dumonda da detretschar incumbensas sa tschenta en il sector da la giustia en spezial tar la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza. En il sector da la giurisdicziun administrativa sco er tar las istanzas da meds legals datti gia oz in cler urden da competenzas senza incumbensas communablas. Tar la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza ha il chantun la competenzaa da regulaziun; l'execuziun e la finanziaziun è dentant attribuidas a differents plauns:

- Sco incumbensas chantunalas pon vegnir designadas la persecuziun penala en cas da delicts e da crims sco er l'execuziun da chastis; questas incumbensas vegnan ademplidas da posts da servetsch da l'administraziun chantunala (procura publica resp. uffizi per l'execuziun giudiziala). Il medem vala per chaussas penalas che vegnan intercuridas e giuditgadas tras in'autorità administrativa chantunala en la procedura penala administrativa. Reglà sin plaun chantunal è er il post da mediaziun tenor la lescha federala davart l'egualità da dunna ed um.
- Il giudicament giudizial da dispitas da dretg civil e da cas penals en la procedura ordinaria è chaussa da las dretgiras districtualas; lur deficit surpiglian mintgamai per la mesadad il chantun e las vischnancas dal district.
- Ils custs per la giurisdicziun gratuita en chaussas civilas vegnan pajads anticipadamain – tut tenor la durada dal domicil – u da la vischnanca da domicil u dal chantun.
- Cumpetents per l'inquisiziun da surpassaments e per il giudicament da chaussas penalas en la procedura da mandat èn las presidentas cirquitalas ed ils presidents cirquitals. En il sector da la giurisdicziun civila èn ellas ed els en spezial mediaturas e mediatur sco er derschadras singulas e derschaders singuls. Plinavant èn ellas ed els cumpetents per la procedura da cumond uffizial e per la giurisdicziun voluntara en il dretg d'ierta ed en ils dretgs reals. Il deficit dals circuls vegn surpiglià da las vischnancas.
- La procedura da mediaziun en fatgs da locaziun e da fittanza è chaussa d'autoritads da mediaziun pariteticas sin plaun districtual; ils custs ston vegnir pajads da las vischnancas.

En il rom d'ina refurma da la giustia sin plaun federal han il pievel ed ils chantuns concedì a la confederaziun la competenzaa da reglar la procedura penala e civila (art. 122 e 123 CF). Las lavurs vi da la procedura penala (PP) e vi da la procedura civila (PC) svizra èn terminadas u vegnan previsiblamain terminadas quest onn. En vista a l'entrada en vigur da questas duas leschas, ch'è planisada dal cussegl federal per il 1. da schaner 2010, sto er vegnir adattada l'organisaziun giudiziala en il chantun Grischun. Las prescripziuns liantas da la PP svizra han consequenzas considerablas per ils circuls. Pervia da l'introducziun da l'uschenumnà model da procura publica na relascha en l'avegnir betg pli la presidenta cirquitala u il president cirquital ils mandats penals tar delicts e tar crims, mabain directamain la procura publica. Tut en tut croda davent qua tras circa in quart da la chargia da lavur tar ils uffizis cirquitals. Tras quai che la lavur croda davent, perdan ils circuls er la mesadad da lur entradas or da las incumbensas giudizialas. Las perditas d'entradas na pon betg vegnir cumpensadas dal tuttatafatg cun reducir il personal; tut tenor la reducziun da plazzas s'augmenta il deficit annual dals circuls, il qual sto vegnir pajà da las vischnancas, per 2 fin 3 milliuns francs.

Pervia da l'urari da la confederaziun en connex cun la realisaziun da la PP e da la PC ha la regenza desistì d'examinar las incumbensas giudizialas entaifer il project da la NGF grischuna. Quai na vul betg dir che sias finamiras sin il champ da la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza na stuessan betg vegnir resguardadas; l'examinaziun duai dentant vegnir fatga cun realisar la PP e la PC svizra en la legislaziun chantunala. Quest project per realisar la PP e la PC svizra è pia in project parzial da la NGF grischuna. Las

consequenzas finanzialas per il chantun e per las vischnancas resp. il spustament dals custs e da las entradas vegnan pia er registradas e resguardadas en il rom da la bilantscha globala.

2. Concepziun futura da la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza

Per la regenza vegnan en dumonda mo duas propostas da soluziun per realisar la PP e la PC svizra: restricziun a las adattaziuns ch'èn absolutamain necessarias mantegnend l'organisaziun actuala u refurma da l'organisaziun giudiziala cun la finamira da transferir las incumbensas giudizialas vertentas dals circuls a la procura publica (dretg penal) resp. a las dretgiras districtualas (dretg civil).

Suenter avair considerà ils avantatgs ed ils dischavantatgs è la regenza arrivada a la persvasiun ch'ina refurma cumplessiva da las dretgiras correspundia meglier a las directives dal dretg federal e porschia – ord vista da las persunas che tschertgan dretg ed ord vista da la giustia – ina megla garanzia per pudair organisar la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza en moda effizienta e cumpetenta sco er cun custs giustifitgabels. Per la regenza predomineschan ils avantatgs d'in detretschament da las incumbensas e d'ina concentraziun da la persecuziun penala tar la procura publica resp. tar las autoritads administrativas chantunales sco er d'ina concentraziun da la giurisdicziun civila tar las dretgiras districtualas. Resguardond las sfidas futuras ch'èn previsiblas oz, sto – tenor il giudicament da la regenza – questa varianta vegnir designada gia tar in orizont da temp da 5 onns sco suletta soluziun raschunaivla, e quai tant materialmain sco er finanzialmain. La decisiun da la regenza na sa drizza betg cunter la lavur ch'ils circuls han prestà fin ussa; las prescripziuns liantas dal dretg federal han dentant per consequenza ch'i restan memia paucas incumbensas giudizialas per ils circuls.

Sut la premissa che las incumbensas giudizialas da la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza possian vegnir concentradas tar las dretgiras districtualas resp. tar la procura publica, èsi adequat per la regenza da designar la giustia sco incumbensa chantunala. Pervia da quai duai il chantun surpigliar en l'avegnir l'entir deficit da las dretgiras districtualas, ils custs per las autoritads da mediaziun ch'èn previsas dal dretg federal sco er ils custs per la giurisdicziun gratuita en chaussas civilas. Naginas midadas na datti tar ils custs dals fatgs tutelars e tar ils custs dals uffizis da scussiun e da concurs, perquai ch'i na sa tracta qua betg d'incumbensas giudizialas.

Cunquai che la realisaziun da la PP e da la PC svizra na porta naginas incumbensas novas, na chaschuna la refurma da las dretgiras – ord in puntg da vista cumplessiv – da princip nagins custs supplementars, mabain mo in spustament dals moviments da finanzas. Questas midadas duain vegnir integradas e gulivadas en il rom dal project da la NGF grischuna en la bilantscha generala. En il sector menziunà resulta per saldo in spustament da grevezzas finanzialas da las vischnancas al chantun en la dimensiun da totalmain 1.23 milliuns francs.

Las consequenzas finanzialas per il chantun e per il total da las vischnancas sa cumponan sco suonda (- = grevezzas per il chantun / distgargia per las vischnancas):

Project per realisar la procedura penala e la procedura civila svizra en il Grischun

- = grevazzas per il chantun / distgargia per la vischnanca

Nr.	Incumbensa da project	Midada finanziala
	1) transferiment da las incumbensas giudizialas dals circuls al chantun ed al district	
	1a) custs da persunal (incl. custs d'infrastructura)	-4'500'000
	1b) entradas or da las proceduras	6'840'592
	2) surpigliada dal deficit da las dretgiras districtualas tras il chantun	-1'870'233
	3) transferiment dal post da mediaziun al chantun	-500'000
	4) transferiment da la giurisdicziun gratuita al chantun	-1'200'000
	Total da la realisaziun da la PP e da la PC	-1'229'641

- 1 a) Ils custs da persunal sa basan sin supposiziuns e sin stimaziuns, cunquai ch'ils custs exacts dals circuls n'èn betg enconuschents. Sco basa servan ils resultats d'ina retschertga tar ils uffizis circuitals areguard il volumen da lavur per las incumbensas giudizialas. Las supposiziuns areguard las classas da salari s'orienteschan vi da la classificaziun tar las dretgiras districtualas resp. da funcziuns cumparegliablas en l'administraziun chantunala. Ils custs che resultan tar il chantun sa basan sin las tariffas da cumpensaziun da l'administraziun chantunala, per che er ils custs d'infrastructura sajan cumpigliads en la calculaziun.
- 1 b) Las entradas che derivan da las incumbensas giudizialas (chastis pecuniars, multas, custs da procedura) correspundan a las indicaziuns ch'ils uffizis circuitals han fatg l'atun 2007 en la retschertga dal DGSS. I sa tracta da la media da las entradas dals onns 2004 fin 2006.
- 2) Las cifras correspundan a la mesadad dal deficit da las 11 dretgiras districtualas, calculada or da la media dals onns 2004/2005.
- 3) Las indicaziuns sa basan sin ina retschertga tar 5 dals 11 posts da mediaziun. La media dals custs per abitant resp. per abitant che resulta tras quai è alura vegnida transponida sin tut las vischnancas.
- 4) Las calculaziuns sa basan sin la part dals custs per la giurisdicziun gratuita (per personas che han ina dimora d'ina durada da passa in onn) che vegn pajada actualmain da las vischnancas. Or dals quints annuals dals onns 2004 e 2005 è vegnidas eruidas – per var 50 vischnancas en general pli grondas – las expensas nettas per la giurisdicziun gratuita. La media dals custs per abitanta resp. per abitant che resulta tras quai è alura vegnida transponida sin tut las vischnancas. La part ch'il chantun ha surpiglià enfin ussa importa circa 0.5 milliuns francs.

Pervia dal detretschament en il sector da la giustia vegnan las vischnancas distgargiadas tut en tut per circa 1.23 milliuns francs. Quai corresponda ad in import per abitanta resp. per abitant da – en media – stgars 7 francs. Per las singulas vischnancas divergeschan ils resultats da + 50 francs/abitant(a) fin a – 213 francs/abitant(a). Pervia da prescripziuns liantas dal dretg federal perdan las vischnancas dals circuls da Roveredo e da Valragn retgavs da multas relativamain gronds che resultan dals surpassaments da sveltezza sin la A13. Per regla vegn l'import negativ dentant cumpensà bain sur la bilantscha generala da la NGF grischuna. Ils resultats per mintga singula vischnanca vegnan cumprovads en l'aggiunta separada da tabellas "6. Bilantscha globala" en la colonna (12) "Saldo dal detretschament da las incumbensas en il sector da la giustia".

3. Proceder ed urari

L'ulterier proceder tar la realisaziun da la PP e da la PC svizra vegn determinà decisivamain tras l'urari da la confederaziun. Per garantir che las adattaziuns dal dretg chantunal vegnian fatgas a temp er en il Grischun per l'entrada en vigur da la PP e da la PC svizra, ha la regenza decidì da proceder en moda graduada. En in emprim pass vegn sclerida la dumonda da princip concernent las incumbensas giudizialas dals circuls ed uschia er la dumonda concernent la concepziun futura da la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza, e quai cun ina revisiun parziala da la constituiun chantunala. Questa decisiun è alura la basa per la realisaziun concreta sin il stgalim da la lescha.

Il mars 2008 ha la regenza deliberà la consultaziun tar la dumonda da princip davart la concepziun futura da la giurisdicziun civila e penala da l'emprima istanza. La consultaziun dura fin la fin da zercladur 2008. Suenter l'evaluaziun da las inoltraziuns vegn la regenza ad examinar ed eventualmain ad adattar sia proposta. Il cussegl grond vegn probablamain a tractar questa missiva da la regenza en sia sessiun da december 2008, uschia che la votaziun dal pievel davart la revisiun parziala da la constituziun chantunala po avair lieu il cumenzament da favrer 2009.

Cun las lavurs en connex cun la realisaziun da la PP e da la PC sin il stgalim da la lescha vegni cumenzà gia questa primavaira. Cunquei che la dumonda da princip politica vegn sclerida ordavant en il rom da la revisiun parziala da la constituziun chantunala, sa tracti tar il segund pass plitost d'in project tecnic. Ina consultaziun ch'è limitada a las parts pertutgadas ed a las federaziuns interessadas ha previsiblamain lieu l'atun 2008 sin basa da la missiva da la regenza tar la revisiun parziala da la constituziun chantunala. Igl è planisà che la regenza concludia il mars 2009 sia missiva tar il project da lescha. Sch'i stuessan vegnir fatgas midadas pervia da la votaziun davart la revisiun parziala da la constituziun chantunala dal favrer 2009, pon quellas anc vegnir fatgas. Las tractativas en il cussegl grond han probablamain lieu il zercladur 2009. In'eventuala segunda lectura è planisada per l'avust 2009. Ils projects pon pia vegnir mess en vigur en la procedura ordinaria suenter la scadenza dal termin da referendum.

Il proceder skizzà parta dal fatg ch'il cussegl federal mettia en vigur la PP e la PC per il 1. da schaner 2010. Sche l'entrada en vigur sin plaun federal duess sa retardar, statti a disposiziun dapli temp per realisar la PP e la PC en il Grischun. Il proceder graduà e l'urari per la revisiun parziala da la constituziun chantunala duain dentant vegnir mantegnids er tar questa constellaziun.

V. Consequenzas da la NGF grischuna

1. Bilantscha globala

1.1 Impurtanza e metodica

Per mintgina da las 206 vischnancas vegnan las consequenzas finanzialas da tut la refurma registradas e cumprovadas en la bilantscha globala. La bilantscha globala serva primarmain a la trasparenza. Ella è dentant er la basa da calculaziun per la cumpensaziun d'inegualitads limitada. Per quest instrument è la bilantscha globala sezza relevanta per las finanzas. Pervia da quai èsi d'ina impurtanza speziala ch'ella saja cumpletta e bain chapaivla per las vischnancas.

La bilantscha globala cumpareglia ils pajaments da la gulivaziun da finanzas vertenta (gulivaziun da finanzas directa ed indirecta sco er gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas) cun ils pajaments da la gulivaziun da resursas e da grevezzas e mussa las consequenzas dal detretschament da las incumbensas sco er dal sdebitament parzial unic.

La bilantscha globala sa basa en general sin la suandanta dumonda:

Tge grevezzas finanzialas e tge distgargias finanzialas avessan las vischnancas ed il chantun, sche la NGF grischuna fiss vegnida introducida ils onns ch'èn decisivs per la calculaziun?

Cun auters plets: Ils resultats simuleschan la situaziun, sco sche la NGF fiss entrada en vigur ils onns da basa menziunads qua survart. La calculaziun da la bilantscha globala sa basa sin valurs dal passà. Ella permetta pervia da quai mo da mussar ina tscherta tendenza davart las grevezzas e davart las distgargias futuras da las singulas vischnancas. La dinamica fin l'onn 2010 n'è betg resguardada.

La bilantscha globala sa basa sin datas dal passà. Cun reparter ils resultats sin las singulas vischnancas n'han ins per regla betg pudì sa basar sin la media efectiva dals imports. Quels èn caracterisads memia fitg da las relaziuns spezialas en ils onns da calculaziun. Per survegnir ina meglra expressivitat davart las consequenzas eventualas da la NGF grischuna ston ins sa basar per regla sin indicaturs calculatorics sco per exempel il dumber da la populaziun u ils dumbers da scolaras e da scolaras. Igl è la natira da la chausa che las calculaziuns sa basan per part sin supposiziuns. Tar la bilantscha globala sa tracti d'ina calculaziun da model. Tuttina po ella vegnir resguardada sco instrument adattà per giuditgar la midada dal sistem e per fixar la cumpensaziun d'inegualitads limitada.

Per il saldo final da la bilantscha globala (grevezzas u distgargias pervia da la refurma) è la supposiziun d'ina impurtanza speziala che las vischnancas – suenter che la taglia supplementara per personas giuridicas è vegnida abolida – vegnan a fixar il pe da taglia en la medema autezza sco oz (tar 101%). Ina divergenza da questa tariffa ha per las vischnancas – cumpareglià cun il saldo cumprovà dal resultat da la bilantscha – per regla consequenzas pli grondas.

Ils pajaments da contribuziuns durant ils onns transitorics sin basa da garantias da contribuziuns ch'èn vegnidas dadas tenor il dretg vertent per projects u sin basa da contribuziuns che han stuì vegnir pajadas posteriuramain n'èn betg l'object da la bilantscha globala.

Plinavant n'èn er betg resguardadas las consequenzas persunalas ed er betg ils gudogns areguard l'effizienz e las consequenzas da las libertads da decider pli grondas dal chantun e da las vischnancas.

1.2 Basa da calculaziun

Areguard il quint current sa basa la bilantscha globala sin ils imports dals onns 2004 e 2005 e tar il sector da las investiziuns sin imports dals onns 2000 fin 2005. Ella è vegnida eruida per 208 vischnancas. Ils resultats da las vischnancas da Medel (Valragn) e da Spleia sco er da St. Antönien e da St. Antönien-Ascharina che han fusiunà en il fratemp èn suenter vegnids rectificgads, uschia ch'els èn significativs per las novas vischnancas. La bilantscha globala cuntegna pia ils resultats da 206 vischnancas.

La bilantscha globala concentrescha ils resultats da midadas ch'èn relevantas per las finanzas en bler dapli che 100 differents secturs. En il sector da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas èn registradas totalmain 50 posiziuns da contribuziun per tut las vischnancas. Quellas sa repartan sco suonda:

- aboliziun da la gulivaziun da finanzas directa	6 posiziuns da contribuziun
- aboliziun da la taglia supplementara	1 posiziun da contribuziun
- aboliziun da la gulivaziun da finanzas indirecta	35 posiziuns da contribuziun
- aboliziun da la gulivaziun per prestaziuns socialas determinadas	4 posiziuns da contribuziun
- nova gulivaziun da las resursas	2 posiziuns da contribuziun
- nova gulivaziun da las grevezzas (GGG e GGS)	2 posiziuns da contribuziun

Il detretschament da las incumbensas pertutga en tut 59 secturs. Resguardadas èn er las consequenzas finanziales dal project per realisar la procedura penala e la procedura civila svizra en il Grischun. Ils secturs registrads sa repartan sco suonda:

- detretschament en direcziun dal chantun	20 incumbensas
- detretschament en direcziun da las vischnancas	25 incumbensas
- detretschament en il sector da la scola populara	7 incumbensas
- armonisaziun da las tariffas da contribuziun en ils fatgs da sanadad	3 incumbensas
- realisaziun da la PP e da la PC	4 incumbensas

La gronda part da las posiziuns registradas sa referescha al sistem vertent e croda davent cun la NGF grischuna. Mo cun quai stgaffescha la NGF grischuna relaziuns ch'èn gia bler pli simplas.

1.3 Resultats

La bilantscha globala è cumprovada per mintga singula vischnanca en l'aggiunta separada da tabellas "6. Bilantscha globala". Ella cuntegna – supplementarmain a las emprimas colonnas cun il numer da la vischnanca, cun il num da la vischnanca e cun il dumber d'abitantas e d'abitants – 16 colonnas. Las singulas colonnas surpiglian per regla ils resultats da tabellas precedentas. Mintga colonna numerada vegn declarada en ina introducziun al cumenzament da la tabella. Las vischnancas cumparan tenor l'urden alfabetic tudestg.

Las ultimas trais colonnas cumprovan il saldo total da la refurma. Ultra dal saldo total en francs èn er cumprovads las valurs per persuna sco er il saldo en pertschiens dal potenzial da resursas da la vischnanca respectiva.

I vala da resguardar che las cifras correspundan a la media dals onns 2004 e 2005 (en il sector da las investiziuns: media dals onns 2000 fin 2005) e betg a las grevezzas ed a las distgargas che pon vegnir spetgadas l'onn 2010.

Las consequenzas finanziales per il total da las vischnancas sco er per il chantun vegnan declaradas en ils dus chapitels che suondan qua sutvart.

2. Consequenzas per las vischnancas

2.1 Consequenzas finanzialas

En il suandant chapitel vegnan mussadas las consequenzas finanzialas da la NGF grischuna per las vischnancas en general.

La survista qua sutvart orientescha davart ils pajaments en il sistem vertent sco er en il sistem nov da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas. Il saldo mussa la differenza che resulta da la midada dal sistem. Cumplettada vegn la tabella cun las consequenzas dal detretschament da las incumbensas e dal sdebitament parzial. La cumpensaziun individuala d'inegualitads per grevezzas extraordinarias sco er la cumpensaziun d'inegualitads che vegn concedida mo in tschert temp n'èn betg registradas.

(- = grevezza / + = distgargia/ en francs)

Vischnancas			
	fin ussa	da nov	saldo
A. Gulivaziun da finanzas e da grevezzas			
Finanziaziun (procuraziun dals meds finanzials)			
reducziun da la quota fiscala vi da la taglia supplementara	-1.7 miu.	-	1.7 miu.
10% da la taglia supplementara	-8.9 miu.	-	8.9 miu.
6% dals tschains d'aua	-2.3 miu.	-	2.3 miu.
surpli da la taglia supplementara	-4.4 miu.	-	4.4 miu.
prelevaziun da la gulivaziun da resursas	-	-15.9 miu.	-15.9 miu.
Total da la finanziaziun	-17.3 miu.	-15.9 miu.	1.4 miu.
Equipament (utilisaziun dals meds finanzials)			
gulivaziun da la forza fiscala	14.6 miu.	-	-14.6 miu.
contribuziuns ad ovras publicas	6.1 miu.	-	-6.1 miu.
gulivaziun dal basegn spezial	2.7 miu.	-	-2.7 miu.
gulivaziun da finanzas indirecta	25.4 miu.	-	-25.4 miu.
gulivaziun da las resursas (GRes)	-	32.8 miu.	32.8 miu.
gulivaziun da las grevezzas geo.-topo. (GGG)	-	20.0 miu.	20.0 miu.
GG socialas (incl. detretschament)	8.9 miu.	8.2 miu.	-0.7 miu.
Total da l'equipament	57.7 miu.	61.0 miu.	3.3 miu.
Total da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas	40.4 miu.	45.1 miu.	4.7 miu.
B. Detretschament da las incumbensas			1.8 miu.
C. Sdebitament parzial (5.9%)			1.2 miu.
Total da las distgargias da las vischnancas			7.7 miu.

En il sector da la **gulivaziun da finanzas e da grevezzas** resulta per las vischnancas en tut ina distgargia da 4.7 milliuns francs. La contribuziun da finanziaziun da las vischnancas sa chatta en il nov sistem – cun 15.9 milliuns francs – 1.4 milliuns francs sut la valor vertenta. Questa reducziun sveglia ina faussa impressiun che la finanziaziun da la nova gulivaziun da las resursas tras las vischnancas duai vegnir reducida cumpareglia cun la gulivaziun vertenta. Qua vali da resguardar che tut las vischnancas han stui pajar lur contribuziuns per la gulivaziun da finanzas directa, q.v.d. er quellas vischnancas che han profità da questa gulivaziun. Quai scufla il volumen da las contribuziuns tant da la vart da las entradas sco er da la vart dals custs. En il nov sistem pajan mo las vischnancas che han bleras resursas las contribuziuns per financiar il sistem da gulivaziun. Questas vischnancas (cun in index da resursas sur 100 puncts) han da pajar tenor il sistem vertent ina contribuziun da 15.4 milliuns francs.

Ina cumparegliazion dals pajaments vertents cun il nov sistem mussa oravant tut in cler augment dals meds finanziari senza intents specifics. Enfin ussa èn vegnidas duvradas exclusivamain las contribuziuns sut il titel "golvaziun da la forza fiscala" da 14.6 milliuns francs senza intents specifics. Questas contribuziuns vegnan concentradas en quest connex fitg sin las vischnancas las pli pitschnas da la GFF 4 e 5. Da nov stattan a disposiziun meds finanziari da passa 60 milliuns francs senza intents specifics. Da quels profiteschan er vischnancas che survegnan main meds finanziari pervia da la midada dal sistem.

Il detretschament da las incumbensas ed il sdebitament parzial distgargian las vischnancas en total per ulteriurs 3 milliuns francs. En tut resulta per las vischnancas ina distgargia annuala da 7.7 milliuns francs. En quels n'è betg cuntegnida la cumpensaziun individuala d'inegualitads per grevezzas spezialas. Ella vegn finanziada cumplainamain dal chantun. Ins na po betg numnar cifras precisas. I sa tracta dentant da circa 1 milliun francs.

Ina evaluaziun dals **resultats da la bilantscha globala tenor la quantidad da las resursas (index dal PR)** da las vischnancas dat il suandant maletg:

(- = grevezza / + = distgargia)

Gruppas dal PR	Dumber da vischnancas	Abitant(a)s 2001	Saldo tras la reforma		
			total	per ab.	en % dal PR
Index dal PR > 125	42	29'467	-2'266'138	-76.90	-1.68
Index dal PR 100-125	23	67'894	5'711'922	84.13	2.98
Index dal PR 75-100	46	33'985	-608'845	-17.92	-0.80
Index dal PR 50-75	52	44'388	5'809'162	130.87	7.87
Index dal PR < 50	43	9'760	-942'450	-96.56	-8.67
Total	206	185'494	7'703'652	41.53	1.58

En la tabella qua survart èn las vischnancas classificadas tenor la quantidad da las resursas (index dal PR) en 5 gruppas. Las vischnancas da la gruppa d'index la pli ferma sco er da la gruppa d'index la pli debla cumprovan sco total ina grevezza supplementara. Las vischnancas cun bleras resursas duain da nov furnir ina prestaziun da solidaritad pli gronda a favur las vischnancas che han finanzas pli debblas. Il minus è pia fatg aposta. Tar las vischnancas cun las pli paucas resursas tutgan per gronda part vischnancas da la GFF 5 vertenta. Il nov sistem na preferescha betg pli las vischnancas las pli pitschnas. In minus en la bilantscha globala chaschuna per ellas in pajament da cumpensaziun d'inegualitads. Las vischnancas pertutgadas survegnan uschia il temp ch'è necessari per s'adattar pass per pass a las novas relaziuns. Il minus da las vischnancas che han in index dal PR tranter 75 e 100 puncts è ina grondezza casuala cun ina valur da 18 francs per abitanta u per abitant.

2.2 Consequenzas personalas

La simplificaziun essenziala dal sistem da la golvaziun da finanzas ed il detretschament da las incumbensas cun sia clera reducziun da moviments da pajament cuncontracurrents sco er l'attribuziun pli clera da responsablads duessan reducir las lavurs administrativas da las vischnancas. I na sa laschan dentant far naginas indicaziuns en chausa.

Consequenzas personalas considerablas ha il fatg che las vischnancas surpiglian ils 9 servetschs socials regiunals che vegnan manads dal chantun e che han in effectiv da personal da circa 50 plazzas da 100%. Per questa midada è prevista ina regulaziun transitorica da 2 onns (vesair las explicaziuns davart l'incumbensa da project G2 en il chapitel III. 3.1.4 "Spustaments en direcziun da las vischnancas").

3. Consequenzas per il chantun

La bilantscha generala cumprova per il chantun in saldo negativ da 5.1 milliuns francs. La grevezza supplementara dal chantun è uschia var 2.6 milliuns francs pli pitschna che la

distgargia per tut las vischnancas. Questa differenza sa declera dal fatg ch'il fond da gulivaziun da finanzas ha realisà en il sistem vertent in surpli d'entradas da 2.6 milliuns francs. Quest surpli croda davent, e las vischnancas profiteschan cumplainamain da quai.

En detagl sa preschenta la bilantscha per il chantun sco suonda:

(- = grevezza / + = distgargia/ en francs)

Chantun			
	fin ussa	da nov	saldo
A. Gulivaziun da finanzas e da grevezzas			
Finanziaziun (procuraziun dals meds finansials)			
10% taglia supplementara (analog. visch.)	-8.9 miu.	-	8.9 miu.
societads da domicil e da holding	-0.3 miu.	-	0.3 miu.
gulivaziun da finanzas indirecta	-25.4 miu.	-	25.4 miu.
gulivaziun da las resursas (GRes)	-	-16.9 miu.	-16.9 miu.
gulivaziun da las grevezzas geo.-topo. (GGG)	-	-20.0 miu.	-20.0 miu.
GG socialas (GGS) cun detretschament	-8.9 miu.	-8.2 miu.	0.7 miu.
Total da la finanziaziun	-43.5 miu.	-45.1 miu.	-1.6 miu.
Equipament (utilisaziun dals meds finansials)			
indemisaziun da l'uffizi da vischnancas	0.5 miu.	-	-0.5 miu.
Total da l'equipament	0.5 miu.	-	-0.5 miu.
Total da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas	-43.0 miu.	-45.1 miu.	-2.1 miu.
B. Detretschament da las incumbensas			-1.8 miu.
C. Sdebitament parzial (5.9%)			-1.2 miu.
Total da la grevezza dal chantun			<u>-5.1 miu.</u>

Il chantun rinforza ses engaschament tant en il sector da la gulivaziun da finanzas sco er en il sector dal detretschament da las incumbensas. Tar l'import dad 1.2 milliuns francs che vegn cumprovà sut C. "Sdebitament parzial" sa tracti da la cuntravalur da l'anterieur sdebitament parzial da totalmain 20.3 milliuns francs.

Il sdebitament parzial è atgnamain ina grevezza unica. Differents auters elements dals custs laschan sa registrar sco custs unics. Numnadamain:

- la cumpensaziun d'inegualitads limitada ad 8 onns; e
- las obligaziuns da contribuziun ch'èn pendentas per la fin da l'onn 2009.

Il basegn da meds finansials per quests dus secturs po vegnir calculà actualmain mo en moda fitg approximativa. Ins sto far quint cun ils suandants imports, e quai ensemen cun il sdebitament unic:

- sdebitament parzial	20 miu. francs
- cumpensaziun d'inegualitads limitada (dinamisada)	35 miu. francs
- obligaziuns pendentas per chasas da personas attempadas e da tgira	70 miu. francs
- differentas obligaziuns da contribuziun anc pendentas	<u>15 miu. francs</u>
total	140 miu. francs

Ils custs dal sdebitament parzial sco er da la cumpensaziun d'inegualitads limitada da totalmain 55 milliuns francs pon vegnir cuverts eventualmain cun la facultad dal fond da gulivaziun da finanzas. La fin da l'onn 2007 importa la facultad dal fond 37.8 milliuns francs. Per la fin da l'onn 2009 dastgass ella s'augmentar a passa 55 milliuns francs.

La fin da l'onn 2009 datti en differentes secturs che vegnan detretschads tras la NGF grischuna anc obligaziuns ch'èn pendentas, perquai che contribuziuns a projects singuls èn vegnidas garantidas. La part principala pertutga las contribuziuns da la (nova) construcziun

da chasas da persunas attempadas e da tgira (pervia d'ina regulaziun transitorica per ils onns 2008 fin 2013 ch'è vegnida concludida dal cussegl grond). En cas da las obligaziuns da contribuziun pendentas menziunadas sa tracti pia d'obligaziuns tenor il dretg vertent che chaschunan anc pajaments, e quai suenter che la NGF grischuna è vegnida introducida. Questas posiziuns che han in volumen total che vegn stimà ad 85 milliuns francs ston vegnir cunfinads conform a la perioda per la fin da l'onn 2009 (analogamain a las cunfinaziuns en connex cun la realisaziun da la NGF tranter la confederaziun ed ils chantuns l'onn 2007). Las cunfinaziuns necessarias l'onn 2009 ston vegnir fatgas a donn e cust da l'agen chapital ch'è previs per la NGF grischuna.

La regenza ha punctuà en la resposta a la dumonda Hardegger dal favrer 2006 sco er en la missiva davart la realisaziun da la NGF en il chantun Grischun (missiva, carnet nr. 18/2006 – 2007, p. 1971 s.) ch'il retgav spezial dal chantun che deriva dals certificats da participaziun da la banca chantunala grischuna stoppia vegnir duvrà per la NGF grischuna (gudogn da revalitaziun pervia da la transfurmaziun da chapital da dotaziun en chapital da certificats da participaziun da la BCG en connex cun l'emissiun d'in emprist convertibel la primavaira 2006). Cun impunder ils meds finansials garantids dal chantun a favur da las vischnancas resguarda la regenza quest consentiment sco ademplì. Sco prestaziun chantunala sto er vegnir messa a quint l'acceptanza d'ina bilantscha globala ch'è negativa per il chantun.

VI. Adattaziun da relaschs giuridics chantunalas

Per realisar la NGF en il chantun Grischun tenor l'urari per il 1. da schaner 2010 ston vegnir abolidas u adattadas disposiziuns en differentas leschas ed ordinaziuns chantunalas. La nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da grevezzas (inclusiv l'aboliziun da la gulivaziun da finanzas indirecta vertenta cun sia graduaziun da las contribuziuns tenor la forza finanziaria da las vischnancas) pretenda che previsiblamain set leschas ed in'ordinaziun dal cussegl grond ston vegnir revedidas. En quest connex ston vegnir revedidas totalmain la lescha davart la gulivaziun da finanzas intercommunala (DG 730.200), sia ordinaziun executiva dal cussegl grond (DG 730.210) sco er las disposiziuns executivas da la regenza (DG 730.220) respectiv. Il detretschament proponì da las incumbensas pretenda l'adattaziun da bundant 20 leschas e dad 11 ordinaziuns dal cussegl grond. ils relaschs pertutgads èn numnads in per in en l'aggiunta.

La revisiun necessaria da las leschas chantunalas è prevista en il rom d'ina lescha generala. Quest relasch general da la NGF cumpiglia tut quellas leschas en il senn formal che ston vegnir adattadas, per che la NGF grischuna possa vegnir realisada. Quest proceder tegna quint dal fatg che tut ils puncts da revisiun èn ina part d'ina project da refurma cumplessiv e coerent. Il proceder tschernì è perquai cumpatibel cun il princip da l'unitad da la materia, e quai tant dal puntg da vista da la legislaziun chantunala sco er dal puntg da vista da la giurisdicziun dal tribunal federal. Cun relaschar ina lescha generala vegn ultra da quai tschernì il medem proceder sco quai che la confederaziun ha tschernì per la realisaziun da la NGF tranter la confederaziun ed il chantun.

Las adattaziuns da las ordinaziuns dal cussegl grond vegnan suttamessas al cussegl grond ina per ina per la deliberaziun, e quai en il rom da la missiva tar la NGF grischuna.

Las adattaziuns necessarias dal project per realisar la procedura penala e la procedura civila svizra en il Grischun n'è betg object dal project da revisiun. Quel è vegnì suttamess al cussegl grond en in project separà per laschar concluder (vesair chapital IV.).

VII. Ulteriur proceder

L'elavuraziun da la NGF grischuna è terminada uschia ch'ella po vegnir messa en vigur il 1. da schaner 2010. Ils singuls pass èn cuntegnids en la survista qua sutvart.

Data	Pass da lavur	Cumpetenzza
avrigl fin fanadur 2008	consultaziun	adressatas ed adressats da la consultaziun
atun 2008	evaluaziun dals resultats da la consultaziun	departaments/ posts da servetsch/ regenza
november/december 2008	elavuraziun da la missiva da la regenza al cussegl grond	organ directiv da la NGF
schaner 2009	deliberaziun da la missiva tras la regenza	regenza
avrigl 2009	tractament da la missiva en il cussegl grond	cussegl grond
fanadur 2009	budgetaziun 2010	departaments/ posts da servetsch
avust 2009	scadenza dal termin per far in referendum cunter la lescha generala tar la NGF	
october 2009	revisiun dals relaschs da la regenza	regenza
1. da schaner 2010	introducziun da la NGF grischuna	regenza

VIII. Agiuntas

1. Glista dals relaschs giuridics che ston vegnir adattads

A. Leschas chantunalas che ston vegnir revedidas

Lescha da vischnancas dal chantun Grischun (DG 175.050)

Lescha davart la procedura penala (PP; DG 350.000)

Lescha davart las scolinas dal chantun Grischun (lescha da scolina; DG 420.500)

Lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000)

Lescha davart las scolas medias en il chantun Grischun (lescha davart las scolas medias; DG 425.000)

Lescha davart la furmaziun professiunala e davart purschidas da furmaziun cuntinuanta (LFurm; DG 430.000)

Lescha davart la promoziun da persunas cun impediments (lescha d'impedids; DG 440.000)

Lescha da linguas dal chantun Grischun (LLing; DG 492.100)

Lescha per promover la cultura (LPC; DG 494.300)

Lescha davart l'agid per persunas toxicomanas en il chantun Grischun (lescha d'agid per persunas toxicomanas; DG 500.800)

Lescha per promover la tgira da persunas malsaunas e l'assistenza da persunas attempadas e da persunas che basegnan tgira (lescha per promover la tgira da persunas malsaunas; DG 506.000)

Lescha davart l'agid social public en il chantun Grischun (lescha davart l'agid social; DG 546.100)

Lescha davart il sustegn da persunas basegnusas (lescha chantunala da sustegn; DG 546.250)

Lescha davart la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas (DG 546.300)

Lescha davart ils supplements da famiglia (DG 548.200)

Lescha davart la promoziun da la tgira d'uffants complementara a la famiglia en il chantun Grischun (DG 548.300)

Lescha davart l'agid en cas da catastrofas (LAC; DG 630.100)

Lescha da taglia per il chantun Grischun (DG 720.000)

Lescha davart la gulivaziun da finanzas intercomunala (LGF; DG 730.200)

Lescha davart la planisaziun dal territori per il chantun Grischun (LPTGR; DG 801.100)

Lescha davart las vias dal chantun Grischun (LVias; DG 807.100)

Lescha introductiva tar la lescha federala davart la protecziun da las auas (lescha chantunala davart la protecziun da las auas, LCPA; DG 815.100)

Lescha introductiva tar la lescha federala davart la protecziun da l'ambient (lescha chantunala davart la protecziun da l'ambient, LCPAmb; DG 820.100)

Lescha davart ils fatgs da veterinari (DG 914.000)

Lescha da meglieraziun dal chantun Grischun (DG 915.100)

Lescha chantunala davart il gaud (LCG; DG 920.100)

Lescha davart la construcziun d'abitaziuns socialas e la meglieraziun da las relaziuns d'abitar en il territori da muntogna (DG 950.250)

B. Ordinaziuns dal cussegl grond che ston vegnir revedidas

Ordinaziun davart il pajament anticipà da contribuziuns al mantegniment per uffants cun dretg da mantegniment (DG 215.050)

Ordinaziun davart la mesiraziun uffiziala en il chantun Grischun (DG 217.250)

Ordinaziun executiva tar la lescha da scola (DG 421.010)

Ordinaziun davart la salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scola populara e da las persunas d'instrucziun da la scolina en il chantun Grischun (OSP; DG 421.080)

Ordinaziun davart las scolas secundaras da vallada en il chantun Grischun (DG 421.210)

Ordinaziun davart la promoziun da gimnastica e sport (DG 470.100)

Ordinaziun executiva tar la lescha federala davart il cumbat cunter malsognas transmissiblas da l'uman (lescha d'epidemias) dals 18 da december 1970 e tar las ordinaziuns federalas relaschadas latiers (DG 500.200)

Ordinaziun executiva tar la lescha chantunala da sustegn (DG 546.260)

Ordinaziun executiva tar la lescha davart la gulivaziun da finanzas intercomunala (OECGtLGF; DG 730.210)

Ordinaziun davart la polizia da fieu (OPF; DG 838.100)

Ordinaziun davart ils fatgs da veterinari (DG 914.050)

Ordinaziun chantunala davart il guaud (OCG; DG 920.110)

Ordinaziun executiva tar la lescha davart la construcziun d'abitaziuns socialas e la meglieraziun da las relaziuns d'abitar en il territori da muntogna (DG 950.260)

2. Incumbensas comunablas existentas cun indicaziuns da detretschament

(tenor la structura funcziunala dal model armonisà da contabilitad; MAC1)

	Zavrada / spustament en direcziun	
0 Administraziun generala		<ul style="list-style-type: none"> • Funcziuns giudizialas en la giurisdicziun civila e penala chantun • Inquisiziun penala chantun • Posts da mediaziun per la locaziun e per il dretg chantun
<i>01 Legislativa ed executiva</i>		
• Votaziuns ed elecziuns	-	
<i>02 Administraziun generala</i>		
• Stimaziun uffiziala	-	
1 Segirezza publica		
<i>10 Sorveglianza giuridica</i>		
• Mesiraziun uffiziala	chantun	
• Uffizi da scussiu e da concurs	-	
• Stadi civil	-	
<i>11 Polizia</i>		
• Urden public e segirezza	-	
• Tecnica stradala	-	
• Educaziun / instrucziun da traffic	-	
• Incassament da multas disciplinaras	-	
• Permissiun da traffic per velos e per motorins	-	
<i>12 Giurisdicziun (en il rom dal project per realisar la PP e la PC)</i>		
• Dretgiras districtualas: surpigliada dal deficit chantun		
• Giurisdicziun gratuita	chantun	
		<ul style="list-style-type: none"> • Execuziun da chastis • Bunificaziun dals custs per l'execuziun da mesiras chantun • Pumpiers • Inspecturats da pumpiers, acziuns en cas da catastrofas, controlla da la protecziun cunter incendis, distanza d'ieli • Defensiun naziunala civila • Renovaziun/engrondiment dals implants da sirena - • Taxas d'abunament per l'alarm chantun • Scolaziun en il sector da la protecziun civila - • Implants ed edifizis da protecziun civila - • Provediment economic dal pajais -
		2 Furmaziun
		<i>20 Scolina</i>
		• Salarisaziun da las persunas d'instrucziun da la scolina visch.
		• Custs da construcziun e da locaziun da scolinas visch.

21 Scola populara

- Salarisaziun da las personas d'instrucziun da la scola populara *
- Furmaziun supplementara da las personas d'instrucziun da la scola populara *
- Perfeziunament en il sectur dals duns extraordinaris -
- Scolas secundaras da vallada *
- Transports da scolaras e da scolaras *
- Purschidas spezialas da linguas *
- Instrucziun per uffants da lingua estra chantun
- Activitads en connex cun il barat linguistic *
- Scolas e classas bilinguas *
- Construcziun ed indriz da chasas da scola visch.
- Incumbensas surordinadas chantun
- Scolaziun speziala (mesiras pedagogic-terapeuticas) *
- Scolas da chant e da musica visch.

23 Furmaziun professiunala

- Scolas professiunalas spezializadas chantun
- Scola professiunala d'hotellaria dal Grischun chantun
- Scolas professiunalas extrachantunales chantun
- Instituziuns da scolaziun preprofessiunala chantun
- Partiziuns commercialas da scolas medias privatas -
- Furmaziun da personas creschidas -
- Praticant(a)s da selvicultur(a)s da revier -

25 Scolas da la furmaziun generala

- Fatgs da scola media: gimnasis inferiurs visch.
- * = 1.-8. classa vischnanca: visch.; 9. classa: chantun

3 Cultura e temp liber**30 Promoziun da la cultura**

- Biblioteca populara dal Grischun -
- Fatgs da biblioteca -
- Acquisiziuns da medias per bibliotecas visch.
- Ludotecas visch.
- Museums -
- Teater da la citad da Cuira visch.

31 Tgira da monuments e protecziun da la patria

- Tgira da monuments -
- Protecziun da la patria -

33 Parcs e sendas da viandar

- Sendas da viandar -

34 Sport

- Sport da scola voluntar chantun

4 Sanadad**40 Ospitals**

- Gestiu (prestaziuns medicinalas) 80/20%
- Servetsch da pichet visch.
- Construcziun da stabiliments per personas malsaunas 80/20%

- Perscrutaziun ed instrucziun -

41 Chasas da personas malsaunas e chasas da tgira

- Gestiu da chasas da tgira visch.
- Construcziun da chasas da personas attempadas e da tgira visch.

44 Tgira ambulanta da personas malsaunas

- Tgira da personas malsaunas a chasa 80/20%

45 Cumbat cunter malsognas

- Agid per personas dependentas: prevenziun primara da dependenza visch.

46 Servetsch da sanadad da scola

- Acziuns da tgirar ils dents visch.

47 Controlla da victualias

- Execuziun da la lescha d'ustaria -

49 Ulteriurs champs da la sanadad publica

- Cussegliazion per mammas e per babs visch.
- Servetschs da salvament dals ospitals visch.
- Prevenziun en cas d'epidemias chantun

5 Bainstar social**50/51/52 Assicuranzas socialas**

- AVS / AI / cassa da malsauns: Datas da personas -

53 Ulteriuras assicuranzas socialas

- Execuziun da l'assicuranza cunter la dischoccupaziun -

56 Construcziun d'abitaziuns socialas

- Construcziun d'abitaziuns socialas -
- Sanaziuns da chasas d'abitar en il territori da muntogna chantun

58 Provediment

- Servetschs socials communalis visch.
- Prestaziuns da sustegn visch.
- Pajament anticipà d'aliments visch.
- Sustegns extrachantunals chantun
- Contribuziuns da maternitad visch.
- Tgira d'uffants complementara a la famiglia visch.

6 Traffic**61 Vias chantunales**

- Indrizs per pedunas e per peduns visch.
- Avertura da fracziuns pitschnas visch.
- Vias da velos -
- Sendas da viandar -
- Rumida da la naiv -
- Construcziuns per proteger las vias chantunales -
- Plazzas da fermada per il traffic public -
- Chanalizaziuns -
- Segirar las vias -
- Cumplettaziun da trajects entaifer il vitg -
- Cumplettaziun anticipada -
- Mantegniment architectonic / cumplettaziun da trajects entaifer il vitg

3. Tariffas da contribuziun tar las incumbensas communablas restantas

Ø contribuziuns correspundan al quint current: Ø 2004/05, quint d'investiziun: Ø 2000/05

* contribuziuns graduadas tenor la forza finanziaria

Post da servetsch	Nr. da conto	Denominaziun dal conto	Ø contribuziuns*	Oz (2008)	Suenter la NGF GR
				Tariffa da contribuziun	Tariffa da contribuziun

Finanziaziun communabla restanta

I. Contribuziuns chantunales a las vischnancas

DES					
UAG	2222 3625	contribuziuns a vischnancas per mesiraziuns funsilas, per termaziuns e per ulteriuras ovras da mesiraziun (da nov mo pli a las emprimas mesiraziuns)	767'063	(a partir da l'onn 2008: 40%-60% *	40%
UST	2260 3620	contribuziuns da gestiun per la planisaziun dal territori, per il svilup persistent, per il svilup da l'aglomeraziun e.u.v. (da nov mo pli a la planisaziun regiunala)	ca. 90'000	20%-30% *	20%
UET	2250 362003	contribuziuns ad organisaziuns regiunales (inclusiv contribuziuns federalas transitoricas)	608'586	60%	60%
DGSS					
US	3212 364006	contribuziuns a la tgira da personas malsaunas a chasa (spitex)	3'560'827	55% (a partir da l'onn 2008)	80%
US	3212 364020	contribuziuns ad ospitals per prestaziuns medicinalas	67'857'320	85%/90%	80%
US	3212 5640	contribuziuns a la construcziun da stabiliments da personas malsaunas	13'417'231	50%/75%/90%	80%
DECA					
UNA	4260 3620	contribuziuns a transports da viafier da ruments chasans	170'833	50%	50%
UNA	4260 3621	contribuziuns a vischnancas per la protecziun da la cuntrada e da la natira	122'485	15%-100%	20%-50%
UNA	4260 3622	contribuziuns a vischnancas per la protecziun da la cuntrada e da la natira a quint da la finanziaziun speziala "fond per la protecziun da la natira e da la patria"	66'970	10%-60%	20%-50%
UNA	4260 5620	contribuziuns d'investiziun per providiments d'aua publics	1'161'030	15%-30%	15%-30%
DCTS					
UCB	6125 5620	contribuziuns d'investiziun a vischnancas per construcziuns da protecziun e da dufianza	2'513'112	20%	~20%
UCB	6200 3651	contribuziuns per construir vias da velos	147'944	40%-60% *	50%
UCB	6211 5620	contribuziuns a vischnancas per construcziuns per proteger las vias	661'333	-	-
UCB	6211 5621	contribuziuns a vischnancas per piazzas da fermada per il traffic public (sectur da las vias principalas)		40%-60% *	50%
UCB	6211 5621	contribuziuns a vischnancas per piazzas da fermada per il traffic public (sectur da las vias da colliaziun)		20%-40% *	50%
UF	6400 362003	contribuziun a raticant(a)s da selvicultur(a)s da revier BZW	15'357	35%	35%
UF	6400 362005	contribuziuns a la promoziun da la biodiversitad	64'864	70%	70%
UF	6400 362102	contribuziuns als custs per stizzar incendis da gaud	9'905	10%-35%*	10%-35%
UF	6400 5622	contribuziuns d'investiziun a vischnancas per construcziuns da protecziun	14.0 miu. (2008)	60%-80%*	60%-80%
UF	6400 5624	contribuziuns d'investiziun a vischnancas per gauds da protecziun	25.9 miu. (2008)	50%-80%*	50%-80%

II. Contribuziuns da las vischnancas al chantun

DES					
USo	2310 4620	part da las vischnancas vi da las contribuziuns ad instituziuns privatas tenor la lescha d'agid per personas toxicomanas (agid per survivor)	296'249	50%	50%
DGSS					
UMPC	3140 4620	contribuziuns da vischnancas per mesiras da la protecziun civila	1'228'713	85%-65% *	85%
DECA					
DCTS					
UCB	6221 6310	restituziuns da vischnancas per cumpletar trajects entaifer il vitg	374'169	60%-40% *	~ 50%
UCB	6224 6310	restituziun da vischnancas ad expensas d'investiziun per renovar trajects entaifer il vitg	447'029	60%-40% *	~ 50%

IV. Finanziaziun communabla cun vischnancas (incl. contribuziuns transitoricas)

DES					
UAG	2222 365001	contribuziuns da gestiun ad instituziuns privatas per promover la construcziun d'abitaziuns	478'444	30%-60%	30%-60%
UET	2250 362008	contribuziuns a projects per sviluppar il lieu economic	10'000	0%-25%	0%-25%
UET	2250 362009	contribuziuns ad occurrenzas	178'500	0%-25%	0%-25%
UET	2251 5621	contribuziuns d'investiziun tenor la LCAP	2'969'064	0%-25%	0%-25%

Fegl da vischnancas separà – consequenzas finanzialas da la refurma per mintga vischnanca

Las consequenzas finanzialas vegnan cumprovadas e descrittas per mintga singula vischnanca. Il fegl da vischnancas stat a disposiziun per tut las 206 vischnancas cun las cifras respectivas. El po vegnir consultà en l'internet sut www.dfg.gr.ch

Rumantsch

NGF grischuna

2. 2. Consultaziun

2.5 Consequenzas

per mintga vischnanca.

Agiunta separada da tabellas

Las consequenzas finanzialas vegnan preschentadas en furma tabellarica per mintga instrument e per tut las 206 vischnancas. Per mintga instrument stat a disposiziun in fegl da tabella cun las cifras respectivas. La datoteca respectiva po vegnir consultada en l'internet sut

www.dfg.gr.ch

Rumantsch

NGF grischuna

2. 2. Consultaziun

2.4 Agiunta da tabellas.

Questa datoteca cuntegna ils suandants set fegls da tabella:

- 1.a Gulivaziun da finanzas directa vertenta**
- 1.b Gulivaziun da finanzas indirecta vertenta**
- 2. Gulivaziun da las resursas (GRes)**
- 3. Gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas (GGG)**
- 4. Gulivaziun da las grevezzas socialas (GGS)**
- 5. Sdebitament parzial**
- 6. Bilantscha globala**
- 7. Cumpensaziun d'inegualitads limitada pervia da la midada dal sistem**